

Τ.Ε.Ι. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(πρ. Τ.Ε.Ι. Πάτρας & πρ. Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου)

Α.Τ.Ε.Ι ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

***«ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΣΤΗΝ
ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ
ΑΤΟΜΩΝ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ.»***

ΟΜΑΔΑ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ: Κακούρη Αδαμαντία (4607)

Καραβιώτη Χρυσούλα (4664)

Οικονομοπούλου Ελένη (4771)

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: Παππά Λαμπρινή

ΠΑΤΡΑ, 2015

©2015-All rights reserved

**“THE THIRD AGE AND EXPLOITATION OF NEW
TECHNOLOGIES. RESEARCH”**

Τ.Ε.Ι. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(πρ. Τ.Ε.Ι. Πάτρας & πρ. Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου)

Α.Τ.Ε.Ι ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

***«ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΣΤΗΝ
ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΝΑΓΚΩΝ ΤΩΝ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ
ΑΤΟΜΩΝ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΙΣ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ.»***

ΟΜΑΔΑ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ: Κακούρη Αδαμαντία (4607)

Καραβιώτη Χρυσούλα (4664)

Οικονομοπούλου Ελένη (4771)

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: Παππά Λαμπρινή

**Πτυχιακή εργασία για τη λήψη πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από το τμήμα
Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματών Υγείας και Πρόνοιας του
Ανώτατου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Α.Τ.Ε.Ι.) Δυτικής Ελλάδας.**

ΠΑΤΡΑ, 2015

Περιεχόμενα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	i
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ii
ABSTRACT	iii
ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ	iv
Μ Ε Ρ Ο Σ Α	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ	5
1.1. Εννοιολογικός προσδιορισμός	5
1.1.1. Σωματικά χαρακτηριστικά	7
1.1.2. Ψυχολογικά χαρακτηριστικά και ανάγκες	7
1.1.3. Γνωστικές λειτουργίες	9
1.2. Τα προβλήματα της Τρίτης Ηλικίας	10
1.3. Γήρανση πληθυσμού	12
1.3.1. Η διαδικασία της γήρανσης.....	13
1.4. Προγράμματα και μέτρα προστασίας για την Τρίτη Ηλικία.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ – ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	17
2.1. Εννοιολογικός προσδιορισμός	17
2.2. Η Δια Βίου Μάθηση σήμερα.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ	20
3.1. Ενεργητική Γήρανση (active aging)	20
3.2. Ο ρόλος της μάθησης στην Τρίτη Ηλικία	21
3.3. Κίνητρα Μάθησης στην Τρίτη Ηλικία	22
3.4. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες της τρίτης ηλικίας.....	24
3.5. Ευκαιρίες Εκπαίδευσης για την Τρίτη Ηλικία	25
3.5.1. Το Πανεπιστήμιο της Τρίτης Ηλικίας	26
3.5.2. Οι Νέες Τεχνολογίες και η εκμάθησή τους από την Τρίτη Ηλικία	26
3.5.3. Προγράμματα Εκπαίδευσης στις Νέες Τεχνολογίες	28
3.6. Δυσκολίες ηλικιωμένων στην εκμάθηση των Νέων Τεχνολογιών	29
3.7. Προβλήματα στην εκπαίδευση της Τρίτης Ηλικίας.....	31
3.7.1. Γνωστικά και προσωπικά προβλήματα	31
3.8. Τα πλεονεκτήματα της εκμάθησης των Νέων Τεχνολογιών στην Τρίτη Ηλικία	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο ΚΕΝΤΡΑ ΑΝΟΙΚΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ (Κ.Α.Π.Η.).....	35

4.1. Ορισμός.....	35
4.2. Σκοπός λειτουργίας και στόχοι.....	37
4.3 Κέντρα Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων των Πατρών	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ.....	40
5.1. Ορισμοί.....	40
5.2. Η κοινωνική εργασία ως επάγγελμα.....	42
5.3. Σκοποί και Στόχοι της Κοινωνικής Εργασίας	43
5.4. Βασικές αρχές της Κοινωνικής Εργασίας	44
5.5. Μέθοδοι της Κοινωνικής Εργασίας.....	45
5.5.1. Κοινωνική Εργασία με Άτομα (Κ.Ε.Α.)	45
5.5.1.1. Βασικές αρχές και σκοπός Κοινωνικής Εργασίας με Άτομα	46
5.5.1.2. Η Μέθοδος της Κοινωνικής Εργασίας με Άτομα	47
5.5.2. Κοινωνική Εργασία με Ομάδες	48
5.5.2.1. Σκοπός Κοινωνικής Εργασίας με Ομάδες.....	49
5.5.2.2. Μέθοδος της Κοινωνικής Εργασίας με Ομάδες.....	49
5.5.2.3. Πλαίσια εφαρμογής Κοινωνικής Εργασίας με Ομάδες	50
5.5.3. Η Κοινωνική εργασία με Κοινότητα	52
5.5.3.1. Στόχοι Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητα	53
5.6. Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στην Τρίτη Ηλικία	53
5.7. Ο Ρόλος του κοινωνικού Λειτουργού στο ΚΑΠΗ	56
Μ Ε Ρ Ο Σ Β.....	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	59
6.1 Αντικείμενο και κριτήρια επιλογής του θέματος	59
6.2 Σκοπός της έρευνας.....	60
6.3 Ερευνητικά Ερωτήματα.....	61
6.4 Ο πληθυσμός και το δείγμα της έρευνας	61
6.5 Μέθοδος συλλογής και ανάλυσης δεδομένων	63
6.5.1 Η ποιοτική έρευνα.....	63
6.5.1.1 Ημιδομημένες συνεντεύξεις	64
6.5.2 Η ανάλυση περιεχομένου	66
6.5.3 Εγκυρότητα και αξιοπιστία της έρευνας	67
6.5.4 Δεοντολογία.....	68
6.5.5 Περιορισμοί της έρευνας.....	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ^ο : ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	70

7.1 Παρουσίαση των απαντήσεων των ηλικιωμένων	70
7.1.1. Επιθυμία περαιτέρω εκπαίδευσης/ επιμόρφωσης (γενικά).....	70
7.1.2. Γνώση και εξοικείωση με νέες τεχνολογίες.....	71
7.1.3. Ανάγκη επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες. Ο ρόλος των Κ.Α.Π.Η	75
7.2 Παρουσίαση των απαντήσεων των επαγγελματιών	78
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 ^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	82
8.1 Σύνδεση με τα ερευνητικά ερωτήματα.....	82
8.2 Προτάσεις.....	88
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	90
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	96
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι	97
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ	98
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ.....	99

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να εκφράσουμε τις ειλικρινείς μας ευχαριστίες σε όλους αυτούς τους ανθρώπους που συνέβαλαν στο να φέρουμεσε πέρας την παρούσα Πτυχιακή Εργασία.

Ιδιαίτερα θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την Επιβλέπουσα της εργασίαςαυτής, κα. Παππά Λαμπρινή για την πολύτιμηβοήθεια της και την διαρκή υποστήριξή της, τόσο κατά την διεξαγωγή της έρευνας, όσο και κατά την συγγραφή της παρούσας εργασίας.

Ακόμα θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τα άτομα που προσφέρθηκαν να αφιερώσουνλίγο από τον χρόνο τους ώστε να απαντήσουνερωτηματολόγια των συνεντεύξεωνόπουρωτήθηκαν και επίσης την εποπτική ομάδα που θα αξιολογήσει την εργασία μας.

Τέλος, θα θέλαμε να εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας στην οικογένειά μας για την αμέριστη συμπαράσταση, βοήθεια και προ πάντωνκατανόηση και ανοχή καθ' όλο το χρονικό διάστημα των σπουδών μας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται το θέμα της αξιοποίησης των Νέων Τεχνολογιών από τα άτομα της Τρίτης Ηλικίας και διερευνά τις ανάγκες τους για την εκπαίδευσή τους σε αυτές, καθώς επίσης και το ρόλο του Κοινωνικού Λειτουργού. Ειδικότεροι στόχοι της έρευνας αποτέλεσαν η διερεύνηση του βαθμού στον οποίο τα άτομα της τρίτης ηλικίας είναι εξοικειωμένα με τη χρήση της τεχνολογίας και ειδικά του ηλεκτρονικού υπολογιστή, αλλά και η καταγραφή των απόψεών τους αναφορικά με τα οφέλη που έχει η χρήση του διαδικτύου στη ζωή τους. Ταυτόχρονα, στόχος μας ήταν να διερευνήσουμε τις απόψεις των ατόμων της τρίτης ηλικίας αναφορικά με την αναγκαιότητα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες, αλλά και ο βαθμός στον οποίο τα Κ.Α.Π.Η σε συνεργασία με τους επαγγελματίες- κοινωνικούς λειτουργούς δύνανται να καλύψουν τις επιμορφωτικές αυτές ανάγκες. Για τους σκοπούς της έρευνας καταγράψαμε τις απόψεις 10 ηλικιωμένων και 4 κοινωνικών λειτουργών μέσω του μεθοδολογικού εργαλείου της ημιδομημένης συνέντευξης. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως τα άτομα της τρίτης ηλικίας αναγνωρίζουν τα οφέλη που έχει η τεχνολογία για το σύνολο των καθημερινών τους δραστηριοτήτων. Παρά τον σχετικό βαθμό ικανοποίησής τους, όμως, ως προς την ικανοποίηση των επιμορφωτικών τους αναγκών από το Κ.Α.Π.Η, τα άτομα της τρίτης ηλικίας δεν είναι ακόμα εξοικειωμένα σε μεγάλο βαθμό με τις νέες τεχνολογίες. Για το λόγο αυτό, απαιτείται ενίσχυση του ρόλου Κ.Α.Π.Η και των επαγγελματιών ως προς την κάλυψη των αναγκών της τρίτης ηλικίας αναφορικά με την τεχνολογία και τη χρήση αυτής

Λέξεις κλειδιά: *Τρίτη Ηλικία, Νέες Τεχνολογίες, Κοινωνικός Λειτουργός, Κ.Α.Π.Η.*

ABSTRACT

This paper addresses the issue of the exploitation of new technologies by seniors and explores their needs for their education in these, as well as the role of social worker. Specific objectives of the study were to investigate the extent to which elderly people are familiar with the use of technology, especially the computer, but also to record their views about the benefits of using the Internet in their lives. At the same time, our goal was to investigate the views of elderly people on the need for training in new technologies, but also the extent to which the KAPI in cooperation with the social-employed workers may cover the training these needs. For research purposes we recorded the views of 10 older and 4 social workers through the methodological tool of semi-structured interview. The results showed that the elderly people recognize the benefits of technology for all of their daily activities. Despite the relative degree of satisfaction, however, as to satisfy the educational needs of KAPI, the elderly are still largely unfamiliar with new technologies. For this reason, it requires strengthening the role KAPI and professionals as to meet the needs of the elderly regarding the technology and its use.

Key words: *Seniors, New Technologies, Social Worker, K.A.P.I*

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

ESREA: European Society for Research on the Education of Adults

Γ.Γ.Δ.Β.Μ.: Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης

Δ.Β.Μ.: Δια Βίου Μάθηση

Ε.Ε.: Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Ε.Ε.Ε.: Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Ε.Ι.Ε.: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

Κ.Α.Π.Η.: Κέντρο Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων

Κ.Ε.: Κοινωνική Εργασία

Κ.Ε.Α.: Κοινωνική Εργασία με Άτομα

Κ.Ε.Κ.: Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα

Κ.Ε.Ο.: Κοινωνική Εργασία με Ομάδες

Κ.Λ.: Κοινωνικός Λειτουργός

Ν.Τ.: Νέες Τεχνολογίες

Ο.Η.Ε.: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Σ: Συνέντευξη

Σ.Κ.Λ.Ε.: Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδας

Τ.Π.Ε.: Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνίας

Υ.ΠΟ.ΠΑΙ.Θ: Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων

ΜΕΡΟΣ Α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Τρίτη Ηλικία αποτελεί μια ιδιαίτερη πληθυσμιακή ομάδα η οποία σημειώνει αξιοσημείωτη αύξηση σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Παρουσιάζει, επίσης, συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και ανάγκες οι οποίες έχουν απασχολήσει την ερευνητική κοινότητα στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Όπως κάθε κοινωνία εξελίσσεται έτσι και οι ηλικιωμένοι καλούνται να παρακολουθήσουν τις σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις της κοινωνίας σήμερα, η οποία χαρακτηρίζεται ως Κοινωνία της Πληροφόρησης. Οι νέες τεχνολογίες και συγκεκριμένα η ψηφιακή τεχνολογία και οι Νέες Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) έχουν κατακλύσει όλους τους τομείς της καθημερινότητας του σύγχρονου ανθρώπου συμβάλλοντας στην επικοινωνία του με τους συνανθρώπους του, στην επαγγελματική του ζωή, στον τρόπο με τον οποίο επιλέγει να αξιοποιήσει τον ελεύθερο χρόνο του και τέλος στη μάθηση. Είναι αναμφισβήτητο το γεγονός ότι η σύγχρονη εποχή καθιστά αναγκαιότητα την εκμάθηση και εξοικείωση των πολιτών όλων των ηλικιακών ομάδων στη χρήση των νέων τεχνολογιών και της πληροφορικής, προκειμένου να αποφευχθεί η περιθωριοποίηση, ο αποκλεισμός, αλλά και η διευκόλυνση της καθημερινότητάς τους.

Η εκπαίδευση των ηλικιωμένων ατόμων και η συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικά προγράμματα έχει ξεκινήσει ήδη από τη δεκαετία του '70, με τη λειτουργία Πανεπιστημίων για την Τρίτη Ηλικία. Επίσης στην Αυστραλία και σε άλλες χώρες του εξωτερικού, η εκπαίδευση των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας σημειώνει μεγάλο ενδιαφέρον, όπως προκύπτει μέσα από τη μελέτη διεθνών ερευνών. Ακόμα, στη βιβλιογραφία αναφέρεται ότι τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης θα έπρεπε να ασχολούνται περισσότερο με τη δημιουργία προπτυχιακών και μεταπτυχιακών προγραμμάτων για τα άτομα της τρίτης ηλικίας, καθώς μοναδικό τους κίνητρο αποτελεί η μάθηση.

Τέλος, σημαντικός παρουσιάζεται ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στη διαδικασία εκμάθησης των ηλικιωμένων, καθώς είναι ο επαγγελματίας ο οποίος θα τους ενθαρρύνει και θα τους υποστηρίξει, προκειμένου να ξεπεράσουν τα εμπόδια και τις δυσκολίες που προκύπτουν εξαιτίας της ηλικίας τους, αλλά και διαφόρων άλλων κοινωνικών παραγόντων.

Την παρούσα ερευνητική εργασία προκάλεσε το προσωπικό ερευνητικό ενδιαφέρον, σύμφωνα με το οποίο ο Κοινωνικός Λειτουργός είναι το κατάλληλο πρόσωπο το οποίο, μέσω της ειδικότητάς του, είναι σε θέση να στηρίζει τους ηλικιωμένους στη διαδικασία εκμάθησης των νέων τεχνολογιών. Επίσης, κρίνεται αναγκαίο να ενισχυθεί και να προαχθεί ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού. Επιπλέον, κάθε σύγχρονη πολιτισμένη και ευνομούμενη κοινωνία οφείλει να προνοεί για τα άτομα της Τρίτης Ηλικίας και να τους προσφέρει τον τρόπο ώστε να παραμένουν ενεργά μέλη της.

Το ερευνητικό θέμα παρουσιάζει επίσης ενδιαφέρον και σε κοινωνικό επίπεδο, καθώς βιβλιογραφικά υποστηρίζεται αφενός η δημογραφική αύξηση του πληθυσμού των ατόμων της τρίτης ηλικίας και αφετέρου η αυξανόμενη τεχνολογική εξέλιξη, από την οποία τα ηλικιωμένα άτομα δεν είναι δυνατό να μείνουν εκτός, με απώτερο σκοπό στη συνεχή συμμετοχή τους ως ενεργά και μη αποκλεισμένα μέλη της σύγχρονης κοινωνίας. Τέλος, μέσα από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας παρατηρήθηκε το ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον σχετικά με την τρίτη ηλικία και την εκμάθηση των νέων τεχνολογιών από τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και τα οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν. Στην Ελλάδα συγκεκριμένα, η Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης (ΓΓΔΒΜ) και το Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΟΠΑΙΘ) ευνοούν την εκμάθηση – εκπαίδευση ενηλίκων, αλλά και η Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ε.Ε.Ε.Ε.) οργανώνει προγράμματα - Εκπαιδευτικές δράσεις για την Τρίτη ηλικία.

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας σχετίζεται με τη διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών των ατόμων του Κ.Α.Π.Η. Πάτρας για την εκπαίδευσή τους στις Νέες Τεχνολογίες μέσα στο Κ.Α.Π.Η., καθώς επίσης και των απόψεών τους σχετικά με το ρόλο του Κοινωνικού Λειτουργού μέσα σε αυτή τη διαδικασία. Τέλος, αναμένεται να αναδειχθεί η σημαντικότητα της αξιοποίησης των εφαρμογών της πληροφορικής από τα άτομα της Τρίτης Ηλικίας στην καθημερινότητά τους όπως παρουσιάζεται μέσα από την επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας και η αναγκαιότητα της υποστηρικτικής παρουσίας του Κοινωνικού λειτουργού σε αυτή.

Η παρούσα εργασία αποτελείται από δύο μέρη. Στο Α' μέρος περιλαμβάνεται το θεωρητικό πλαίσιο και στο Β' μέρος η μεθοδολογία με τα αποτελέσματα της έρευνας και τα συμπεράσματα. Πιο αναλυτικά στο πρώτο κεφάλαιο δίδεται ο ορισμός της Τρίτης Ηλικίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρατίθεται η βιβλιογραφική επισκόπηση σχετικά με τη Δια Βίου Μάθηση και στο τρίτο η εκπαίδευση στην Τρίτη Ηλικία. Ακολουθεί το τέταρτο κεφάλαιο με την παρουσίαση των Κέντρων Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (Κ.Α.Π.Η.) και στο πέμπτο παρουσιάζεται η Κοινωνική Εργασία ως επιστήμη. Στο Β μέρος ακολουθεί το έκτο κεφάλαιο με την παρουσίαση της μεθοδολογίας της έρευνας, στο έβδομο τα αποτελέσματα και τέλος τα συμπεράσματα μέσα από τη συζήτηση των αποτελεσμάτων με τα ευρήματα της βιβλιογραφικής επισκόπησης για το συγκεκριμένο θέμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ

1.1. Εννοιολογικός προσδιορισμός

Στις κοινωνίες του παρελθόντος οι άνθρωποι μεγαλύτερης ηλικίας δέχονταν το σεβασμό των υπολοίπων μελών της κοινωνίας και η γνώμη τους είχε βαρύνουσα σημασία. Ανεξάρτητα από το φύλο, οι ηλικιωμένοι άνδρες και γυναίκες, ήταν πρόσωπα κύρους μέσα στην οικογένεια. Όταν η οικονομία απέκτησε βιομηχανικό χαρακτήρα οι κοινωνίες άρχισαν να αλλάζουν και οι ηλικιωμένοι έπαψαν πια να έχουν το ρόλο που είχαν στην οικογένεια, αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Αξίζει να σημειωθεί ότι μετά τη συνταξιοδότηση ο άνθρωπος φαίνεται να μένει στο περιθώριο, μακριά από τα παιδιά του και τον επαγγελματικό-οικονομικό στίβο, με αποτέλεσμα να χάνει το κύρος του (Giddens, 2002).

Στη βιβλιογραφία εκφράζεται η δυσκολία του προσδιορισμού του ηλικιακού εύρους της Τρίτης Ηλικίας, εξαιτίας του ότι τα κριτήρια που καθορίζουν την πορεία της γήρανσης του ανθρώπου είναι βιολογικά, ψυχολογικά, κοινωνικά, πολιτισμικά και χρονολογικά.

Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας το 1983 έδωσε τον παρακάτω ορισμό στον όρο "Τρίτη Ηλικία".

«Δεχόμαστε συνήθως ότι με τον όρο γήρας του ανθρώπου εννοούμε την φυσιολογική διαδικασία, που αρχίζει τη στιγμή της σύλληψης που επιφέρει χαρακτηριστικές μεταβολές του είδους σ' όλη τη διάρκεια της ζωής. Στα τελευταία χρόνια της ζωής, αυτές οι μεταβολές προκαλούν μια μείωση της ικανότητας προσαρμογής του ατόμου στο περιβάλλον...».

Σύμφωνα με τον Ericsson στα στάδια της ζωής του ανθρώπου τα οποία καλύπτουν την βρεφική, τα στάδια παιδικής ηλικίας, την εφηβεία, τη νεανική ηλικία, την ώριμη ηλικία και τα γηρατειά ακολουθεί ένα τελευταίο στάδιο, το οποίο ονομάζει «στάδιο της καταξίωσης ή της απόγνωσης» και χαρακτηρίζεται από ενσωμάτωση ή απόγνωση. Με άλλα λόγια στο στάδιο αυτό, το ηλικιωμένο άτομο

αναπολεί τη ζωή του και διαπιστώνει ότι ενήργησε ορθώς και κατόρθωσε κάποια πράγματα στη ζωή του, έχει το συναίσθημα της προσωπικής αξίας και καταξίωσης. Αισθάνεται απόγνωση όταν νιώθει ότι ο χρόνος λόγω ηλικίας μειώθηκε και τον δυσκολεύει να θέσει νέες βάσεις στη ζωή του για καινούργια ξεκινήματα, τα οποία είναι δυνατόν να τον οδηγήσουν στην καταξίωση. Στο ηλικιακό αυτό στάδιο είναι δυνατόν να εκφράζει την απογοήτευσή του για τις λάθος εκτιμήσεις και αποφάσεις που πήρε στη ζωή του. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, τα γηρατειά είναι πρωτίστως κοινωνικό φαινόμενο και ύστερα βιολογικό. Παράλληλα, το ηλικιακό αυτό στάδιο δεν αποτελεί μια νέα ηλικία, αλλά μια κατάληξη στην ηλικιακή πορεία του ανθρώπου άμεσα επηρεασμένη από τις κοινωνικές αλλαγές και κοινωνικά αίτια, όπως η περιθωριοποίηση του ηλικιωμένου, η αδράνεια, η απομόνωση, η κοινωνική και ψυχολογική αποξένωση από το κοινωνικό του περιβάλλον και τον υπόλοιπο πληθυσμό και κυρίως ο εγκλεισμός σε ιδρύματα, επιταχύνουν τα γηρατειά (Ρούσσο, 1987).

Στη βιβλιογραφία δίνονται διάφοροι όροι για τον προσδιορισμό την ηλικίας όπως η χρονολογική, η βιολογική, η ψυχολογική, η κοινωνική, η τρίτη, τέταρτη ηλικία και αυτή της συνταξιοδότησης. Η παρούσα εργασία εστιάζει στον όρο Τρίτη ηλικία, ωστόσο κρίνεται σκόπιμο να γίνει αναφορά και στις υπόλοιπες προκειμένου να προσεγγισθούν εννοιολογικά. Σύμφωνα με την Εμκέ-Πουλοπούλου (1999), η χρονολογική ηλικία προσδιορίζεται από τα χρόνια που ακολουθούν τον άνθρωπο από τη γέννησή τους και εξής. Η βιολογική ηλικία αφορά «τη μορφολογική εμφάνιση και τη λειτουργική απόδοση οργάνων και συστημάτων». Την προσδιορίζουν η ταχύτητα της αντίδρασης των εγκεφαλικών κυττάρων και του ανοσοποιητικού συστήματος του ανθρώπου και αποτελεί μια εξατομικευμένη κατάσταση η οποία δεν εμφανίζεται απαραίτητα όταν συμπληρώνεται η χρονολογική ηλικία. Η βιολογική διαφέρει ως προς τα άτομα και την εποχή. Καθώς τόσο για τον κάθε άνθρωπο όσο και για την εποχή στην οποία αναφέρεται κανείς, η ηλικία αυτή παρουσιάζει διαφοροποιήσεις και δεν συμπίπτει με την χρονολογική. Ακόμα, η κοινωνική ηλικία σχετίζεται με τις κοινωνικές συνήθειες και τους ρόλους που έχουν τα άτομα μέσα στην ομάδα και την κοινωνία. Συνδέεται με την χρονολογική, τη βιολογική και την ψυχολογική αλλά δεν καθορίζεται από αυτές. Επιπλέον, την ψυχολογική ηλικία χαρακτηρίζει η θέση των ατόμων στον πληθυσμό ανάλογα με τις ικανότητες που παρουσιάζουν κατά την

προσαρμογή τους. Πιο αναλυτικά, ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι επιπτώσεις του γήρατος των ηλικιωμένων στην οικογένειά τους και στο ευρύτερο περιβάλλον τους παρά η φθορά του ανθρώπινου οργανισμού. Σχετικά με την τρίτη, τέταρτη και πέμπτη ηλικία, αναφέρεται ότι στην Τρίτη ηλικία ανήκουν τα άτομα από 60 – 75 ή 65 – 75 χρόνων, ενώ τα άτομα από τα 75 χρόνια και άνω ανήκουν στην τέταρτη ηλικία που περιλαμβάνουν τους «γέρους υπερήλικες». Σημειώνεται ότι, μετά τα 75 χρόνια σημειώνεται μείωση στις δυνατότητες του ηλικιωμένου και αυξάνει την ανάγκη μιας εξωτερικής βοήθειας ιατρικού, οικονομικού και κοινωνικού τύπου.

1.1.1. Σωματικά χαρακτηριστικά

Οι ηλικιωμένοι άνθρωποι βιώνουν ποικίλες σωματικές αλλαγές οι οποίες δεν επηρεάζουν τη νόσή τους. Σε επίπεδο εμφάνισης στα άτομα της τρίτης ηλικίας παρατηρούνται αλλαγές στο χρώμα των μαλλιών και γενικότερα όποιες αλλαγές συμβαίνουν είναι αισθητικές. Επιπλέον, επηρεάζεται ο βαθμός κινητικότητας των ηλικιωμένων. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζονται μυοσκελετικά προβλήματα, ενώ παρατηρείται μείωση στην αντοχή των οστών. Τα προβλήματα μυοσκελετικής φύσης προκαλούν περιορισμό στις κινήσεις των ηλικιωμένων και ενδέχεται να το δυσκολεύουν στην εκτέλεση λεπτών κινήσεων (Ευκλείδη, 1999).

1.1.2. Ψυχολογικά χαρακτηριστικά και ανάγκες

Οι συναισθηματικές μεταβολές που βιώνουν τα άτομα της Τρίτης Ηλικίας είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης ποικίλων παραγόντων, όπως η κατάσταση της υγείας τους, η κοινωνική τους θέση, οι σχέσεις με το οικογενειακό τους περιβάλλον (Δαρδαβέσης, 1988). Αξίζει επίσης να επισημανθεί ότι οι διάφορες ψυχολογικές αλλαγές και μεταπτώσεις που βιώνουν οι ηλικιωμένοι εμφανίζουν μια ευρύτητα, καθώς από τη μια πλευρά βρίσκεται η σοφία, η πείρα και η συντηρητικότητα και στην άλλη η παθολογική κατάσταση και η άνοια λόγω ηλικίας (Bromley, 1974).

Οι ηλικιωμένοι άνθρωποι παρουσιάζουν συγκεκριμένες συναισθηματικές ανάγκες. Ανάμεσα σε αυτές είναι η ανάγκη τους να επιδέχονται τον σεβασμό των

γύρω τους και συγκεκριμένα την αίσθηση ότι αξίζουν τον σεβασμό των υπολοίπων. Επίσης, έχουν την ανάγκη να επικοινωνούν και να συναναστρέφονται με τους άλλους προκειμένου να μην αισθάνονται το αίσθημα της μοναξιάς. Επιπλέον, σε κάποιες περιπτώσεις οι ηλικιωμένοι εξαρτώνται από τα μέλη της οικογένειάς τους για την περίθαλψη και τη φροντίδα τους. Η νέα αυτή κατάσταση επιφέρει αρκετές δυσκολίες, με αποτέλεσμα αρκετοί ηλικιωμένοι να μένουν μόνοι τους και να έχουν έντονη την ανάγκη της επικοινωνίας. Επιπλέον, λόγω των σωματικών αλλαγών που βιώνουν και τις δυσκολίες που καλούνται να ξεπεράσουν στην καθημερινότητά τους, αισθάνονται την ανάγκη να είναι αποτελεσματικοί με την διατήρηση της ικανότητάς τους να επιφέρουν αλλαγές στο περιβάλλον τους και έτσι να χαίρουν της εκτίμησης και του σεβασμού της κοινωνίας. Τέλος, παρουσιάζουν την ανάγκη να έχουν ενδιαφέροντα και να αξιοποιούν δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο και τις δυνατότητές τους (Ηνωμένα Έθνη, 1982). Εξίσου σημαντική είναι και η κάλυψη της ανάγκης τους για ψυχαγωγία, ποικίλες δραστηριότητες, δημιουργική κάλυψη του ελεύθερου χρόνου τους με αποτέλεσμα τη δημιουργία του αισθήματος ότι είναι απαραίτητοι και δημιουργικοί. Στην περίπτωση που οι ηλικιωμένοι είναι κοινωνικά ενεργοί, διαθέτουν κάποια οικονομική άνεση και δεν αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα υγείας, έχουν την ευκαιρία να καλύψουν τον ελεύθερο χρόνο τους με το να ασχολούνται με διάφορα ενδιαφέροντα, όπως για παράδειγμα τη συμμετοχή σε εκδρομές και δραστηριότητες διάφορων σωματείων ή οργανώσεων.

Επιπροσθέτως, έχουν ανάγκη να νιώθουν ότι τους σέβονται και αναγνωρίζονται τα δικαιώματά τους και οι ελευθερίες τους. Εξίσου σημαντικός είναι για αυτούς το αίσθημα του αυτοσεβασμού και αυτονομίας, καθώς επίσης και η δυνατότητα να ζουν με το δικό τους τρόπο σύμφωνα με τους δικούς τους ρυθμούς. Πολύ σημαντική κρίνεται και η ανεξαρτησία τους μέσα στο χώρο. Για παράδειγμα υπάρχουν ηλικιωμένοι οι οποίοι αντιμετωπίζουν κινητικά προβλήματα και έχουν άμεση ανάγκη από τρίτα άτομα που θα τους βοηθήσουν στη διευκόλυνση της κίνησής τους ή με διάφορα βοηθήματα όπως για παράδειγμα κάποιο μπαστούνι, πατερίτσα ή αναπηρικό αμαξίδιο. Με τον τρόπο αυτό, όταν τους παρέχεται η απαραίτητη και κατάλληλη βοήθεια, τα ηλικιωμένα άτομα αποκτούν περισσότερες ικανότητες να κινούνται πιο άνετα μέσα στο χώρο (Ευκλείδη, 1999).

Τέλος, έχουν ανάγκη την εκπαίδευση, την επικοινωνία με το περιβάλλον γύρω τους, ώστε να μην μένουν αποκομμένοι από αυτό. Για τα άτομα της τρίτης ηλικίας οι κοινωνικές επαφές, τα νέα ενδιαφέροντα με τα πνευματικά ερεθίσματα αποτελούν, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, προσωπική τους ανάγκη.

1.1.3. Γνωστικές λειτουργίες

Στο επίπεδο των γνωστικών λειτουργιών παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές στους ηλικιωμένους ανθρώπους. Αυτές σχετίζονται με το γνωστικό σύστημα το οποίο είναι υπεύθυνο για τη δημιουργία, χρήση και εφαρμογή της γνώσης. Βρίσκεται στον εγκέφαλο, επεξεργάζεται τις πληροφορίες που φθάνουν σε αυτόν και ευθύνεται για τις βασικές νοητικές λειτουργίες της αντίληψης, της μάθησης/μνήμης και της σκέψης. Οι ηλικιωμένοι εμφανίζουν μείωση της ταχύτητας επεξεργασίας των πληροφοριών σε νοητική βάση, με αποτέλεσμα να χρειάζονται επιπλέον χρόνο για να εκτελέσουν κάποια νοητική εντολή, να σκεφτούν ή να πάρουν μια απόφαση, επομένως αυτή η επιβράδυνση εντείνει τις επιπτώσεις της αισθητηριακής μείωσης και καθυστερεί το χρόνο αντίδρασης του ανθρώπου στα ακουστικά και οπτικά σήματα (Ευκλείδη, 1999).

Πιο αναλυτικά, οι ηλικιωμένοι βιώνουν φυσιολογικές αλλαγές όσον αφορά στην επεξεργασία πληροφοριών, στη μνήμη, την ανάκληση πληροφοριών και στην νοημοσύνη τους. Όσον αφορά το πρώτο, οι άνθρωποι της Τρίτης Ηλικίας εμφανίζουν αλλαγή ως προς την ταχύτητα με την οποία επεξεργάζονται τις πληροφορίες που δέχονται σε νοητικό επίπεδο, γεγονός που οδηγεί στη χρονοβόρο εκτέλεση μιας πράξης ή πραγματοποίησης μια σκέψης και τέλος στο να ληφθεί κάποια απόφαση. Σχετικά με την κατάσταση της μνήμης τους, βιβλιογραφικά παρατηρείται ότι αλλαγή επιδέχεται η μνήμη, η οποία τίθεται σε εφαρμογή, όταν ο άνθρωπος διατηρεί στη μνήμη του ενεργές πληροφορίες, οι οποίες του χρειάζονται για να κατανοεί τις καταστάσεις που βιώνει και να επιλύει προβλήματα.

Ένα ακόμα γνωστικό χαρακτηριστικό των ηλικιωμένων αφορά στην ανάκληση προσφάτως αποκτημένων πληροφοριών καθώς παρατηρείται η δυσκολία τους να ανακαλούν στη μνήμη τους γεγονότα, πρόσωπα και καταστάσεις που έλαβαν χώρα σε

πρόσφατο χρόνο, ενώ αντιθέτως τους είναι πιο εύκολο να θυμούνται γεγονότα που συνέβησαν στο παρελθόν. Αυτό αποτελεί παράπονο των ηλικιωμένων, σύμφωνα με την Ευκλείδη (1999). Η συγκεκριμένη απώλεια ή λήθη είναι δυνατόν να οφείλεται σε ποικίλους παράγοντες, όπως για παράδειγμα η μείωση της ικανότητάς τους να επεξεργάζονται τις πληροφορίες που λαμβάνουν ενώ παράλληλα αυξάνεται ο χρόνος που χρειάζονται για να τις επεξεργαστούν με αποτέλεσμα να χάνουν τις νέες πληροφορίες πριν προλάβουν να τις κωδικοποιήσουν και να μην αποθηκεύσουν στη μνήμη τους. Η συγκεκριμένη δυσκολία των ηλικιωμένων σε γνωστικό επίπεδο, συνδέεται με τις φυσιολογικές μεταβολές που συμβαίνουν στην περιοχή του εγκεφάλου τους λόγω της ηλικίας τους. Σε άλλη περίπτωση αναφέρεται ότι αυτή η δυσκολία των ηλικιωμένων να ανακαλούν στη μνήμη τους πρόσφατες πληροφορίες οφείλεται στο ότι οι ηλικιωμένοι δεν χρησιμοποιούν στρατηγικές και τρόπους ελέγχου της μνήμης τους. Επιπλέον, υποστηρίζεται ότι κάποιοι συναισθηματικοί παράγοντες επηρεάζουν τη μνήμη των ηλικιωμένων, όπως το άγχος και η κατάθλιψη.

Τέλος, η νοημοσύνη των ηλικιωμένων επιδέχεται κι αυτή αλλαγή λόγω της ηλικίας. Στην συγκεκριμένη περίπτωση λαμβάνονται υπόψη οι αλλαγές σε ατομικό επίπεδο ως προς την ανάπτυξη της νοημοσύνης αλλά και ως προς το ποιες ανθρώπινες ικανότητες μειώνονται και ποιες μένουν σταθερές. Ένα ακόμα στοιχείο το οποίο καλό είναι να λαμβάνεται υπόψη είναι η εκπαίδευση την οποία έχει δεχθεί το άτομο. Προκύπτει λοιπόν ότι ένα άτομο αποδίδει νοητικά ανάλογα με τη σωματική και ψυχική του υγεία (Ευκλείδη, 1999).

1.2. Τα προβλήματα της Τρίτης Ηλικίας

Τα προβλήματα με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι οι ηλικιωμένοι είναι ποικίλα. Τα άτομα της Τρίτης Ηλικίας αισθάνονται έντονο το αίσθημα της μοναξιάς εξαιτίας της απώλειας του θανάτου. Σε πολλές περιπτώσεις οι ηλικιωμένοι αντιμετωπίζουν προβλήματα οικονομικής φύσης στην κάλυψη των βασικών βιοτικών τους αναγκών, λόγω της χαμηλής σύνταξης και παράλληλα της αυξημένης ανάγκης τους σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Επίσης, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο

αποτελεί ένα επιπλέον πρόβλημα στην καθημερινότητα των ατόμων της Τρίτης Ηλικίας, καθώς εξαιτίας του δυσκολεύονται να παρακολουθήσουν τις εξελίξεις που σημειώνονται στον τεχνολογικό τομέα, οι οποίες είναι δυνατόν – λόγω του σύγχρονου τρόπου ζωής – να επηρεάζουν ή και να δυσκολεύουν την καθημερινότητά τους. Επιπλέον, ένα ακόμα σημαντικό πρόβλημα που εμφανίζεται στη ζωή του ηλικιωμένου ανθρώπου είναι η γενικότερη συμπεριφορά της κοινωνίας απέναντί τους, καθώς γι' αυτήν δεν θεωρούνται πλέον παραγωγικοί πολίτες, αλλά εμπόδιο, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ο απαραίτητος σεβασμός στο πρόσωπό τους (Εμκέ - Πουλοπούλου, 1999).

Στο άρθρο των *Shapiraetal.* (2007) αναφέρεται ότι η γήρανση συνοδεύεται συχνά από βιολογικά και πνευματικά προβλήματα, συμπεριλαμβανομένων της επιδείνωσης της υγείας και της γνωστικής λειτουργίας. Αυτές οι αλλαγές οδηγούν στην εμφάνιση της κατάθλιψης και των διαταραχών άγχους που σχετίζονται με την κοινωνική απόσυρση, τις εξαρτήσεις και την αυτοκτονία (*Cushmanetal.*, 1999 στο *Shapiraetal.*, 2007). Επίσης, οδηγούν στο αίσθημα της απομόνωσης και της μοναξιάς, στο φόβο του θανάτου και τους μειωμένους κοινωνικούς δεσμούς (*Butleretal.*, 1998 στο *Shapiraetal.*, 2007). Κομβικό σημείο ανάμεσα σε αυτά τα φαινόμενα είναι το αίσθημα της αδυναμίας (*powerlessness*), μια υποκειμενική εμπειρία την οποία βιώνει το ηλικιωμένο άτομο και προκαλείται από το σωματικό και πνευματικό άγχος και την απώλεια της οικονομικής του ασφάλειας. Επιπλέον, προκύπτει από το αίσθημα της αδυναμίας να ασκήσει κοινωνική και πολιτική επιρροή, από την όλο και αυξανόμενη εξάρτηση του ηλικιωμένου από τους άλλους λόγω των γηρατειών και τέλος την αυξανόμενη αρνητική στάση της κοινωνίας απέναντι στα άτομα της τρίτης ηλικίας (*Shapiraetal.*, 2007).

Σημαντικά είναι επίσης τα κοινωνικά προβλήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι ηλικιωμένοι. Έγινε ήδη μια αναφορά στον αποκλεισμό και την περιθωριοποίηση με την οποία έρχονται αντιμέτωποι. Οι ηλικιωμένοι αντιμετωπίζονται ως κοινωνικό βάρος από τη στιγμή που συνταξιοδοτούνται και παύουν πλέον να παράγουν έργο. Ως μη παραγωγικά αποδοτικοί τοποθετούνται στο περιθώριο από την κοινωνία και την Πολιτεία. Στα κοινωνικά προβλήματα συγκαταλέγονται τα οικονομικά προβλήματα, τα προβλήματα σχετικά με την κατοικία

και το περιβάλλον τους, τα προβλήματα αυτοεξυπηρέτησης, ψυχαγωγίας και επικοινωνίας. Πιο αναλυτικά, όσον αφορά στα οικονομικά ζητήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι ηλικιωμένοι, αυτά σχετίζονται με τις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες τους σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Επιπλέον, οι ηλικιωμένοι είναι δυνατόν να αντιμετωπίσουν δυσκολίες σχετικά με την κατοικία τους όταν αυτή δεν είναι η κατάλληλη για την εξυπηρέτηση των αναγκών τους. Ακόμα, όσον αφορά στα προβλήματα της αυτοεξυπηρέτησής τους, τα οποία είναι φυσιολογικό να κάνουν την εμφάνισή τους λόγω της γήρανσης, παρατηρείται η δυσκολία στο να ικανοποιήσουν βασικές καθημερινές ανάγκες που σχετίζονται με την ατομική υγιεινή, τη φροντίδα του σπιτιού τους, τη μαγειρική και την ένδυση. Τα άτομα της Τρίτης Ηλικίας και ιδιαίτερα τα αναλφάβητα ή χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην επικοινωνία τους με τα νεότερα άτομα, αλλά είναι κιόλας δυνατόν να περιθωριοποιηθούν κοινωνικά εξαιτίας αυτού. Τέλος, όσον αφορά στην ψυχαγωγία τους, στις περιπτώσεις που οι ηλικιωμένοι δεν διαθέτουν την απαραίτητη οικονομική άνεση δυσκολεύονται να αξιοποιήσουν ψυχαγωγικά τον ελεύθερο χρόνο τους. Για το λόγο αυτό -όπως θα παρουσιαστεί και στη συνέχεια της παρούσας εργασίας- τα Κέντρα Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (Κ.Α.Π.Η.) διοργανώνουν ψυχαγωγικές δραστηριότητες ώστε όλοι να έχουν αυτή την ευκαιρία, ανεξαρτήτως οικονομικής επιφάνειας (Δαρδαβέσης, 1999).

1.3. Γήρανση πληθυσμού

Με τον όρο δημογραφική γήρανση ή γήρανση του πληθυσμού γίνεται αναφορά στην αύξηση της αναλογίας του πληθυσμού των ηλικιωμένων στο συνολικό πληθυσμό. Βιβλιογραφικά παρατηρείται ένα έντονο επιστημονικό ενδιαφέρον για το φαινόμενο αυτό. Σύμφωνα με έρευνες, προκύπτει ότι ο παγκόσμιος πληθυσμός γερνάει με ταχείς ρυθμούς. Υπολογίζεται ότι μέχρι το 2025 πάνω από ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι σε όλο τον κόσμο θα είναι ηλικίας 60 ετών και άνω. Μέχρι το 2030 προβλέπεται ότι 71.5 εκατομμύρια, δηλαδή σχεδόν το 20% του πληθυσμού των ΗΠΑ, θα αποτελείται από άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω, σε σύγκριση με το ποσοστό των 12,4% που ίσχυε το 2000 (Humes, 2005 στο Grimesetal, 2010). Το

ενδιαφέρον για τη δημογραφική γήρανση ξεκίνησε στις δεκαετίες του '50 και του '60. Συγκεκριμένα, στη δεκαετία του '70 ως ηλικιωμένοι ορίζονταν οι άνθρωποι που ξεπερνούσαν το 75^ο έτος της ηλικίας τους.

Σύμφωνα με τον Μπαλούρδο (2002) η δημογραφική γήρανση αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία, η οποία από τη μια προβάλλει την εξελικτική σχέση που διαμορφώνεται ανάμεσα στον πληθυσμό των ηλικιωμένων και στον αντίστοιχο νεανικό, στη βάση της κοινωνικής πυραμίδας και από την άλλη πλευρά, προκύπτει η σχέση ανάμεσα στις ακραίες ηλικιακές ομάδες με τον παραγωγικό – αναπαραγωγικό πληθυσμό όπως διαφαίνεται μέσα από τη δημογραφική και οικονομική εξάρτηση.

Στις αρχές της δεκαετίας του '80 στη σύνοδο του Ο.Η.Ε. προβλέφθηκε ότι ο αριθμός των ατόμων άνω των 65 χρόνων το 2015 θα αυξανόταν σε 1.121.000.000 από 214.000.000 που ήταν το 1950. Αναμένεται ότι μέχρι το 2050 θα έχει πενταπλασιαστεί ο πληθυσμός των ατόμων άνω των 60 χρόνων και ο αριθμός των ατόμων άνω των 80 θα αυξηθεί κατά επτά φορές. Συμπερασματικά, το φαινόμενο της δημογραφικής γήρανσης του πληθυσμού αποτελεί ένα αξιοσημείωτο φαινόμενο το οποίο έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον της επιστημονικής κοινότητας, όπως αναφέρθηκε, και συγκεκριμένα για τη διερεύνηση και τη μελέτη των διαφόρων προβλημάτων ιατρικής και κοινωνικής φύσης, επίσης ιδρύονται ερευνητικά κέντρα και εταιρείες με επιστημονικό ενδιαφέρον για την τρίτη ηλικία καθώς επίσης διοργανώνονται διεθνή και εθνικά επιστημονικά συνέδρια με απώτερο σκοπό τον έλεγχο των προβλημάτων υγείας και την αύξηση του επιπέδου ζωής των ανθρώπων της τρίτης ηλικίας σε μακροπρόθεσμο επίπεδο (Δαρδαβέσης, 1999).

1.3.1. Η διαδικασία της γήρανσης

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας κρίνεται απαραίτητο να γίνει αναφορά στη γήρανση και στον τρόπο με τον οποίο εμφανίζεται. Πιο συγκεκριμένα, ως γήρανση ορίζεται η σύνθετη διαδικασία των μεταβολών που συμβαίνουν στο ανθρώπινο σώμα σε επίπεδο κυτταρικό, επέρχονται προοδευτικά με το πέρασμα του χρόνου και δεν είναι δυνατόν να αναστραφούν (Δαρδαβέσης, 1999). Η γήρανση του ανθρώπινου οργανισμού, ή αλλιώς γηρατειά, ξεκινούν ήδη από τη γέννηση του

ανθρώπου και αποτελεί μια διαδικασία συνεχιζόμενων φυσιολογικών, ψυχολογικών και κοινωνικών αλλαγών (Εμκέ - Πουλοπούλου, 1999).

Το 1982 στη Βιέννη συνήλθε η «Παγκόσμια Συνέλευση Γήρατος», έπειτα από απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε., στην οποία υιοθετήθηκε η ηλικία των 60 και άνω ως το όριο για την καταγραφή των ατόμων που ανήκουν στην Τρίτη ηλικία, όπως αναφέρθηκε ήδη σε προηγούμενο κεφάλαιο. Διεθνώς σήμερα έχει επικρατήσει η ηλικία των 65 χρόνων να είναι το όριο πάνω από το οποίο κάποιος θεωρείται γηριατρικός.

Στη βιβλιογραφία, τέλος, παρατηρούνται κάποιοι παράγοντες οι οποίοι επιδρούν καταλυτικά στη διαδικασία της γήρανσης και αυτοί είναι:

1. η κληρονομικότητα,
2. το κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον του ατόμου,
3. η κοινωνική προσαρμογή και συμπεριφορά του,
4. η ψυχοσύνθεσή του και
5. η υγιεινή διαβίωσή του (Hayflick, 1996 στο Δαρδαβέσης, 1999).

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης οι ποικίλες δράσεις που τελούνται στην Ευρώπη σχετικά με την Τρίτη Ηλικία, ύστερα από το ενδιαφέρον για την παγκόσμια γήρανση του πληθυσμού. Σε αυτές συγκαταλέγονται η επιμήκυνση του χρόνου εργασίας, η στήριξη των δραστηριοτήτων και της ποιότητας ζωής των ηλικιωμένων και η ιατρο-κοινωνική τους περίθαλψη με τη βοήθεια των νέων τεχνολογιών. Επίσης, επιχειρείται η εφαρμογή των τεχνολογιών της επικοινωνίας και της πληροφόρησης και η δια βίου εκπαίδευση (Αγραφιώτης, 1998). Απώτερος σκοπός των παραπάνω είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ηλικιωμένων ανθρώπων.

Στους Chaffin&Harlow (2005) αναφέρεται επίσης ότι γήρανση αποτελεί τη συστηματική και αρνητική οπτική την κοινωνία σχετικά με τους ηλικιωμένους ανθρώπους δίνοντας έμφαση στην αποτυχία των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων των ανθρώπων μεγαλύτερης ηλικίας. Καθώς το ενδιαφέρον επικεντρώνει την προσοχή του στις περιορισμένες δυνατότητες των ηλικιωμένων, από την άλλη αγνοεί τα θετικά χαρακτηριστικά των ανθρώπων αυτής της ηλικίας, τα οποία σχετίζονται με την εμπειρία τους και την επιπλέον μάθηση. Καθώς η κοινωνία αντιμετωπίζει με αυτόν τον τρόπο τη γήρανση και τους ηλικιωμένους, αυτοί από την

πλευρά τους εσωτερικεύουν τέτοιου είδους αντιλήψεις για τον εαυτό τους. Το αποτέλεσμα σύμφωνα με τους Chaffin&Harlow (2005) είναι να μειώνονται σημαντικά οι ευκαιρίες που μπορούν να δοθούν στην τρίτη ηλικία, μιας και ένα μεγάλο ποσοστό των ανθρώπινων ικανοτήτων και δυνατοτήτων δεν συνειδητοποιείται ούτε από την κοινωνία ούτε από τους ίδιους τους ηλικιωμένους.

1.4. Προγράμματα και μέτρα προστασίας για την Τρίτη Ηλικία

Όπως αναφέρθηκε ήδη σε προηγούμενο υποκεφάλαιο, η διαδικασία της γήρανσης επιφέρει τη φθορά και τη μείωση των ικανοτήτων του ανθρώπου εμποδίζοντας την αυτονομία του και την ενεργό συμμετοχή του σε όλες εκείνες τις κοινωνικές δραστηριότητες, στις οποίες επιδιόταν πριν περάσει στο συγκεκριμένο ηλικιακό στάδιο της τρίτης ηλικίας. Προκειμένου να εξακολουθήσει να ζει κατά τρόπο αξιοπρεπή και να εξασφαλίζει τον αυτοσεβασμό του, έχει ανάγκη τη συμπαράσταση τόσο του οικείου οικογενειακού περιβάλλοντος, όσο και του ευρύτερου κοινωνικού. Σύμφωνα με τον Σταθόπουλο (1999) υπολογίζεται ότι η οικογένεια συμπαραστέκεται στα ηλικιωμένα μέλη της σε μεγάλο ποσοστό. Υπάρχει όμως και ένα ποσοστό της τάξης του 10%, το οποίο απευθύνεται στις κοινωνικές υπηρεσίες ενώ 1% περνά το υπόλοιπο της ζωής του σε ιδρύματα περίθαλψης (π.χ. γηροκομεία).

Η κοινωνική πρόνοια για την τρίτη ηλικία στοχεύει στην παραμονή τους στην κοινότητα και την επικοινωνία με την οικογένειά τους, προκειμένου να εξακολουθήσουν να συμμετέχουν ως ενεργά μέλη στην ζωή της κοινότητας. Το αποτέλεσμα της συμμετοχής των ηλικιωμένων στις ποικίλες κοινωνικές δραστηριότητες, τόσο της κοινότητας, όσο και της οικογένειάς τους είναι ο περιορισμός της ψυχολογικής αποστασιοποίησης και περιθωριοποίησης τους από τον υπόλοιπο ενεργό πληθυσμό.

Σύμφωνα με τον Σταθόπουλο (1999) για την περίπτωση των ηλικιωμένων, η κρατική πρόνοια προβλέπει αρμοδιότητες για την χάραξη σχεδιασμού και την εφαρμογή προγραμμάτων για την Τρίτη Ηλικία μέσα από την συγχρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου. Στις αρμοδιότητες του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας περιλαμβάνεται η περίθαλψη και προστασία των ηλικιωμένων. Πιο

αναλυτικά, τα μέτρα προστασίας περιέχουν χρηματικές παροχές σε και παροχές σε είδος, καθώς επίσης και προσωπικές κοινωνικές υπηρεσίες.

Στην κρατική πολιτική για τους ηλικιωμένους στην κοινότητα περιλαμβάνεται η φροντίδα στο σπίτι (προγράμματα βοήθειας στο σπίτι και κοινωνικής μέριμνας). Επίσης προσφέρονται τα κέντρα προστασίας γήρατος (Κέντρα Ανοικτής Προστασίας και Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων), επιπλέον ιδρύματα κλειστής περίθαλψης (δημόσια ή δημοτικά γηροκομεία, αλλά και ιδιωτικά) και τέλος θεραπευτήρια χρόνιων παθήσεων ηλικιωμένων, αλλά και αναδόχων οικογενειών που φροντίζουν ηλικιωμένους.

Όσον αφορά τις παροχές σε είδος προς την τρίτη ηλικία και σε κοινωνικές υπηρεσίες αυτά είναι: η *Φροντίδα στο σπίτι* μέσω των προγραμμάτων «Βοήθεια στο σπίτι» και κοινωνικής μέριμνας με στόχο την παραμονή του ηλικιωμένου, σύμφωνα με τις επιτρεπόμενες συνθήκες, κοντά στο οικογενειακό και συγγενικό τους περιβάλλον. Επίσης, υπάρχουν τα *Προγράμματα φροντίδας ηλικιωμένων μέσα στην κοινότητα* και τα Προγράμματα αναδοχής, τα οποία δεν είναι διαδεδομένα στη χώρα μας (Σταθόπουλος 1999).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ – ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

2.1. Εννοιολογικός προσδιορισμός

Σύμφωνα με έναν μεγάλο στοχαστή της φιλοσοφίας της εκπαίδευσης του 20^{ου} αιώνα, τον John Dewey, η εκπαίδευση που στοχεύει στην ανάπτυξη χαρακτηρίζεται «δια βίου», καθώς οι άνθρωποι έχουν την ικανότητα να αναπτύσσονται σε πνευματικό επίπεδο σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Ο άνθρωπος ο οποίος έχει την ικανότητα να αναπτυχθεί προσωπικά, πνευματικά και κοινωνικά δεν είναι δυνατόν να λάβει όλη την εκπαίδευση για τη ζωή του στη διάρκεια των σχολικών του χρόνων, για το λόγο αυτό η εκπαίδευση δίνει τη δυνατότητα στον άνθρωπο να μαθαίνει μέσα από την ίδια τη ζωή και να διαμορφώνει τους όρους της ζωής του μέσα από τη μάθηση (Cross-Durant, 2005).

Με τον όρο Δια Βίου Μάθηση ορίζονται οι δραστηριότητες μάθησης που λαμβάνουν χώρα σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου και στοχεύουν σε γνωστικό επίπεδο στην απόκτηση ή βελτίωση της γνώσης, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων, μέσω των οποίων καθίσταται ικανός να ολοκληρώσει τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του στον επαγγελματικό και κοινωνικό τομέα.

Η Δια Βίου Εκπαίδευση σύμφωνα με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό (UNESCO) αποτελεί ένα κίνημα, το οποίο εκφράζει την ανάγκη να λαμβάνει σοβαρά υπόψη της η εκπαίδευση, κάθε εμπειρία του ανθρώπου από τη νηπιακή ηλικία μέχρι το θάνατο. Πιο αναλυτικά, λόγω της αυξανόμενης γνώσης της εποχής σχετικά με το ρόλο του ανθρώπου μέσα στην κοινωνία, η εκπαίδευση καλείται να προσφέρει όλα τα απαραίτητα εκείνα εφόδια, τα οποία θα καταστήσουν ικανό τον άνθρωπο να ανταποκριθεί στις σύγχρονες κοινωνικές απαιτήσεις και αλλαγές, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η Δια Βίου Εκπαίδευση επιθυμεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά προς την σχολική. Ο στόχος της δεν είναι να καλυφθούν οι τυχόν προηγούμενες ανεπαρκείς γνώσεις του ατόμου, όσο το ο άνθρωπος να διατηρήσει και να βελτιώσει την ποιότητα της ζωής του μέσα από τη μάθηση. Επίσης, επιθυμεί να προσφέρει σε κάθε άνθρωπο ξεχωριστά τη

δυνατότητα να αυτοπραγματωθεί μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία, να συνειδητοποιήσει την ταυτότητά του και να αναγνωρίσει την ικανότητα του ανθρώπινου πνεύματος να λειτουργεί κατά τρόπο αποτελεσματικό σε όλη τη διάρκεια της ζωής του (Cross-Durant, 2005).

Η εκπαίδευση ενηλίκων, όπως την ορίζει ο Rogers (1999), αποτελεί την εκπαίδευση που αφορά στα άτομα τα οποία είναι ώριμα όχι ως προς την ηλικία τους, αλλά ως προς την υπευθυνότητά τους, την κοινωνική τους εμπειρία και τον ισορροπημένο τρόπο ζωής τους και μάλιστα η ίδια σέβεται τα χαρακτηριστικά αυτά.

Σύμφωνα με τον ορισμό της UNESCO (1976) (στο Rogers, 1999:56) για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, η τελευταία περιλαμβάνει ποικίλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες:

«κάθε περιεχομένου, επιπέδου ή μεθόδου, ανεξάρτητα εάν πρόκειται για τυπική εκπαίδευση ή όχι, για δραστηριότητα που επεκτείνει ή αντικαθιστά την σχολική, κολεγιακή ή πανεπιστημιακή εκπαίδευση, ή για κάποια άλλη σπουδή, μέσω της οποίας άτομα που θεωρούνται ενήλικα από την κοινωνία στην οποία ανήκουν, αναπτύσσουν τις ικανότητές τους, εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους, βελτιώνουν τα τεχνικά και επαγγελματικά τους προσόντα ή τα προσανατολίζουν προς άλλη κατεύθυνση και επιφέρουν αλλαγές στις στάσεις ή τη συμπεριφορά τους με τη διπλή προοπτική της πλήρους προσωπικής ανάπτυξης και της συμμετοχής σε μια εναρμονισμένη και αυτοδύναμη κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη».

Σύμφωνα με τον Dave (1976, στο Jarvis, 2003:57) η Δια Βίου Εκπαίδευση είναι «μια διαδικασία επίτευξης προσωπικής, κοινωνικής και επαγγελματικής ανάπτυξης σε όλη τη διάρκεια της ζωής των ατόμων προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής τόσο των ατόμων όσο και των κοινοτήτων τους». Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η εκπαίδευση των ηλικιωμένων ατόμων –τρίτη ηλικία– αποτελεί μέρος της ευρύτερης Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Οι σκοποί της εκπαίδευσης για τους ενήλικες αφορούν στην προσφορά των βασικών πολιτικών και κοινωνικών γνώσεων προκειμένου να λειτουργεί ο ενήλικος ως πολίτης. Επιπλέον, δίνεται προσοχή στην ανάπτυξη της ικανότητάς του για

επικοινωνία, και στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Ακόμα η εκπαίδευση ενηλίκων στοχεύει στην παροχή των επαγγελματικών εκείνων γνώσεων προκειμένου ο ενήλικος να αποκατασταθεί επαγγελματικά, να βελτιώσει τις διαπροσωπικές του σχέσεις και να μάθει να διαχειρίζεται με επάρκεια τις νέες τεχνολογίες. Επιπλέον, ο ενήλικος μαθαίνει πώς να μαθαίνει και να εξελίσσει τις γνώσεις του, παράλληλα συμμετέχει στις εκφάνσεις του πολιτισμού και εκφράζεται δημιουργικά.

2.2. Η Δια Βίου Μάθηση σήμερα

Σύμφωνα με το Εθνικό Πρόγραμμα για την Δια Βίου Μάθηση (Δ.Β.Μ.) στην Ελλάδα για τα έτη 2013-2015 της Γενικής Γραμματείας Διά Βίου Μάθησης , προκύπτει ότι η συμμετοχή Ελλήνων πολιτών στη Δ.Β.Μ. κινείται σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα και σημειώνει σημαντική απόκλιση από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Επίσης, στη χώρα μας, η Δ.Β.Μ. αντί να μειώνει τις κοινωνικές και εκπαιδευτικές ανισότητες, τις ενισχύει, εφόσον το ποσοστό των πτυχιούχων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι διπλάσιο από το ποσοστό συμμετοχής των αποφοίτων της δευτεροβάθμιας και οκταπλάσιο από εκείνο των αποφοίτων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ακόμα, προκύπτουν ποιοτικά χαρακτηριστικά σχετικά με τη συμμετοχή στις δραστηριότητες εκπαίδευσης και κατάρτισης των ενηλίκων. Αναφέρεται λοιπόν ότι, η συμμετοχή στην Ελλάδα ακολουθεί φθίνουσα πορεία στις μεγαλύτερες ηλικίες, και φαίνεται να μηδενίζεται μετά την ηλικία των 55 ετών. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η συμμετοχή ενηλίκων ατόμων με αναπηρία και γενικά ατόμων από ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, όπως η περίπτωση των ατόμων της τρίτης ηλικίας, είναι ιδιαίτερα περιορισμένη. (ΥΠ.Ε.Π.Θ., 2013).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΗ ΗΛΙΚΙΑ

Πριν από 30 χρόνια ξεκίνησε η ακαδημαϊκή συζήτηση γύρω από τα θέματα της εκπαίδευσης και της γήρανσης, με τον όρο *Εκπαιδευτική Γεροντολογία*, σε μια εποχή που οι διαμορφωτές της εκπαιδευτικής πολιτικής σπανίως αντιμετώπιζαν τους ηλικιωμένους ως υποψήφιους μαθητές – σπουδαστές και σε πολλές περιπτώσεις θεωρούταν ανάξιο ακόμα και να ασχοληθεί η εκπαίδευση με την Τρίτη Ηλικία. Επιπλέον, η εμφάνιση της Δ.Β.Μ. ως επίκεντρο για τη συζήτηση της εκπαιδευτικής πολιτικής, αν και εξαιρετικά αμφιλεγόμενη, δείχνει ότι οι άνθρωποι μεγαλύτερης ηλικίας θα αποτελέσουν ομάδα-στόχο των δημιουργών και εφαρμοστών της εκπαιδευτικής πολιτικής εξαιτίας των δημογραφικών αλλαγών. (Edwardsetal., 2002 καιCrowther 2004 στο Withnall, 2006).

3.1. ΕνεργητικήΓήρανση (active aging)

Είναι σαφές ότι η μάθηση παίζει σημαντικό ρόλο στην παραγωγική γήρανση γι' αυτό είναι σημαντικό για την επιστημονική κοινότητα να ασχοληθεί και να εντρυφήσει σε ό,τι αφορά στο φαινόμενο της μάθησης των ηλικιωμένων(Ardelt, 2000; Dench&Regan, 2000; Glendenning, 1997 και Withnall, 2000 στο Purdie&Boulton-Lewis, 2003).

Παγκοσμίως, ο πληθυσμός των ανθρώπων της ηλικίας των 60 ετών και άνω σημειώνει ανοδική αύξηση σε σύγκριση με οποιαδήποτε άλλη ηλικιακή ομάδα. Όπως αναφέρεται στην έρευνα των Boulton-Lewisetal., (2006), ανάμεσα στο 1970 και το 2050 αναμένεται ότι η αύξηση του πληθυσμού των ηλικιωμένων θα φτάσει τα 649 εκατομμύρια. Το 2025, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (2002), προβλέπεται ότι τα άτομα άνω της ηλικίας των 60 θα είναι συνολικά 1.2 δισεκατομμύρια. Οι Boulton-Lewisetal. (2006) αναφέρουν επίσης την άποψη του McFadden (2002), ο οποίος ισχυρίζεται ότι ποτέ μέχρι σήμερα δεν είχαν ξεπεράσει το όριο ζωής των 60 χρόνων τόσο πολλοί άνθρωποι. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αναφέρει ότι η «ενεργή γήρανση» (activeaging) αποτελεί μια διαδικασία κατά την οποία βελτιώνονται οι ευκαιρίες του ανθρώπου, καθώς μεγαλώνει ηλικιακά, σε τομείς

όπως η υγεία, η συμμετοχή και το αίσθημα της ασφάλειας, με αποτέλεσμα να αναβαθμίζεται η ποιότητα της σύγχρονης ζωής. Με τον όρο «ενεργός» γίνεται αναφορά στη συνεχή συμμετοχή στα κοινωνικά, οικονομικά, πολιτισμικά, πνευματικά και πολιτικά πράγματα καθώς επίσης και στη συνεχιζόμενη σωματική δραστηριότητα (Boulton-Lewis *et al.*, 2006).

Σύμφωνα με τον Boulton-Lewis (2010) οι ηλικιωμένοι έχουν την ανάγκη και τη θέληση να μάθουν εξαιτίας της βαθύτερης ανάγκης τους να διατηρούν το ενδιαφέρον τους για τη ζωή και να απολαμβάνουν τη ζωή σύμφωνα με τις ικανότητες και τις δυνατότητές τους, σε συνδυασμό με τον άπλετο ελεύθερο χρόνο λόγω συνταξιοδότησης. Η εκπαίδευση και η μάθηση θεωρούνται σημαντικοί παράγοντες στη διευκόλυνση της συμμετοχής στην κοινωνία, καθώς επιτρέπουν στους ενήλικες να απολαμβάνουν την ποιότητα στη ζωή τους καθώς μεγαλώνουν. Η συμμετοχή σε μια ευρύτερη κοινότητα μάθησης είναι σημαντική, αρχικά εξαιτίας της διασκέδασης και της ψυχαγωγίας, επιπλέον επιτρέπει στους ανθρώπους μεγαλύτερης ηλικίας να προσαρμόζονται στις αλλαγές που συντελούνται στην κοινωνία στον τομέα της τεχνολογίας, στο νέο τρόπο ζωής, στις οικονομικές εξελίξεις και στον τομέα της υγείας. Η ικανότητα να επιλύουν προβλήματα και να προσαρμόζονται στις αλλαγές αποτελούν ισχυρή ένδειξη μακροβιότητας και ότι γερνούν κατά τρόπο ενεργητικό (active ageing) (Smiths *et al.*, 1999 στο Boulton-Lewis, 2010).

3.2. Ο ρόλος της μάθησης στην Τρίτη Ηλικία

Έρευνες έχουν δείξει ότι η μάθηση διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη γήρανση κατά τρόπο παραγωγικό (productive ageing) (Ardelt, 2000; Dench & Regan, 2000; Glendenning, 1997; Withnall, 2000 στο Boulton-Lewis, 2010). Στην έρευνα του ο Ardelit απέδειξε ότι η δια βίου μάθηση και η συνεχιζόμενη εκπαίδευση είναι δυνατόν να καταστήσουν ικανούς τους ηλικιωμένους να προσαρμοστούν στα νέα τεχνολογικά και επιστημονικά επιτεύγματα και να διατηρήσουν το επίπεδο στην ποιότητα ζωής τους, μέσα από την ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και της αυτοεκπλήρωσής τους. Επίσης, τους δίνεται η δυνατότητα να βελτιώσουν τις κοινωνικές – διαπροσωπικές σχέσεις τους.

Στη βιβλιογραφία περιγράφονται τα αποτελέσματα της τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (άνω των 50 χρόνων). Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται η απόλαυση της ζωής, η αυτοπεποίθηση, η αίσθηση του εαυτού, το αίσθημα της ικανοποίησης της ζωής, η ικανότητα να ακολουθούν τις εξελίξεις, η αυξημένη κοινωνική δραστηριότητα και η καλύτερη υγεία. Για τους ηλικιωμένους η μάθηση διατηρεί ενεργή τη σκέψη και το μυαλό τους. Σύμφωνα με τον Withnall (2000, στο Boulton-Lewis, 2010), η πρόσφατη έρευνα στον τομέα της νευρολογίας έδειξε ότι η πνευματική εξάσκηση στα μεγαλύτερα στάδια της ζωής είναι δυνατόν να απογειώσει τη διαλεκτική ικανότητα του ατόμου, να συντηρήσει τις λειτουργίες του και να βοηθήσει στην ανάκληση της απώλειας μνήμης.

Είναι γνωστό ότι οι ενήλικες μεγαλύτερης ηλικίας μπορούν και αποκτούν νέες γνώσεις εκτός των τομέων της ειδικότητάς τους και σε σχέση με τις προηγούμενες γνώσεις τους. Μέσα από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας προκύπτει ότι οι περισσότεροι ενήλικες, καθώς γερνούν, συνήθως επεξεργάζονται λιγότερες πληροφορίες και οι ρυθμοί τους είναι πιο αργοί και λιγότερο αποτελεσματικοί. Ωστόσο, η γνώση που έχει ήδη αποκτηθεί, η ικανότητα ανάκτησής της, καθώς και οι οπτικές και ακουστικές αισθητήριες ικανότητες του ανθρώπου διατηρούνται σε μεγάλο βαθμό μέχρι την ηλικία των 60. Εάν στους ενήλικες μεγαλύτερης ηλικίας δοθούν χρόνος και ικανοποιητικά κίνητρα, τότε καθίστανται ικανοί να επιτυγχάνουν ισοδύναμα αποτελέσματα μάθησης με τους νεότερους σε ηλικία εκπαιδευομένου. Σε αυτό συμφωνεί και ο Charness (1992), όπως αναφέρεται στην έρευνα του Boulton-Lewis (2010), προσθέτοντας ακόμα ότι η συστηματική πρακτική μέσα από τη μάθηση βοηθά τον ηλικιωμένο εκπαιδευόμενο ώστε να ανταποκριθεί το ίδιο καλά όπως και ένας άπειρος νεότερος ενήλικας.

3.3. Κίνητρα Μάθησης στην Τρίτη Ηλικία

Ο χαρακτήρας της μάθησης σε γενικές γραμμές είναι δυνατόν να έχει χαρακτήρα τυχαίο, απροσδόκητο ακόμα και επιβεβλημένο σε κάποιες περιπτώσεις. Η μάθηση σε μεγαλύτερη ηλικία είναι δυνατόν να είναι το αποτέλεσμα επιμέρους προβληματισμού και της κριτικής στάσης της ζωής των ενδιαφερομένων και είναι

δυνατόν να οδηγήσει στην αυτογνωσία και την ατομική διορατικότητα (Withnall, 2000).

Στην έρευνα που διεξήγαγαν οι Boulton-Lewis *etal.* (2006), οι απαντήσεις που πήραν από τους συμμετέχοντες σχετίζονται με τους συχνότερους λόγους για τους οποίους οι ηλικιωμένοι επιθυμούν να μάθουν. Αυτοί είναι επειδή έχουν την ανάγκη να κρατούν σε εγρήγορση τη σκέψη τους, να χρησιμοποιούν το μυαλό τους, να επιτυγχάνουν στόχους, να συνεχίζουν να μαθαίνουν και να μένουν διανοητικά ενεργοί. Με αποτέλεσμα οι ηλικιωμένοι να κινητοποιούνται για μάθηση εξαιτίας της ανάγκης τους για αυτοπραγμάτωση και ευχαρίστηση.

Επιπλέον, ένα ακόμα κίνητρο αποτελεί η ανάγκη των ηλικιωμένων ανθρώπων για την μη αποκοπή τους από τη σύγχρονη κοινωνία, η οποία εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την ικανότητά τους να διαχειριστούν τις Νέες Τεχνολογίες και συγκεκριμένα τον Ηλεκτρονικό Υπολογιστή (Marquie *etal.*, 2002).

Τα κίνητρα των μεγαλύτερων σε ηλικία ενηλίκων είναι πολύπλοκα και πολυδιάστατα. Σπάνια ένα και μόνο κίνητρο αρκεί για να οδηγήσει τον ηλικιωμένο στο να συμμετάσχει σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Γενικά, τόσο οι εξωτερικοί όσο και οι εσωτερικοί παράγοντες επηρεάζουν την απόφαση των ηλικιωμένων να μάθουν. Ο Peterson (1981, στο Kim&Merriam, 2004) υπήρξε ο πρώτος ο οποίος μελέτησε τη συμμετοχή των ηλικιωμένων στην εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, ερεύνησε 88 ηλικιωμένους μαθητές που συμμετείχαν σε ένα πρόγραμμα με τη μορφή διάλεξης – συζήτησης που έλαβε χώρα στο Πανεπιστήμιο της Νότια Καλιφόρνια. Σύμφωνα με τη μελέτη αυτή, ο προσανατολισμός της μάθησης μπορεί να διακριθεί ανάμεσα στους εκφραστικούς (expressive) και εργαλειακούς (instrumental) στόχους. Οι πρώτοι αναφέρονται στη μάθηση για τη μάθηση, ενώ οι δεύτεροι σε κάποιους εξωτερικούς στόχους, όπως η εργασία. Αυτοί οι δύο τύποι στόχων εκφράστηκαν για πρώτη φορά από τον Parsons (1951, στο Kim&Merriam, 2004) και χρησιμοποιήθηκαν συχνά σε σπουδές σχετικά με τη συμμετοχή των ηλικιωμένων στη μάθηση. Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι οι ηλικιωμένοι μαθητές συνήθως παρακολουθούν εκπαιδευτικά προγράμματα για την ίδια τη μάθηση, για να ανακαλύψουν τη γνώση. Μια ακόμα κατηγορία κινήτρων, όπως προκύπτει από την έρευνα του Scala (1996, στο Kim&Merriam, 2004) για τους ηλικιωμένους, περιλαμβάνει την προσωπική ανάπτυξη

και την ικανοποίηση. Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει τον «εμπλουτισμό των γνώσεών τους», την «ευχαρίστηση-διασκέδαση», την «ικανοποίηση» και την «αίσθηση της πραγμάτωσης». Οι μεγαλύτεροι σε ηλικία εκπαιδευόμενοι συχνά επιλέγουν την κοινωνική επαφή ή τις κοινωνικές σχέσεις ως έναν παράγοντα που επηρεάζει τη συμμετοχή τους στην εκπαίδευση (Kim&Merriam, 2004).

3.4. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες της τρίτης ηλικίας

Τα προγράμματα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και κατάρτισης που απευθύνονται στους ενήλικες λαμβάνουν υπόψη τους τα ιδιαίτερα βιώματα και προσωπικά χαρακτηριστικά, τα ενδιαφέροντα, τις προσδοκίες και κίνητρα των ενηλίκων. Μέσα από τις ανάγκες τους οι ενήλικες εκφράζουν μια ανισορροπία, η οποία καλείται να επιλυθεί και ως εκ τούτου είναι δυνατόν να προκαλέσει τις αντίστοιχες και κατάλληλες αντιδράσεις προκειμένου να ικανοποιηθεί. (Claparede, 1953). Οι εκπαιδευτικές ανάγκες εν προκειμένω διακρίνονται σε: α) συνειδητές και ρητές, β) συνειδητές αλλά μη ρητές και γ) σε λανθάνουσες (Κυριαζή, 1999).

Στις σύγχρονες κοινωνίες της γνώσης, αλλά και των τεχνολογιών, οι αλλαγές που σημειώνονται σε παγκόσμιο επίπεδο επηρεάζουν την εκπαίδευση των ηλικιωμένων και τη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών αναγκών των εκπαιδευομένων γενικά. Οι εκπαιδευτικές ανάγκες των σύγχρονων πολιτών διαμορφώνονται όχι κατά τρόπο φυσικό, αλλά προκύπτουν μέσα από τις αλλαγές που συμβαίνουν σε κοινωνικό και τεχνολογικό επίπεδο και σχετίζονται με τα ενδιαφέροντα των εκπαιδευομένων και τα κίνητρα μάθησής τους.

Επομένως, οι διάφορες εκπαιδευτικές ανάγκες των ανθρώπων είναι αποτέλεσμα των πεποιθήσεών και των αξιών των ηλικιακών ομάδων και συγκεκριμένα των ηλικιωμένων. Σε οικονομικό επίπεδο, οι ανάγκες εκπαίδευσης σχετίζονται με την ανάπτυξη που βιώνει κάθε σύγχρονη κοινωνία (Βεργίδης&Καραλής, 1999).

Οι ηλικιωμένοι παρουσιάζουν τέσσερις βασικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Σε αυτές συγκαταλέγονται η ανάγκη τους να ανταποκριθούν και να ξεπεράσουν τις απαιτήσεις της καθημερινής τους ζωής μέσα από την καλή φυσική κατάσταση, την

οικονομική τους ανεξαρτησία και την ολοκλήρωση της βασικής τους εκπαίδευσης. Επίσης, έχουν την ανάγκη να εκφραστούν μέσα από τη συμμετοχή τους σε ποικίλες δραστηριότητες κυρίως για την προσωπική τους ευχαρίστηση. Επιπλέον, παρουσιάζουν την ανάγκη να συνεισφέρουν στην κοινωνία ως πολίτες που παραμένουν ενεργοί. Τέλος, επιθυμούν να παραμένουν στην κοινωνία ως φορείς κοινωνικής αλλαγής. (Λαζαρίδου, 2010).

Τις περισσότερες φορές, τα ενδιαφέροντα και η ποικιλία που παρουσιάζουν για τον κάθε άνθρωπο είναι αυτά που υπαγορεύουν τις εκπαιδευτικές ανάγκες του ατόμου, οι οποίες ενδέχεται να απορρέουν από την ανάγκη πλήρωσης κάποιου προηγούμενου μαθησιακού – εκπαιδευτικού κενού. Βιβλιογραφικά παρατηρούνται περιπτώσεις ηλικιωμένων οι οποίοι επιθυμούν να συνεχίσουν την βασική τους εκπαίδευση που άφησαν ημιτελή για ποικίλους προσωπικούς λόγους. Σε αυτό προστίθεται το ενδιαφέρον τους για θέματα που αφορούν στην προσωπική τους υγεία, την ασφάλειά τους και οι επιχειρησιακές βλέψεις τους (Jarvis, 2003).

Σε ό,τι αφορά στις Νέες Τεχνολογίες, η επιμόρφωση των ηλικιωμένων σε αυτές είναι απαραίτητη στο σύγχρονο τεχνολογικά αναπτυσσόμενο κοινωνικό πλαίσιο. Η εκπαίδευση στον τομέα της τεχνολογίας συμπεριλαμβάνει, τη χρήση κινητών τηλεφώνων, προς το διαδίκτυο και τις εφαρμογές του.

3.5. Ευκαιρίες Εκπαίδευσης για την Τρίτη Ηλικία

Το θέμα της παρούσας εργασίας πραγματεύεται την εκπαίδευση των ηλικιωμένων ατόμων στις Νέες Τεχνολογίες. Κρίνεται ωστόσο σκόπιμο να γίνει αναφορά πρώτα στην ευκαιρία που δίνεται στα άτομα της Τρίτης Ηλικίας να συνεχίσουν τις σπουδές και στο επίπεδο της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης μέσω του Πανεπιστημίου που προορίζεται για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα. Στη συνέχεια του κεφαλαίου ακολουθεί η προσέγγιση του θέματος της εκπαίδευσης των ενηλίκων της Τρίτης Ηλικίας στις Νέες Τεχνολογίες αποκλειστικά.

3.5.1. Το Πανεπιστήμιο της Τρίτης Ηλικίας

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο θεσμός του Πανεπιστημίου για την Τρίτη Ηλικία, όπως αναφέρεται στην Εμκέ – Πουλοπούλου (1999), ο οποίος εμφανίστηκε αρχικά στη Γαλλία και την Πολωνία. Θωρείται ένας από τους πιο επιτυχημένους θεσμούς σε πολλές χώρες της Ε.Ε., ο οποίος δημιουργήθηκε οδηγούμενος από την επιθυμία των ηλικιωμένων για μάθηση, ανεξάρτητα από την απόκτηση ή μη του αντίστοιχου πτυχίου πιστοποίησης. Στο Πανεπιστήμιο αυτό, το οποίο στεγάζεται σε χώρους πανεπιστημιακούς όταν δεν γίνονται μαθήματα για τους νέους φοιτητές, διδάσκει το πανεπιστημιακό διδακτικό προσωπικό, καθώς επίσης και άλλοι επιστήμονες.

Προκειμένου να καταρτιστεί ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα το οποίο θα καλύπτει τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των ηλικιωμένων που θα το παρακολουθήσουν, λαμβάνονται υπόψη εξ' αρχής κάθε επιθυμία και ενδιαφέρον τους. Ο τρόπος με τον οποίο διδάσκονται τα μαθήματα είναι με τη μορφή διαλέξεων.

3.5.2. Οι Νέες Τεχνολογίες και η εκμάθησή τους από την Τρίτη Ηλικία

Η τεχνολογία των υπολογιστών έχει εισβάλλει στη Δυτική Κοινωνία με αποτέλεσμα η πλειοψηφία των ανθρώπων να υιοθετεί κάθε νέο τεχνολογικό επίτευγμα, κάνοντάς το μέρος της καθημερινότητάς της και είναι ανοικτή σε όλες τις δυνατότητες που μπορεί να τους προσφέρει. Η όλο και αυξανόμενη πληθυσμιακά ομάδα των ηλικιωμένων ανθρώπων (60 και άνω) φαίνεται να έχει μείνει πίσω σχετικά με οτιδήποτε σχετίζεται με την τεχνολογία. (vandeWatering, 2008).

Η σημαντικότητα της κοινωνικής διάστασης της τεχνολογικής ανάπτυξης που συντελείται στη σύγχρονη εποχή είναι αναμφισβήτητη, καθώς η μετατροπή της γνώσης και της πληροφορίας σε καθοριστικό δομικό παράγοντα στη ζωή των πολιτών, τους βοηθά προκειμένου να κατανοήσουν τον κόσμο τους και καθίστανται ικανοί ώστε να λειτουργήσουν αποτελεσματικά μέσα σε αυτόν. Έχει αποδειχθεί ότι οι Νέες Τεχνολογίες έχουν φέρει την αλλαγή στην πληροφορία, τη διάδοση και τη

σημαντικότητα των ιδεών και της ανθρώπινης ζωής για το λόγο αυτό η απόκτηση των δεξιοτήτων στις Νέες Τεχνολογίες καθίσταται θεμελιώδης.

Σήμερα αποτελεί κοινό τόπο η σκέψη ότι οι ηλικιωμένοι άνθρωποι είναι αποκλεισμένοι από την ψηφιακή τεχνολογία, είτε γιατί δεν μπορούν, είτε γιατί απλά δεν την χρησιμοποιούν (Olson, *etal.*, 2011). Παρόλα αυτά, οι Νέες Τεχνολογίες γίνονται συνεχώς αναγκαίες και απαραίτητες στη ζωή των ηλικιωμένων. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι τα άτομα της τρίτης ηλικίας αποτελούν μια ετερογενή ηλικιακή ομάδα με διαφορές στις εμπειρίες και τα βιώματα, το εισόδημα, το φύλο (Crossan, *etal.*, 2001), μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι οι Νέες Τεχνολογίες είναι δυνατόν να θεωρηθούν ως ένα εργαλείο για την εξέλιξή τους. Έχουν τη δυναμική προκειμένου να τους βοηθήσουν ώστε να ανανεώσουν ή να αναπτύξουν τις κοινωνικές τους επαφές (Pereira&Neves, 2011 στο Doutoretal., 2012).

Επιπλέον, επειδή ακριβώς οι Νέες Τεχνολογίες και η ανάπτυξή τους αποτελούν ένα νέο επίτευγμα, η μάθηση αποτελεί το κλειδί το οποίο διασφαλίζει ότι οι ηλικιωμένοι είναι σε θέση να χρησιμοποιούν και να αξιοποιούν δημιουργικά τα τεχνολογικά επιτεύγματα ως εργαλεία μέσω των οποίων θα εξυπηρετούν τις καθημερινές τους ανάγκες. Οι Mitzner*etal.* (2010, στο Doutoretal., 2012) ορίζουν την τεχνολογία ως κάθε ηλεκτρονικό ή ψηφιακό παράγωγο ή υπηρεσία. Προκειμένου να προβλεφθεί η χρησιμότητα της τεχνολογίας γενικά είναι σημαντικό να καταστούν κατανοητοί οι παράγοντες που επηρεάζουν τους ηλικιωμένους στην αποδοχή και υιοθέτηση της τεχνολογίας.

Ως πηγή ενημέρωσης και διάχυσης της πληροφορίας, το διαδίκτυο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο πρόσβασης στην πληροφορία, τις υπηρεσίες και την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου ή της κοινωνικής ζωής. Το διαδίκτυο και η ηλεκτρονική αλληλογραφία καθιστούν πραγματοποιήσιμη την γρήγορη και οικονομική επικοινωνία ή επαφή με την οικογένεια και τους φίλους των ηλικιωμένων. Από την άλλη πλευρά, οι ηλικιωμένοι (όπως και οι νεότεροι σε ηλικία) είναι σε θέση να χρησιμοποιούν την τεχνολογία και για άλλους λόγους, όπως για παράδειγμα, τη μάθηση και απόκτηση περισσότερων δεξιοτήτων, την προώθηση της σκέψης του ενεργού πολίτη ο οποίος ενδιαφέρεται για τα πολιτικά και κοινωνικά θέματα και σε γενικές γραμμές η τεχνολογία βοηθά τους ενήλικες μεγαλύτερης ηλικίας να έχουν μια

ανεξάρτητη ζωή και την ικανότητα να παραμένουν ενεργοί στην κοινότητα (Crossan*et al.*, 2001).

Στην προσπάθεια της βιβλιογραφίας να δημιουργήσει σύνδεση ανάμεσα στις διαφορετικές γενιές, οι Νέες Τεχνολογίες είναι σε θέση να παρέχουν νέες και ευέλικτες μαθησιακές ευκαιρίες και ανάπτυξη δεξιοτήτων. Επιπροσθέτως, οι νέες τεχνολογίες βοηθούν τους ηλικιωμένους να συμμετέχουν σε δραστηριότητες όπως είναι η μάθηση, η πρόσβαση στην πληροφορία και στις υπηρεσίες, στο κοινωνικό δίκτυο (Amaro&Gil, 2011, στο Doutore*et al.*, 2012).

Τέλος, οι Νέες Τεχνολογίες επηρεάζουν την ικανότητα, τη δεξιότητα, τις ευκαιρίες και τις σχέσεις των ηλικιωμένων ανθρώπων. Επίσης, τους παρέχει τον τρόπο για να βελτιώσουν την αυτοπεποίθησή τους, την αυτονομία τους και ταυτόχρονα να μειώσουν το αίσθημα της μοναξιάς (Doutore*et al.*, 2012).

3.5.3. Προγράμματα Εκπαίδευσης στις Νέες Τεχνολογίες

Παρατηρείται ενδιαφέρον και δράση από την Επιστημονική Ένωση για την Εκπαίδευση Ενηλίκων (Ε.Ε.Ε.Ε.) σχετικά με την εκπαίδευση της Τρίτης Ηλικίας μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων στις Νέες Τεχνολογίες, τα οποία κρίνεται απαραίτητο να αναφερθούν χρονολογικά στην παρούσα εργασία.

Ένα πρώτο πρόγραμμα για την εκπαίδευση στην Τρίτη ηλικία είναι αυτό που πραγματοποιήθηκε Β. Ελλάδα το 2009. Πρόκειται για ένα πιλοτικό πρόγραμμα εκπαίδευσης έπειτα από τη συμμετοχή 6 Δήμων του Νομού Θεσσαλονίκης. Στο πλαίσιο αυτό διερευνήθηκαν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των συμμετεχόντων και οι εκπαιδευτές δέχθηκαν εξειδικευμένη εκπαίδευση. Οι θεματικοί άξονες πάνω στους οποίους βασίστηκε η εκπαίδευση των συμμετεχόντων ήταν: α) Νέες Τεχνολογίες και Επικοινωνία, β) Ανθρώπινες Σχέσεις και γ) Τέχνη και Πολιτισμός. Το πρόγραμμα αυτό παρουσιάστηκε στο 1^ο Διεθνές Συνέδριο της ESREA με τίτλο “DemographicChangeandtheEducationofOlderAdults” τον Οκτώβρη του 2010 στο Μόναχο (Επιστ. Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων, 05/05/2015).

Επίσης, η Ε.Ε.Ε.Ε. το 2012 πραγματοποίησε το 2^ο πρόγραμμα Εκπαίδευσης για άτομα Τρίτης Ηλικίας. Το συγκεκριμένο σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε με σκοπό

να δώσει την ευκαιρία σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας που ζούσαν σε λιγότερο ευνοημένες περιοχές για συμμετοχή σε εκπαιδευτικές διαδικασίες, με στόχο την προσωπική τους ανάπτυξη και έκφραση. Οι συμμετέχοντες ήταν ηλικιωμένοι από το Θριάσιο Πεδίο, ως επί το πλείστον χαμηλού εκπαιδευτικού και βιοτικού επιπέδου. Συνολικά έλαβαν μέρος 150 άτομα-μέλη Κ.Α.Π.Η. τριών Δήμων (Ασπροπύργου, Ελευσίνας και Μάνδρας). Οι ηλικιωμένοι είχαν την ευκαιρία να εκπαιδευτούν σε θέματα όπως Δημιουργική Έκφραση-Χειροτεχνία, Υγεία και Διατροφή, Κίνηση και Ευεξία, Εξοικείωση με τις Νέες Τεχνολογίες και Ανθρώπινες Σχέσεις και Επικοινωνία. Η δράση αυτή παρουσιάστηκε το 2012 σε διεθνή ημερίδα με τίτλο “SeniorsandEducation – Whatroleforculturalorganisations?” στη Ρουμανία (Ε.Ε.Ε.Ε., 05/05/2013).

3.6. Δυσκολίες ηλικιωμένων στην εκμάθηση των Νέων Τεχνολογιών

Στην έρευνα των Marquie *etal.*, (2002) αναφέρονται κάποιοι παράγοντες οι οποίοι, όπως προκύπτουν από σχετικές έρευνες, ευθύνονται για το βαθμό δυσκολίας της εκμάθησης νέων εργαλείων από τους ηλικιωμένους. Στην έρευνα των παραπάνω αναφέρεται το αποτέλεσμα των Sharit&Czaja (1994), σύμφωνα με τους οποίους ο πιο πιθανός λόγος δυσκολίας είναι οι αλλαγές των ηλικιωμένων στις βασικές γνωστικές τους δεξιότητες ως αποτέλεσμα της ηλικίας τους. Σε αυτές συγκαταλέγονται η μειωμένη ταχύτητα στην επεξεργασία των πληροφοριών, η κατάσταση της μνήμης τους στη διάρκεια του γήρατος και οι διαδικασίες αντίληψης και προσοχής.

Επίσης, οι αρνητικές στερεότυπες απόψεις σχετικά με την ικανότητα και την προθυμία των ενηλίκων μεγαλύτερης ηλικίας να μάθουν τις νέες τεχνολογίες πληροφορικής έχουν επίσης αναφερθεί στη βιβλιογραφία (Ryan*etal.* 1992 στο Marquie *etal.*, 2002). Ακόμα, οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την εισαγωγή νέων μηχανογραφικών τεχνολογιών έχει αποδειχθεί ότι προκαλούν άγχος στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και πιθανό να ευθύνονται ότι δημιουργούν αρνητική στάση απέναντι στους υπολογιστές (Cohen*etal.* 1981, Marquie*etal.* 1994 στο Marquie *etal.*,

2002). Αξιίζει να προστεθεί ότι από προηγούμενες έρευνες έχει προκύψει πως η αρνητική αντιμετώπιση της τεχνολογίας από τους ηλικιωμένους εμφανίζεται όχι εξαιτίας του γήρατος, αλλά λόγω του ότι δεν είχαν καμία εμπειρία με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή στη ζωή τους (Zoltan&Chapanis 1982, Arndt*etal.*, 1983, Jay&Willis, 1992, Marquie*etal.* 1994 στο Marquie *etal.*, 2002: 273). Όπως αποδεικνύεται μια σειρά από προηγούμενες έρευνες έχει δείξει ότι κάποιες από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ηλικιωμένοι στη διαχείριση νέων πληροφοριών και της τεχνολογίας επικοινωνίας προκαλούνται από μη γνωστικούς παράγοντες, όπως ο φόβος της τεχνολογίας και οι συνέπειες του στον χώρο εργασίας, οι αρνητικές στερεότυπες αντιλήψεις σχετικά με την ηλικία, η στάση ζωής και η έλλειψη αυτοπεποίθησης (Marquie *etal.*, 2002).

Τέλος, από τις έρευνες των KelleyandCharness 1995, Marquie&Baracat 1998 και Westerman*etal.* 1998 (στο Marquie *etal.*, 2002) προκύπτει ότι οι μέθοδοι εκπαίδευσης που χρησιμοποιούνται επιβάλλεται να συμβαδίζουν με τις γνωστικές, μεταγνωστικές και συναισθηματικές ιδιότητες των ηλικιωμένων, προκειμένου να είναι αποτελεσματική η εκμάθηση της τεχνολογίας των ηλεκτρονικών υπολογιστών από τους τελευταίους.

Για την περίπτωση των ηλικιωμένων μια ακόμα έρευνα των Hilt&Lipschultz (2004) αναφέρει ότι παρατηρούνται μια σειρά προβλημάτων και εμποδίων στη συνεχή χρησιμοποίηση του διαδικτύου όπως οι σωματικοί και γνωστικοί παράγοντες, οι προσωπικές διαφορές, τα προβλήματα λογισμικού και άβολες συνθήκες εντός του εργαστηρίου υπολογιστών.

Ένα συμπέρασμα που προκύπτει από τους Kelley&Charness (1999) είναι ότι οι ενήλικες μεγαλύτερης ηλικίας βιώνουν σημαντικά μεγαλύτερη δυσκολία στο να μάθουν να χρησιμοποιούν έναν υπολογιστή σε αντίθεση με τους νεώτερους ενήλικες, καθώς οι πρώτοι αντιμετωπίζουν περισσότερα προβλήματα απ' ότι οι τελευταίοι. Πιο αναλυτικά, οι ηλικιωμένοι χρειάζονται περισσότερο χρόνο για να μάθουν να χρησιμοποιούν το σύστημα, παράλληλα κάνουν περισσότερα λάθη στην αξιολόγηση των επιδόσεών τους μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσής τους και χρειάζονται περισσότερη βοήθεια κατά τη διάρκεια της εκμάθησης. Σε αυτά ακριβώς εστιάζεται η δυσκολία που αντιμετωπίζουν κατά την εκπαίδευση τους στις νέες τεχνολογίες.

3.7. Προβλήματα στην εκπαίδευση της Τρίτης Ηλικίας

Εμπόδια στη μάθηση των ατόμων της τρίτης ηλικίας αποτελούν τα σωματικά προβλήματα, οι γνωστικοί παράγοντες, τα διάφορα προσωπικά θέματα και οι κοινωνικοί παράγοντες. Τα περισσότερα από αυτά τα προβλήματα αποδίδονται στη γήρανση. Τα σωματικά σχετίζονται κυρίως με την ηλικία, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που μειώνουν την κινητικότητα, τις ασθένειες και τον εκφυλισμό της όρασης και της ακοής. Επίσης, οι ανησυχίες των ηλικιωμένων για την ασφάλεια και το συναίσθημα της ανασφάλειας που τους διακρίνει καθώς θεωρούν τους εαυτούς τους τρωτούς. Ακόμα νιώθουν ότι οι ευκαιρίες και οι δυνατότητές τους είναι περιορισμένες από τη στιγμή που λόγω ηλικίας και γήρατος έχουν την ανάγκη να εξαρτώνται από κάποιον τρίτο – φροντιστή, ο οποίος θα πρέπει να ρυθμίζει και να προγραμματίζει τις δραστηριότητες που τους απασχολούν, αλλά και τη μεταφορά τους. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στα γνωστικά και προσωπικά της τρίτης ηλικίας σχετικά με την εκμάθηση των νέων τεχνολογιών.

3.7.1. Γνωστικά και προσωπικά προβλήματα

Μέσα από τα αποτελέσματα της έρευνας των Purdie&Boulton-Lewis (2003) για τα προβλήματα των ηλικιωμένων κατά την εκμάθηση των νέων τεχνολογιών, ο μεγαλύτερος αριθμός εμποδίων σχετίζεται με τα γνωστικά και προσωπικά προβλήματα των ηλικιωμένων. Όσον αφορά στον γνωστικό τομέα, τα προβλήματα που βιώνουν οι ηλικιωμένοι σχετίζονται με τη δυσκολία τους στην απορρόφηση της γνώσης· πιο συγκεκριμένα δεν τους είναι εύκολο να συγκρατούν στη μνήμη τους πολλές πληροφορίες. Επίσης αντιμετωπίζουν δυσκολία στο να θυμούνται διάφορες διαδοχικές διαδικασίες σχετικά με τη λειτουργία των ηλεκτρονικών υπολογιστών (π.χ. έναρξη συσκευής). Επιπλέον, δυσκολεύονται να μένουν συγκεντρωμένοι για μεγάλο χρονικό διάστημα και έχουν την ανάγκη να διδάσκονται στη μητρική τους γλώσσα. Επιπροσθέτως, μέσα από την έρευνα προκύπτει ότι στην περίπτωση που κάποιος κατά

την νεότερη ηλικία αντιμετώπισε δυσκολίες στη μάθηση αυτό συνεχίζεται, με αποτέλεσμα να εμφανίζει μειωμένη ικανότητα και γνώσεις στα γηρατειά.

Όσον αφορά στα προσωπικά προβλήματα, το πιο συχνό που συναντάται στα άτομα της τρίτης ηλικίας σχετίζεται με τις απόψεις και τη στάση ζωής του ηλικιωμένου. Για παράδειγμα, για κάποιους η εκμάθηση δεν είναι γενικά απαραίτητη στη ζωή τους, είτε γιατί θεωρούν ότι δεν αξίζει, είτε γιατί αισθάνονται ότι είναι πια «αργά» γι' αυτούς. Επίσης είναι δυνατόν να μην βρίσκονται στην κατάλληλη ψυχολογική κατάσταση ή να νιώθουν. Επίσης σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας είναι το εισόδημα των ηλικιωμένων καθώς αποτελεί ένα σημαντικό εμπόδιο στην απόκτηση των νέων τεχνολογιών.

Κάποιες παγιωμένες απόψεις των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας αποτελούν πρόβλημα για την ενασχόληση τους με νέες δραστηριότητες. Στην περίπτωση που κάποιοι χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες, ενώ κάποιοι άλλοι όχι, τότε υπάρχει ο κίνδυνος να δημιουργηθεί χάσμα ανάμεσά τους. Επομένως, είναι επιτακτική η ανάγκη να βρεθούν οι τρόποι προκειμένου να αυξηθεί η χρήση των νέων τεχνολογιών από τους ηλικιωμένους, ώστε να έχουν πρόσβαση σε κάθε πτυχή της κοινωνικής πραγματικότητας ως σύγχρονοι πολίτες, σε κάθε πηγή πληροφόρησης σχετικά με οικονομικά θέματα, με θέματα σχετικά με την υγεία τους, με τα ταξίδια και άλλες θεματικές των ενδιαφερόντων τους. Αυτό για παράδειγμα μπορεί να σημαίνει την προσοχή της Πολιτείας σε μεγαλύτερο βαθμό στην παροχή ασφαλούς μεταφοράς, στη βελτίωση της ασφάλειας μέσα στις τοπικές κοινωνίες και στην παροχή οικονομικών επιδοτήσεων προς τα άτομα της τρίτης ηλικίας προκειμένου να μπορούν να αγοράσουν ηλεκτρονικούς υπολογιστές ή με το να έχει φροντίσει η Πολιτεία να υπάρχουν ηλεκτρονικοί υπολογιστές σε μέρη στα οποία έχουν πρόσβαση τα άτομα της τρίτης ηλικίας (Purdie&Boulton-Lewis, 2003).

Σύμφωνα με τον Cross (1981) τα ηλικιωμένα άτομα της τρίτης ηλικίας καλούνται να αντιμετωπίσουν κάποιους αρνητικούς παράγοντες, οι οποίοι τους δημιουργούν προβλήματα και δυσκολίες κατά την ένταξη και την παραμονή τους στα προγράμματα εκπαίδευσης. Τέτοιοι παράγοντες είναι η περιορισμένη πρόσβαση στα προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης λόγω οργάνωσης, η έλλειψη προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, τα οποία είναι σε θέση να καλύπτουν τις

πραγματικές ανάγκες και ενδιαφέροντα των ηλικιωμένων, ώστε να υπάρχει η καλύτερη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου τους. Επίσης, παρατηρείται η έλλειψη συνέχειας στα προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης από τους φορείς εκπαίδευσης εξαιτίας της χρηματοδότησής τους από τα Ευρωπαϊκά Ταμεία. Ακόμα, σε κάποιες περιπτώσεις παρατηρείται η έλλειψη σύνδεσης των προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με το ευρύτερο και αποτελεσματικό δίκτυο παροχής ψυχοκοινωνικών υπηρεσιών που θα μπορούσε να βοηθήσει στην κατεύθυνση της κοινωνικής ένταξης των ομάδων αυτών. Τέλος, στα προβλήματα ανήκουν και ο κοινωνικός αποκλεισμός της Τρίτης Ηλικίας, λόγω οικονομικών, ψυχικών και κοινωνικών προβλημάτων της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας.

3.8. Τα πλεονεκτήματα της εκμάθησης των Νέων Τεχνολογιών στην Τρίτη Ηλικία

Ανάμεσα στις Νέες Τεχνολογίες ιδιαίτερα χρήσιμο αποδεικνύεται το διαδίκτυο, καθώς προσφέρει πλήθος δραστηριοτήτων. Ανάμεσα σε αυτές συγκαταλέγονται η ηλεκτρονική αλληλογραφία με τους φίλους και την οικογένεια, τα διαδικτυακά παιχνίδια και άλλες μορφές διασκέδασης. Σύμφωνα με την έρευνα των Gatto&Tak (2008) εκτός από τα παραπάνω, το διαδίκτυο προσφέρει στους ηλικιωμένους ανθρώπους τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν τις μηχανές αναζήτησης για την εύρεση ποικίλων πληροφοριών σχετικά με τα προσωπικά ενδιαφέροντά τους, τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες για τις οικονομικές συναλλαγές τους, την οργάνωση ταξιδιών, για την εξυπηρέτησή τους στις υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, αλλά και για αγορές προϊόντων μέσω διαδικτύου. Επιπλέον, μπορούν να επικοινωνούν με τα φιλικά και οικογενειακά τους πρόσωπα μέσω της ηλεκτρονικής αλληλογραφίας.

Σύμφωνα με την έρευνα των Morrell, *etal.* (2000, στο Gatto&Tak, 2008) οι οποίοι ερεύνησαν ένα δείγμα 381 ηλικιωμένων και υπερηλίκων ατόμων, τα κυριότερα τρία ενδιαφέροντα των ηλικιωμένων σχετικά με το διαδίκτυο σχετίζονται επίσης: α) με τη χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, β) την πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με ταξίδια και γ) την πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με την υγεία. Επιπλέον, φάνηκε ότι οι κυριότεροι και σοβαρότεροι λόγοι για τους οποίους οι

ηλικιωμένοι δεν χρησιμοποιούν τον παγκόσμιο ιστό είναι ότι δεν γνωρίζουν το πώς θα τον χρησιμοποιήσουν, επίσης ότι δεν έχουν πρόσβαση σε αυτόν ή ότι δεν γνωρίζουν τις δυνατότητες που μπορεί να τους προσφέρει το διαδίκτυο. Αυτό σε συνδυασμό με τα ευρήματα της έρευνας των Morrelletal. (2000 στο Gatto&Tak, 2008) ότι οι ηλικιωμένοι χρήστες του διαδικτύου ανέφεραν ότι το διαδίκτυο τους προσφέρει πολλά τόσο σε προσωπικό επίπεδο ανάπτυξης και προόδου, όσο και στην γενικότερη ευημερία τους, δείχνει ξεκάθαρα ότι οι άνθρωποι της Τρίτης Ηλικίας επωφελούνται από την πρόσβαση στο διαδίκτυο, αλλά και από την εκπαίδευσή τους στις νέες τεχνολογίες και συγκεκριμένα στη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Τέλος, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, κρίνεται σημαντικό τα κέντρα για τους ηλικιωμένους να παρέχουν την κατάλληλη εκπαίδευση στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές αλλά και στη χρήση του διαδικτύου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΚΕΝΤΡΑ ΑΝΟΙΚΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ (Κ.Α.Π.Η.)

4.1. Ορισμός

Στο πλαίσιο της εξυπηρέτησης του θεσμού «Παραμονή στο σπίτι» έχουν καταρτιστεί ήδη από το 1979 τα κρατικά προγράμματα τα λεγόμενα Κέντρα Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (Κ.Α.Π.Η.). Σε αρχικό στάδιο στήθηκαν πειραματικά και μέχρι το 1981 λειτουργούσαν οκτώ προγράμματα εθελοντικού χαρακτήρα. Αργότερα εντάχθηκαν στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και πληθυσμιακά έφτασαν τα 120. Αποτελούν τον φορέα που παρέχει υπηρεσίες φροντίδας ανοικτού τύπου στους ηλικιωμένους, με απώτερο σκοπό την αποφυγή αποκλεισμού των ηλικιωμένων από το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον. Χρηματοδοτούνται από τις επιχορηγήσεις του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας καλύπτοντας τα έξοδα λειτουργίας, υποδομής και εξοπλισμού τους. (Αμίτσης, 2001).

Τα ΚΑΠΗ αποτελούν μια μορφή εξωιδρυματικής προστασίας των ηλικιωμένων. Τη λειτουργία του καθορίζουν η πρόληψη των βιολογικών, ψυχολογικών και κοινωνικών δυσκολιών και εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα της Τρίτης Ηλικίας, η ενημέρωση και συνεργασία του κοινωνικού συνόλου αναφορικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ηλικιωμένοι και τις ανάγκες τους. Επιπλέον, τα ΚΑΠΗ είναι σε θέση να προσφέρουν ιατρικές και κοινωνικές υπηρεσίες, καθώς μέσα στο χώρο των ΚΑΠΗ υπάρχουν ιατρεία στα οποία προσφέρεται προληπτική ιατρική φροντίδα στα ηλικιωμένα άτομα, φυσικοθεραπεία και εργοθεραπεία μέσω της δημιουργικής ενασχόλησής τους.

Στον τομέα της κοινωνικής φροντίδας τα ΚΑΠΗ προσπαθούν με κάθε δυνατό τρόπο να απασχολούν τα υπερήλικα άτομα και να τα βοηθούν στην δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους με απώτερο σκοπό τη διατήρηση της ενεργητικότητάς τους ως σύγχρονοι πολίτες. Ο θεσμός των ΚΑΠΗ απευθύνεται σε όλες τις κοινωνικές τάξεις αλλά ιδίως οι χαμηλότερες οικονομικά τάξεις

εξυπηρετούνται μέσω αυτών καθώς λόγω οικονομικής δυσκολίας δεν μπορούν να καλύψουν διαφορετικά τον ελεύθερο χρόνο τους.

Ο θεσμός εφαρμόστηκε αρχικά τη δεκαετία του '80 και τα άτομα – μέλη του ήταν 70 ετών και άνω και επρόκειτο και για τη γενιά των ανθρώπων που βίωσε τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μεγάλο μέρος των οποίων ήταν αναλφάβητοι ή χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Στην πορεία ο θεσμός εξαπλώθηκε γρήγορα και έδωσε την ευκαιρία στους κοινωνικούς λειτουργούς μέσω του επαγγέλματός τους να παρεμβαίνουν στην πολλαπλότητα των προβλημάτων συναισθηματικού χαρακτήρα που προέκυπταν στη ζωή των ηλικιωμένων. Επιπλέον, σε αυτά προστίθενται και τα βιολογικά προβλήματα τα οποία έπρεπε να αντιμετωπιστούν προκειμένου να βελτιωθεί το επίπεδο ζωής των ατόμων της Τρίτης Ηλικίας. Οι κοινωνικοί λειτουργοί κατάφεραν να δημιουργήσουν και να κινητοποιήσουν ομάδες με τους ηλικιωμένους ανθρώπους και να τους ενθαρρύνουν να εκφράσουν τη δημιουργικότητά τους και να αξιοποιήσουν κάθε δυνατότητά τους. Με αυτόν τον τρόπο καλύφθηκαν οι συναισθηματικές ανάγκες των ηλικιωμένων ατόμων. Το αποτέλεσμα ήταν οι ηλικιωμένοι να αναθεωρήσουν τις απόψεις τους, να κινητοποιηθούν, να αναπτυχθούν κοινωνικά ως προς τη συμμετοχή τους στα κοινά πράγματα, άλλαξε η στάση τους σε διάφορα θέματα και υιοθέτησαν νέες ιδέες και στάσεις. Ακόμα, μέσα από τη δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους και την ενασχόληση με τις δραστηριότητες του θεσμού στη μορφή των ομάδων έμαθαν αυτό ακριβώς, το να ανήκουν στην ομάδα και ότι υπάρχουν συναισθήματα που τους προσφέρει αυτός ο τρόπος έκφρασης, όπως τα αίσθημα της ασφάλειας που οδηγεί στην ενθάρρυνση της ανεξαρτησίας και της αυτενέργειας. Πράγματι, αυτό ακριβώς αποτελεί τη θετική πλευρά των ΚΑΠΗ καθώς δίνει στον ηλικιωμένο πολίτη την ευκαιρία να συμμετέχει σε ομαδικές δραστηριότητες.

Βιβλιογραφικά προτείνεται η εξέλιξη του θεσμού τον 21ο αιώνα μέσα στο πλαίσιο της αύξησης της πληθυσμιακής γήρανσης του πληθυσμού, καθώς οι συνταξιούχοι θα είναι νεότεροι ηλικιακά αλλά με υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο και απόψεις με δυναμικές διεκδικήσεις σε αντίθεση με τα ηλικιωμένα άτομα του παρελθόντος. Επομένως, τα ΚΑΠΗ προκειμένου να είναι επίκαιρα επιβάλλεται να

διευρύνουν τα προγράμματά τους ώστε να καλύπτουν την ποικιλία των αναγκών των ηλικιωμένων (Πανέρα, 1999).

4.2. Σκοπός λειτουργίας και στόχοι

Οι σύγχρονες ανάγκες των ανθρώπων μεγαλύτερης ηλικίας οδήγησαν στην αναγκαιότητα της δημιουργίας των κρατικών προγραμμάτων των Κ.Α.Π.Η. καθώς μέσα από τον σκοπό που αυτά επιτελούν διευκολύνουν και απλουστεύουν τη ζωή του ηλικιωμένου στη σύγχρονη κοινωνία. Αρχικά λοιπόν, τα Κ.Α.Π.Η. στοχεύουν στο να βοηθήσουν τον ηλικιωμένο να διατηρήσει την αυτονομία του και να ενεργεί ως ισότιμο μέλος της κοινωνίας παρά το γεγονός της γήρανσης και της σωματικής φθοράς που ακολουθεί την ηλικία του. Ο τρόπος επίτευξης αυτού είναι δυνατόν αν συμβεί μέσω της πρόληψης των βιολογικών, ψυχολογικών και κοινωνικών προβλημάτων που προκύπτουν. Επίσης, το προσωπικό των Κ.Α.Π.Η. συνηθίζει να ενημερώνει το κοινωνικό σύνολο αλλά και τους ειδικούς συγκεκριμένα για τα προβλήματα και τις ανάγκες των ηλικιωμένων, ούτως ώστε να τους παρέχεται η προσοχή που τους αρμόζει στο πλαίσιο μιας συνεργασίας. Τέλος, σκοπός των Κ.Α.Π.Η. είναι και η διερεύνηση των ποικίλων θεμάτων που αφορούν στους ηλικιωμένους (Αμηρά κ.α., 1986).

Στις υπηρεσίες που προσφέρονται στα Κ.Α.Π.Η. ανήκουν η ψυχαγωγία των ηλικιωμένων, μέσω της διοργάνωσης ψυχαγωγικών εκδηλώσεων και ομαδικών εκδρομών -ακόμα και θερινών κατασκηνώσεων-, οι επιμορφώσεις με τη μορφή των διαλέξεων, τη μελέτη θεμάτων και τις ομαδικές εργασίες. Επιπλέον, η παροχή οδηγιών, αλλά και φροντίδας ιατροφαρμακευτικής και νοσοκομειακής, καθώς επίσης η φυσικοθεραπεία και η εργασιοθεραπεία. Για τους ηλικιωμένους που δυσκολεύονται να αυτοεξυπηρετηθούν παρέχονται προγράμματα για βοήθεια στο σπίτι. Επίσης, ως προς την κοινωνική εργασία, αυτή τους προσφέρεται προσωπικά αλλά και στο άμεσο περιβάλλον τους.

Ο θεσμός των Κ.Α.Π.Η. εκτός από τα παραπάνω στοχεύει επίσης στην κοινωνικοποίηση των ηλικιωμένων, στην προληπτική ιατρική, στην ενεργοποίηση του

ηλικιωμένου ως αποτέλεσμα της κοινωνικοποίησης και τέλος στην ευαισθητοποίηση της κοινότητας στην οποία ανήκει το άτομο.

4.3 Κέντρα Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων των Πατρών

Στον Κοινωνικό Οργανισμό του Δήμου Πατρέων ανήκουν τα Κ.Α.Π.Η., τα οποία αποτελούν χώρο επικοινωνίας, δημιουργικής απασχόλησης, δραστηριοποίησης, ψυχαγωγίας, πληροφόρησης, κοινωνικότητας για τους δημότες της Πάτρας άνω των 60 ετών.

Τα Γραφεία Κοινωνικής Υπηρεσίας των Κ.Α.Π.Η. του Δήμου Πατρέων στοχεύουν στην πρόληψη βιολογικών, ψυχολογικών και κοινωνικών προβλημάτων των ηλικιωμένων, ώστε να παραμείνουν ισότιμα κι ενεργά μέλη του κοινωνικού συνόλου. Επίσης, φροντίζουν για την ενημέρωση και τη συνεργασία του κοινωνικού συνόλου και των ειδικών φορέων όσον αφορά στα προβλήματα και τις ανάγκες των ηλικιωμένων. Επιπλέον, παρέχεται η Πρωτογενής Πρόληψη (εμβολιασμοί, συμβουλές για την αποφυγή ατυχημάτων) και Δευτερογενής Πρόληψη (ιατρικές εξετάσεις που έχουν σκοπό την έγκαιρη διάγνωση).

Οι υπηρεσίες οι οποίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες των ηλικιωμένων στα Κ.Α.Π.Η. είναι οι εξής:

- (α) Η Κοινωνική Υπηρεσία, από την οποία δίνεται ψυχοσυναισθηματική υποστήριξη, συμβουλευτική και γενικότερα κοινωνική φροντίδα. Εδώ λειτουργούν οι διάφορες ομάδες στήριξης και συζήτησης με τους ηλικιωμένους, καθώς κι ατομικές συνεδρίες.
- (β) Η Ιατρική και Νοσηλευτική Υπηρεσία, από την οποία παρέχονται ιατρικές συμβουλές και φροντίζει να ενημερώνει τους ηλικιωμένους για θέματα υγείας.
- (γ) Το Φυσικοθεραπευτήριο, όπου πραγματοποιούνται συνεδρίες αποκατάστασης.
- (δ) Το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» το οποίο αφορά στα μοναχικά και ηλικιωμένα άτομα - μέλη του Κ.Α.Π.Η.
- (ε) Οι Ομάδες Δημιουργικής Απασχόλησης.
- (στ) Το Εντευκτήριο, στο οποίο παρέχεται ελεύθερη πρόσβαση στο διαδίκτυο, στη χρήση υπολογιστή και στην ενημέρωση.

- (ζ) Το θερινό στέκι των μελών στην πλαζ.
- (η) Οι Ομάδες Δημιουργικής Απασχόλησης, οι οποίες πραγματοποιούν παραστάσεις, οργανώνουν ομάδες χορού και χορωδίας. Ακόμα, λειτουργούν ομάδες χειροτεχνίας, μουσικού εργαστηρίου και γυμναστικής.
- (θ) Αξιοσημείωτη είναι η Ομάδα Εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες, όπου τα μέλη του Κ.Α.Π.Η. παρακολουθούν το εργαστήριο χρήσης υπολογιστή, internet και εξ'αποστασεως επικοινωνίας (e-mail, videocall).
- (ι) Τέλος, η ψυχαγωγία κατά τρόπο οργανωμένο με ετήσιο Εκδρομικό Πρόγραμμα και ποικίλες άλλες ψυχαγωγικές δραστηριότητες (Κοινωνικός Οργανισμός Δήμου Πατρέων, ανακτήθηκε από http://koinorgpatras.blogspot.gr/p/blog-page_290.html, τελευταία προσπέλαση 20/06/2015).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

5.1. Ορισμοί

Σύμφωνα με την Richmond (1922 στο Καλλινικάκη, 1998 :45), *«η κοινωνική εργασία αφορά τις διεργασίες οι οποίες οδηγούν στην ανάπτυξη της προσωπικότητας μέσω των προσαρμογών που είναι απόρροια συνειδητών πράξεων από ένα άτομο σε άλλο άτομο, μεταξύ ατόμων και κοινωνικού περιβάλλοντος»*.

Ένας ακόμα ορισμός ο οποίος δόθηκε το 1929, στη Συνδιάσκεψη του Milford (MilfordConference), ήταν για την Κοινωνική Εργασία και τη συνεισφορά της:

«η συνεισφορά της κοινωνικής εργασίας είναι σημαντική στο χειρισμό σοβαρών κοινωνικών προβλημάτων, όπως η φτώχεια, η αναπηρία και η εγκατάλειψη παιδιών, και στην ανάπτυξη της ικανότητας του ατόμου για αυτοσυντήρηση στις υπάρχουσες κοινωνικές συνθήκες. Βοηθά το άτομο να αναγνωρίσει τις ανάγκες του και να αξιοποιήσει τις πηγές της κοινότητας».

Ωστόσο το 1950 δόθηκε ο πρώτος γενικός ορισμός για την Κοινωνική Εργασία (Κ.Ε.) όπως αυτός εκφράστηκε από τη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Αυτός ορίζει την Κ. Ε. ως το σύνολο των ενεργειών που έχουν σχεδιαστεί ούτως ώστε να βοηθούν τα άτομα, τις οικογένειες και τις ομάδες που αντιμετωπίζουν ποικίλα προβλήματα και τους εμποδίζουν στο να ευημερήσουν κοινωνικά και οικονομικά. Επιπλέον, ορίζεται ως μια «κοινωνική ενέργεια» η οποία υλοποιείται από μη κερδοσκοπικούς κρατικούς οργανισμούς προς όφελος της κοινωνίας συνολικά. Μέσα από την παροχή βοήθειας της κοινωνικής εργασίας τελείται μια «διασυνδετική ενέργεια» μέσω της οποίας δίνεται η ευκαιρία και η δυνατότητα στα άτομα, τις οικογένειες και τις ομάδες που αντιμετωπίζουν ποικίλες δυσκολίες, να εντοπίσουν τις πηγές που διαθέτει η κοινότητά τους για την κάλυψη των αναγκών τους (ΟΗΕ, 1950 στο Καλλινικάκη, 1998).

Ένας επικρατέστερος ορισμός είναι ο ακόλουθος. Σύμφωνα με αυτόν *«Η Κοινωνική Εργασία επιδιώκει να ενισχύσει τη λειτουργική ικανότητα των ατόμων, μεμονωμένα και σε ομάδες, μέσω ενεργειών οι οποίες εστιάζουν στις σχέσεις όπως αυτές διαμορφώνεται από την αλληλεπίδραση μεταξύ του ατόμου και του*

περιβάλλοντος. Οι ενέργειες αυτές μπορούν να ομαδοποιηθούν σε τρεις λειτουργίες: στην αποκατάσταση της ικανότητας που έχει τρωθεί, στην ενίσχυση των ατομικών και των κοινωνικών πηγών βοήθειας και στην πρόληψη της κοινωνικής δυσλειτουργίας» (Boehm, 1959 στο Καλλινικάκη, 1998:47).

Στο παρελθόν και συγκεκριμένα στις αρχές της σύστασής της η Κ.Ε. είχε χαρακτήρα φιλανθρωπικό με πρόθεση αγαθοεργίας (Ζωγράφου, 1997). Βασικό σημείο αναφοράς της αποτελεί ο άνθρωπος όχι μόνο σε ατομικό επίπεδο αλλά και στις σχέσεις του με το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον του (Κατσορίδου-Παπαδοπούλου, 1993). Η Καλλινικάκη (1998) αναφέρει ότι η Κοινωνική Εργασία - Κ.Ε. αποτελεί μια κοινωνική επιστήμη παγκοσμίου κύρους και εφαρμογής.

Το υλικό της το αντλεί κυρίως από τις υπόλοιπες επιστήμες, όπως για παράδειγμα τη φιλοσοφία, την ιατρική, την ψυχολογία, την κοινωνιολογία, την κοινωνική ανθρωπολογία, το δίκαιο και την οικονομία. Η Κ.Ε. κλήθηκε να αντιμετωπίσει ποικίλα προβλήματα σχετικά με την επιβίωση των ανθρώπων σε καταστάσεις, όπως οι πόλεμοι, οι οικολογικές καταστροφές, η αστικοποίηση και η εκβιομηχάνιση. Αρχικά, ως φιλανθρωπία με οργανωμένη μορφή στόχευε στο να απαλύνει μέσα από την παροχή βοήθειας στους ανθρώπους που δυσκολεύονταν κατά την επιβίωσή τους.

Στη συνέχεια, επηρεασμένη από τις ιστορικές συγκυρίες, η Κ.Ε. αναπτύχθηκε φροντίζοντας να εξειδικεύει τις παροχές της και οργανώθηκε ως ένα αυτόνομος επιστημονικός κλάδος επηρεασμένος από τις οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες, τα ιστορικά γεγονότα και τα φιλοσοφικά και ιδεολογικά ρεύματα της κοινωνικής πολιτικής. Ακόμα αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η ίδια η Κ.Ε. οργανώθηκε γύρω από αξίες όπως η δημοκρατία, η κοινωνική δικαιοσύνη, η ισότητα και τα δικαιώματα του ανθρώπου. Το αποτέλεσμα ήταν να καταστεί ικανή ώστε να υπηρετεί τις αξίες που αφορούν και κινούνται γύρω από την ανθρώπινη ζωή και ευημερία. Καθώς η Κ.Ε. αλληλεπιδρά με τον άνθρωπο παρεμβαίνει στην πρόληψη και επίλυση των προβλημάτων που προκύπτουν σε αυτόν τη στιγμή που επάνω τους επιδρούν από τη μια το φυσικό και από την άλλη το κοινωνικό περιβάλλον. Σε αυτό το περιβάλλον ο ίδιος δέχεται επιδράσεις Μέσα στο περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται ο άνθρωπος και δέχεται επιδράσεις και τότε ενδέχεται να εμφανιστούν

ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Στο σημείο αυτό επεμβαίνει η Κ.Ε. με το έργο της, το οποίο ξεκινά από τη σκέψη ότι το άτομο, ανεξαρτήτου ηλικίας, ενδέχεται να αντιμετωπίσει κάποια προβληματική κατάσταση και να βρεθεί στην ανάγκη βοήθειας σε προσωπικό ή κοινωνικό επίπεδο.

Η Κ. Ε σύμφωνα με την Κανδυλάκη (2008) ζητά από τον επαγγελματία κοινωνικό λειτουργό να λαμβάνει κάθε πρωτοβουλία, να παρουσιάζει στοιχεία δημιουργικότητας και να συνδυάζει ταυτόχρονα τη γνώση, τις αξίες και δεξιότητες. Στο ίδιο αναφέρεται η άποψη της Rapoport (1971) για την οποία οι δημιουργικές στάσεις απέναντι στα πράγματα και τις καταστάσεις επιβάλλονται στην κοινωνική εργασία. Σε κάθε περίπτωση ο Κ.Λ. δεν μπορεί να είναι κομφορμιστής, αλλά επιμένει μέχρι την επίτευξη των στόχων που έχει θέσει και τέλος, είναι ανοικτός στις νέες πληροφορίες.

5.2. Η κοινωνική εργασία ως επάγγελμα

Η εμφάνιση της Κοινωνικής Εργασίας ως επιστημονική μέθοδος, έγινε το 1950 και εξελίχθηκε παράλληλα με τις υπηρεσίες πρόνοιας. Ο θεσμός του κοινωνικού λειτουργού αναγνωρίστηκε στην Ελλάδα το 1959 με την έκδοση του Ν.Δ. 4018/1959 «Περί του θεσμού των Κοινωνικών Λειτουργών» (ΦΕΚ 247/τ.Α'/12.11.1959), με το οποίο κατοχυρώθηκε το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού. Ο Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδας (Σ.Κ.Λ.Ε.) ιδρύθηκε το 1954 και από το 1956 είναι μέλος της Διεθνούς Συνομοσπονδίας Κοινωνικών Λειτουργών. Το Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών αναδιοργανώθηκε και συστήθηκε μια χωριστή διεύθυνση με την επωνυμία «Διεύθυνση Κοινωνικής Εργασίας» με Προεδρικό Διάταγμα το 1977. Σκοπός τους ήταν ο σχεδιασμός, η εφαρμογή και η αξιολόγηση των προγραμμάτων πρόνοιας. Τον επόμενο χρόνο, το 1978 το ΠΔ 891/1978 «Περί καθορισμού του αντικειμένου εργασίας των κοινωνικών λειτουργών» (ΦΕΚ τ. Α' 213/7.12.1978), όρισε τους παρακάτω τομείς δράσης: Κοινωνική Πρόνοια, Υγεία, Κοινωνική Ασφάλιση, Επαγγελματικός Προσανατολισμός και Εργασία, Εκπαίδευση, Εγκληματικότητα, και Κοινοτική Οργάνωση και Ανάπτυξη. Αργότερα, το ΠΔ 50/1989 «Καθορισμός επαγγελματικών δικαιωμάτων των αποφοίτων των Τμημάτων

Κοινωνικής Εργασίας των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων» (ΦΕΚ τ. Α΄ 23/26.1.1989) εξειδίκευσε τους τομείς που όριζε το προεδρικό διάταγμα 891/1978 (π.χ. διαχώρισε τον τομέα ψυχικής υγείας από τον τομέα υγείας) και πρόσθεσε νέους τομείς άσκησης της κοινωνικής εργασίας, όπως οι κοινωνικές υπηρεσίες στις Ένοπλες Δυνάμεις και στις υπηρεσίες του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης. Σήμερα με το ΠΔ 23/1992 (ΦΕΚ τ.Α΄ 63/30.1.1992) ορίζεται η άσκηση του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού. Επίσης, ορίζονται οι προϋποθέσεις άσκησης σε κοινωνικές υπηρεσίες, η δεοντολογία του επαγγέλματος και η ιδιωτική άσκησή του (Πάρλαλης, 2011).

Η Κ.Ε. εκφράζει την επιθυμία κάθε οργανωμένης και εύρυθμης κοινωνίας η οποία επιθυμεί να εξασφαλίζει τα μέλη της και να τα προστατεύει λαμβάνοντας σημαντικά μέτρα πρόληψης, θεραπείας και αποκατάστασης- επανένταξης. Παράλληλα, ενθαρρύνει και τονώνει την καλύτερη και αποδοτικότερη ανθρώπινη λειτουργικότητα. Άρα, η Κ.Ε. φροντίζει να πραγματοποιεί κάθε φορά αυτό που επιθυμεί η κάθε κοινότητα για την ανάπτυξη και ευημερία των μελών της. Για το λόγο αυτό ο σκοπός και η λειτουργία της κοινωνικής υπηρεσίας έχουν σημασία και λαμβάνονται σοβαρά υπόψη μέσα από τον κατάλληλα καταρτισμένο κοινωνικό λειτουργό, ο οποίος μεταφέρει το ενδιαφέρον της κοινότητας και μεταφέρει στην κοινωνική οργάνωση την επαγγελματική του ιδεολογία. Άλλωστε κάθε οργανωμένη κοινότητα ευθύνεται για την ατομική και κοινωνική ευημερία των μελών της και επιδιώκει την ευημερία και πρόοδο της ίδιας της κοινότητας (Παπαϊωάννου, 1998).

5.3. Σκοποί και Στόχοι της Κοινωνικής Εργασίας

Αναφέρεται βιβλιογραφικά ότι η πιο βασική και ουσιαστική επιδίωξη της Κοινωνικής Εργασίας είναι:

«η ενίσχυση και η αποκατάσταση της λειτουργικής ικανότητας του ατόμου όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τις σχέσεις αλληλεπίδρασης του ίδιου με το σημαντικό γι αυτό περιβάλλον» (Κατσορίδου-Παπαδοπούλου, 1993: 19).

Επικεντρώνεται δηλαδή στο άτομο, το περιβάλλον και στον τρόπο με τον οποίο

αυτοί αλληλεπιδρούν.

Όσον αφορά στους στόχους της Κοινωνικής Εργασίας, αυτοί σχετίζονται με την φροντίδα για την ομαλή λειτουργία των ατόμων, των ομάδων και των κοινοτήτων αντιστοίχως σε κοινωνικό επίπεδο. Η ευημερία της σύγχρονης κοινωνίας, η κοινωνική «αυτοπραγμάτωση», «η κοινωνική ανάπτυξη και η κοινωνική αλλαγή», η «βελτίωση ή αποκατάσταση της επωφελούς αλληλεπίδρασης ατόμου και περιβάλλοντος (φυσικού, κοινωνικού, οργανωτικού)». Επίσης, «ο εντοπισμός και η εξάλειψη των κοινωνικών προβλημάτων που επηρεάζουν την κοινωνική λειτουργία των ατόμων καθώς και εκείνων που δημιουργούνται από αυτά.». Ακόμα, μελετά τις ανάγκες του ανθρώπου αλλά και των προβλημάτων που καλείται να αντιμετωπίσει σε όλα τα επίπεδα. Επίσης, φροντίζει ώστε τα άτομα να αποκτήσουν αυτόνομα και βοηθά στη βελτίωση των συνθηκών ζωής σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο. Στοχεύει επιπλέον στην ενεργό συμμετοχή κάθε πολίτη σε όλες τις κοινωνικές υπηρεσίες. Επιπλέον, συμβάλλει καταλυτικά στην πρόληψη ψυχοκοινωνικών προβλημάτων και στην εξάλειψη κοινωνικών διακρίσεων (Καλλινικάκη, 1998: 53).

5.4. Βασικές αρχές της Κοινωνικής Εργασίας

Οι βασικές αρχές γύρω από τις οποίες η Κ.Ε. ασκεί το έργο της ακολουθούν στην πορεία του υποκεφαλαίου. Σύμφωνα με αυτές ο κάθε άνθρωπος είναι πρόσωπο που αξίζει να τον σέβονται οι γύρω του ως προσωπικότητα αλλά και στο επίπεδο της αξιοπρέπειας του και παράλληλα αποτελεί μοναδική και αυθύπαρκτη οντότητα και κάθε συμπεριφορά του – οποιασδήποτε έντασης- δικαιολογείται και πάντα αναζητούνται τα αίτια και η σημασία της για τον ίδιο. Για όλους τους ανθρώπους είναι αποδεκτό και έχουν κάθε δικαίωμα να βάζουν στόχους με σκοπό να τους επιτύχουν προκειμένου να απολαύσουν τα ωφέλιμα αποτελέσματα. Επιπλέον, το άτομο θέλει να του παρέχονται ευκαιρίες, ώστε να βελτιώνεται ο ίδιος και να μπορεί να ανταποκρίνεται πληρέστερα στις ανάγκες του σε ψυχικό και κοινωνικό επίπεδο. Για την Κοινωνική Εργασία ο άνθρωπος που ανταποκρίνεται στις παρεχόμενες υπηρεσίες είναι ο πολίτης με δικαιώματα και ευθύνες και έχει γνώμη σχετικά με τις κοινωνικές

υπηρεσίες. Τα παιδιά, οι ηλικιωμένοι και τα άτομα με ειδικές ανάγκες δέχονται την προστασία της σε σωματικό, ψυχικό ή κοινωνικό επίπεδο. Και στην περίπτωση των ατόμων που ζουν σε ιδρύματα, η κοινωνική εργασία επεμβαίνει προκειμένου να τα στηρίξει κατά την επανένταξή τους. Σε κάθε περίπτωση επιβάλλεται και ζητείται η συναίνεση και η συγκατάθεση του ατόμου ως προϋπόθεση για να παρέμβει η ΚοινωνικήΕργασία. Αλλά και η προσπάθεια της επιστήμης κάθε φορά να κατανοεί σε βάθος το ίδιο το άτομο, την κατάσταση στην οποία βρίσκεται και τη σημαντικότητα της κατάστασής του για τον ίδιο και τη συμπεριφορά του (Καλλινικάκη, 1998).

5.5. Μέθοδοι της Κοινωνικής Εργασίας

Σε πρακτικό επίπεδο η Κοινωνική Εργασία ασχολείται με: το άτομο, την ομάδα και την κοινότητα. Στη συνέχεια ακολουθεί η Κοινωνική Εργασία με Άτομα (Κ.Ε.Α.), Κοινωνική Εργασία με Ομάδες (Κ.Ε.Ο.) και η Κοινωνική Εργασία με την Κοινότητα (Κ.Ε.Κ.).

5.5.1. Κοινωνική Εργασία με Άτομα (Κ.Ε.Α.)

Σύμφωνα με τον Goldstein (1960, στο Παπαϊωάννου, 1998: 74), η Κ.Ε.Α. ακολουθεί συγκεκριμένους στόχους, οι οποίοι σχετίζονται αρχικά με το ίδιο το Άτομο, και αφορούν *«τη συγκεκριμένη αλλαγή (σπίτι, εργασία, γειτονιά κ.λπ.)»*, β) *«τις δομικές αλλαγές του κοινωνικού συστήματος»* και γ) *«τις άμεσες αλλαγές της τρέχουσας πραγματικότητας, την άμεση βοήθεια»*. Επίσης σχετίζονται με το περιβάλλον του. Πιο αναλυτικά α) *«τους στόχους που βάζει το ίδιο το άτομο πελάτης»* και β) *«τη στήριξη και ενίσχυση των ικανοτήτων του ατόμου»*. Οι δύο αυτοί παράγοντες αποτελούν τον σκοπό και τον πυρήνα της Κ. Ε. Α.. Σημαντική προϋπόθεση αποτελεί το ίδιο το άτομο - πελάτης να επιλέγει τις υπηρεσίες που επιθυμεί να του προσφερθούν και όχι να του επιβάλλονται.

5.5.1.1. Βασικές αρχές και σκοπός Κοινωνικής Εργασίας με Άτομα

Μια βασική αρχή που διέπει την Κ.Ε.Α είναι η αμφίδρομη σχέση του ατόμου με την κοινωνία, καθώς το άτομο έχει την ευκαιρία να αναπτυχθεί το ίδιο και να συμμετέχει στα κοινωνικά θέματα μέσα από την επιρροή που δέχεται από τις κοινωνικές δυνάμεις στη συμπεριφορά και τη διάθεσή του. Μια ακόμα βασική αρχή αφορά στο ότι τα προβλήματα ενδέχεται να είναι ψυχοσωματικής αλλά και διαπροσωπικής φύσης και να εμπλέκονται για την επίλυσή τους περισσότερα άτομα.

Ο σκοπός της Κ.Ε.Α επιτυγχάνεται όταν το άτομο ενθαρρύνεται και υποστηρίζεται από τον ειδικό κοινωνικό λειτουργό, ώστε να συμμετέχει στη διαδικασία της επίλυσης του προβλήματος με το να κατανοήσει πρώτα το ίδιο το πρόβλημα. Ακόμα, όπως αναφέρεται από την Perlman (στο Παπαϊωάννου, 1998: 76), α) *«με την ελεύθερη βούληση, β) την σταδιακή ανάληψη ευθυνών ανάλογα με το ρυθμό του γ) με τη βαθμιαία του ανεξαρτητοποίηση μέσα από την κάλυψη αναγκών του, δ) με παραδοχή και κατανόηση στα πλαίσια της Σχέσης-Επαφής»*. Επομένως, όπως προκύπτει, ο σκοπός του κοινωνικού λειτουργού είναι η αναπροσαρμογή και αναδιάρθρωση της λειτουργικότητας του ατόμου ώστε να μπορεί να είναι παραγωγικός για τον ίδιο του τον εαυτό, την οικογένειά του και την κοινότητα στην οποία ζει.

Για την Κοινωνική Εργασία με Άτομα(Κ.Ε.Α.) κεντρικός άξονας είναι το Άτομο, το Πρόβλημα, η Οργάνωση παροχής κοινωνικών υπηρεσιών και η Μέθοδος-Διεργασία. Η σταδιακή βελτίωση της δυσκολίας επιδιώκεται μέσω των εσωτερικών παραγόντων που προκαλούν το πρόβλημα, όπως για παράδειγμα τα συναισθημάτων, οι αντιδράσεων και τα μέσων που διαθέτει, όσο και με τους εξωτερικούς παράγοντες όπως για παράδειγμα το σχολείο, η εργασία, το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον (Παπαϊωάννου, 1998).

Οι ανάγκες του ατόμου και η εξομάλυνσή τους μέσα από τη βοήθεια της επαγγελματικής σχέσης που αναπτύσσει ο επαγγελματίας Κοινωνικός Λειτουργός με το ίδιο το άτομο αποτελούν βασική ενασχόληση της Κοινωνικής Εργασίας με Άτομα (Κ.Ε.Α.). Και από αυτή αναγνωρίζεται ότι το περιβάλλον διαδραματίζει σημαντικό ρόλο κατά τη δημιουργία του ατομικού προβλήματος αλλά και στη λύση του

(Κατσορίδου-Παπαδοπούλου, 1993: 22).

Η Κοινωνική Εργασία δεν διαχωρίζει τους ανθρώπους ανάλογα με την ηλικία, το φύλο, τη θρησκεία, τις πολιτικές του πεποιθήσεις και την κοινωνικοοικονομική κατάστασή του. Άλλωστε, γενική αρχή στην Κ.Ε.Α είναι η άποψη ότι κάθε άνθρωπος έχει την ανάγκη να εξελιχθεί και να αναπτυχθεί. Ο σκοπός του Κ.Λ. είναι να την αναδείξει φέρνοντάς την στο προσκήνιο. Το κάθε άτομο είναι μοναδικό και προσεγγίζεται ως μεμονωμένη προσωπικότητα από τον ειδικό αλλά ταυτόχρονα λαμβάνεται υπόψη η γενική ανθρώπινη φύση του. Είναι αποδεκτό ότι ο ίδιος επηρεάζεται από το φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον, τα βιώματά του, τις εμπειρίες και τις αντιλήψεις του και για το λόγο αυτό ο Κ.Λ. οφείλει να κινητοποιήσει τις εσωτερικές δυνάμεις του ανθρώπου, οι οποίες συνδέονται με τους εξωτερικούς παράγοντες (περιβάλλον) (Παπαϊωάννου, 1998).

5.5.1.2. Η Μέθοδος της Κοινωνικής Εργασίας με Άτομα

Η συνέντευξη αποτελεί την πλέον ενδεδειγμένη μέθοδο που ακολουθεί η Κ.Ε.Α για τη διεργασία-επίλυση των προβλημάτων. Ο επαγγελματίας Κοινωνικός Λειτουργός επικοινωνεί σε προσωπικό επίπεδο με το άτομο για τη συλλογή των στοιχείων που αφορούν το ίδιο, τα αίτια του προβλήματος, τις προσπάθειες που έχει κάνει ήδη το ίδιο το άτομο, τις σχέσεις και την αλληλεπίδρασή του ατόμου-πελάτη με το περιβάλλον του, τις πηγές της κοινότητας κ.λπ. Σε κάθε περίπτωση η κάθε συνέντευξη, προγραμματίζεται από κοινού ανάμεσα στον Κοινωνικό Λειτουργό και το άτομο.

Κάθε φορά υπάρχει ένας συγκεκριμένος σκοπός η επίτευξη του οποίου αποτελεί τμήμα του γενικού στόχου, ο οποίος δεν είναι άλλος από την εξομάλυνση του προβλήματος και ο πρώτος λειτουργεί ως αφετηρία για την επίλυση του προβλήματος. Μέσω της συνέντευξης, ο οποίος έχει αποδειχθεί ως το βασικό εργαλείο συλλογής δεδομένων και πληροφοριών εκ μέρους του Κοινωνικού Λειτουργού, συλλέγονται τα στοιχεία που απαιτούνται προκειμένου να ασκήσει το παρεμβατικό του έργο ο επαγγελματίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι, η συνέντευξη δίνει την ευκαιρία στον Κ.Λ. να κατανοεί την ιδιαιτερότητα του κάθε ατόμου, (διαθέσεις,

συναισθήματα, εμπειρίες-βιώματα κ.λπ.), καθώς και να παρατηρεί τις αντιδράσεις του κατά την εξωτερίκευση μιας συγκεκριμένης υλικής, ψυχολογικής, κοινωνικής ανάγκης. Συμπερασματικά προκύπτει ότι, κατά τη συλλογή στοιχείων μέσω της συνέντευξης προκύπτουν πληροφορίες για τις δυνατότητες που διαθέτει το άτομο, τον τρόπο που σκέπτεται, τις εμπειρίες του και τις προσπάθειες που έκανε για να αντιμετωπίσει το πρόβλημά του, τα συναισθήματα, τις φιλοδοξίες του, τη θέση στο περιβάλλον, την αλληλεπίδρασή του με αυτό και τέλος την εικόνα που έχει ο ίδιος για τον εαυτό του. Τέλος, η συνέντευξη έχει το χαρακτήρα της συνεργασίας, και κατευθύνεται από τον κοινωνικό λειτουργό, χωρίς να χάνεται ο αυθορμητισμός (Παπαϊωάννου, 1998).

5.5.2. Κοινωνική Εργασία με Ομάδες

Η Κοινωνική Εργασία με Ομάδες (Κ.Ε.Ο.) ασχολείται με ένα σύνολο ατόμων περισσοτέρων από δύο, τα οποία έχουν επαφή μεταξύ τους και ένα κοινό χαρακτηριστικό ή ιδιότητα ή κοινό στόχο. Τα πρώτα δείγμα της Κ.Ε.Ο. εμφανίζονται το 1884 στο πρώτο κοινοτικό κέντρο του ToynbeeHall του Λονδίνου και στο HullHouse του Σικάγο το 1889. Στον ελλαδικό χώρο εντάχθηκε για πρώτη φορά στο Πρόγραμμα Σπουδών του Κολεγίου Αθηνών στη Σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας το 1945.

Ο άνθρωπος παρουσιάζει μια κοινωνική ιδιότητα. καθώς από την αρχή της ζωής του, είναι μέλος σε ομάδες (οικογένεια, παρέα συνομηλίκων) και αναπτύσσεται βιολογικά και πνευματικά μέσα από την αλληλεπίδραση μαζί τους. Με αποτέλεσμα τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο και σε αυτή την παραδοχή στηρίζεται η Κ.Ε.Ο.. Με άλλα λόγια, η ομάδα προσφέρει στον άνθρωπο συναισθήματα όπως αγάπη, συντροφικότητα, ασφάλεια, επιβεβαίωση του τα μπορεί να κάνει και δημιουργικότητα. Από την άλλη είναι δυνατόν να του προκαλεί την επιθυμία να εκφραστεί κατά τρόπο επιθετικό, ανταγωνιστικό ακόμα και να έρθει σε σύγκρουση με τα άλλα μέλη της ομάδας. Επομένως, μέσα στο πλαίσιο μιας ομάδας να αναπτύσσονται θετικές και αρνητικές κοινωνικές σχέσεις. (Καλλινικάκη, 1998).

5.5.2.1. Σκοπός Κοινωνικής Εργασίας με Ομάδες

Δύο κατηγορίες περιλαμβάνουν τους στόχους που μπορεί να έχει μια ομάδα: τους βραχυπρόθεσμους και τους μακροπρόθεσμους. Ενδέχεται να αφορούν στην ανάπτυξη ή τη μεταβολή της κατάστασης που υπάρχει μέσα εντός της ομάδα όπως για παράδειγμα τους κανόνες συμπεριφοράς και τις σχέσεις με τους συνομηλίκους, επίσης είναι δυνατόν να αφορούν στην αντιμετώπιση των συναισθηματικών αναγκών των μελών μεμονωμένα αλλά και τις σχέσεις των μελών με την ίδια την ομάδα και την ομάδα με το περιβάλλον. Σύμφωνα με την Καλλινικάκη (1998) οι βασικότεροι στόχοι που εξυπηρετούνται από την Κ.Ε.Ο. είναι η βελτίωση και ενδυνάμωση της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης των ατόμων – μελών της ομάδας μέσω της απόκτησης ή της ανάπτυξης διαφόρων δεξιοτήτων σχετικών με τη διαπροσωπική επικοινωνία, συνεργασία και φιλία. Επίσης, στοχεύει στον εμπλουτισμό των ποικίλων δεξιοτήτων που απαιτούνται για τις διαπροσωπικές σχέσεις των ατόμων, επιδιώκει να βοηθήσει τον άνθρωπο κατά τη διαδικασία της συναισθηματικής του ωρίμανσης και στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησής του μέσα από κάποιο επίτευγμα. Ιδιαίτερα σημαντικό στόχο της Κ.Ε.Ο. αποτελεί η υιοθέτηση αξιών, στάσεων, θετικών συμπεριφορών εκ μέρους της ομάδας και των ατόμων της και η εξάλειψη αρνητικών συμπεριφορών. Ακόμα, ενδιαφέρεται να ενισχύσει τα άτομα προς την επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίσουν στην καθημερινότητά τους ώστε να καταφέρουν να προσαρμοστούν έπειτα από κάποια δύσκολη κατάσταση την οποία αναγκάστηκαν να βιώσουν) (Καλλινικάκη, 1998).

5.5.2.2. Μέθοδος της Κοινωνικής Εργασίας με Ομάδες

Όπως στην περίπτωση της Κ.Ε.Α. έτσι και στην Κ.Ε.Ο, κατά την εφαρμογή της μεθόδου της λαμβάνεται σοβαρά υπόψη η ιδιαιτερότητα και η μοναδικότητα του ατόμου ως μονάδα. Δίνει έμφαση σε αυτές αλλά ταυτόχρονα επιδιώκει να επιλύσει τα προβλήματα που σχετίζονται με τις διαπροσωπικές σχέσεις και την επικοινωνία των ατόμων – μελών με απώτερο σκοπό την κοινωνική ευημερία τους. Οι σκοποί που εξυπηρετεί η Κ.Ε.Ο. είναι η θεραπεία, η κοινωνική ή περιβαλλοντική αλλαγή, η

ψυχαγωγία και η εκπαίδευση. (Καλλινικάκη, 1998).

Στην Κ.Ε.Ο. η ομάδα αποτελεί για τον επαγγελματία Κοινωνικό Λειτουργό το «μέσο και πλαίσιο» της εργασίας του, αλλά συχνά και ο ίδιος έχει μια άμεση, επαγγελματική σχέση με άτομα - μέλη ή με τον περιβάλλοντα χώρο. Ο ίδιος αξιοποιώντας τις γνώσεις και την πείρα του από όλες τις μεθόδους της επιστήμης του προκειμένου να αντλήσει βοηθητικό υλικό για την εκπλήρωση των κύριων επιδιώξεών του, που αφορούν «τη λειτουργική ικανότητα του ατόμου - μέλους, της ομάδας και της σχέσης μεταξύ τους και με το περιβάλλον» (Κατσορίδου-Παπαδοπούλου, 1993).

5.5.2.3. Πλαίσια εφαρμογής Κοινωνικής Εργασίας με Ομάδες

Τα πλαίσια μέσα στα οποία εφαρμόζεται η Κ.Ε.Ο. αφορούν οργανώσεις και υπηρεσίες τα προγράμματα των οποίων απευθύνονται σε ομάδες ανθρώπων. Σε αυτές παρατηρείται ταύτιση των σκοπών και των προγραμμάτων τους με εκείνα της Κ.Ε.Ο.. Επομένως, οι συγκεκριμένες Οργανώσεις και Υπηρεσίες αποτελούν, το καταλληλότερο πλαίσιο μέσα στο οποίο η Κ.Ε.Ο. μπορεί να εφαρμοστεί ως μέθοδος για την κοινωνική ευημερία και ανάπτυξη (Κατσορίδου-Παπαδοπούλου, 1993):

1. Κέντρα Νεότητας της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και της Εκκλησίας
2. Συνοικιακά Κοινωνικά Κέντρα (πρώην Αστικά Κέντρα) και Κοινωνικά Κέντρα (πρώην Σπίτια του Παιδιού) του Εθνικού Οργανισμού Πρόνοιας (ΕΟΠ)
3. Χ.Ε.Ν. και χ.Α.Ν.
4. Σώμα Ελληνίδων Οδηγών, Σώμα Ελλήνων Προσκόπων
5. Κοινωνικές Υπηρεσίες Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης
6. Φοιτητικές / Σπουδαστικές Λέσχες
7. Φοιτητικές Εστίες του Εθνικού Ιδρύματος Νεότητας
8. Κοινωνικές Υπηρεσίες σε Σχολεία της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα
9. Κοινωνικές Υπηρεσίες σε Σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Γυμνάσια, Λύκεια, Τεχνικά και Πολυκλαδικά)
10. Σχολές Μαθητείας του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού

Δυναμικού(Ο.Α.Ε.Δ.)

11. Κέντρα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Ενηλίκων
12. Προγράμματα Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας
13. Κέντρα Εργαζόμενης Νεότητας (ΚΕ.Ν.) του Οργανισμού Εργατικής Εστίας
14. Οικοτροφεία
15. Κέντρα Παιδικής Μέριμνας του δημόσιου τομέα και Ορφανοτροφεία της Εκκλησίας και του ιδιωτικού τομέα
16. Κατασκηνώσεις, του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, της Εκκλησίας και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης
17. Κέντρα Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑ.Π.Η.) της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και του ιδιωτικού τομέα, "Σπίτια Γαλήνης" της Εκκλησίας
18. Συμβουλευτικά Κέντρα Ενηλίκων
19. Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης και άλλα Προγράμματα της Γενικής Πραγματείας Νέας Γενιάς
20. Ιδρύματα και Κέντρα Συμπαράστασης Οικογενείας και Παιδιού, όπως το ΠΙΚΠΑ το Κέντρο Βρεφών "Η ΜΗΤΕΡΑ", το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Συμβουλευτικές Υπηρεσίες για Οικογένειες, Κέντρα Οικογενειακού Προγραμματισμού
21. Κέντρα Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα
22. Ειδικά Θεραπευτικά Προγράμματα για άτομα εξαρτημένα από ουσίες. Κέντρα Αυτοβοήθειας
23. Ιδρύματα Αγωγής Ανηλίκων, Σωφρονιστικά Καταστήματα, Στέγες Ανηλίκων
24. Φυλακές
25. Εταιρίες Προστασίας Ανηλίκων
26. Εταιρίες Προστασίας Αποφυλακισομένων
27. Κέντρα Ψυχικής Υγείας
28. Ξενώνες
29. Νοσοκομεία, Γενικά και Ειδικά
30. Κέντρα Απόδημου Ελληνισμού
31. Υπηρεσίες Προσφύγων

5.5.3. Η Κοινωνική εργασία με Κοινότητα

Η τρίτη κατά σειρά μέθοδος εφαρμογής της Κ.Ε. είναι η Κοινωνική Εργασία με την Κοινότητα (Κ.Ε.Κ.) η οποία όπως ακριβώς αναφέρει και ο τίτλος της πραγματοποιείται με τη βοήθεια της κοινότητας ώστε να *«αντιληφθεί την πραγματική διάσταση των ζητημάτων που την απασχολούν, να τα αξιολογήσει, να τα ιεραρχήσει και να σχεδιάσει με συστηματικό και κατάλληλο τρόπο την αντιμετώπισή τους»*. Αξίζει να σημειωθεί ότι ως «κοινότητα» ορίζεται στην Κ.Ε μια συγκεκριμένη πληθυσμιακά ομάδα με κοινωνική οργάνωση (διοίκηση, εκκλησία, σχολείο) (Καλλινικάκη, 1998: 144). Σύμφωνα με την Dunham (1974 στο Ζωγράφου, 1997: 50) η Κ.Ε.Κ. ορίζεται ως *«η διαδικασία που επιφέρει και διατηρεί μια εναρμόνιση ανάμεσα στις βοηθητικές πηγές της Κοινωνικής Πρόνοιας και τις κοινωνικές ανάγκες μέσα σε μια γεωγραφική περιοχή ή έναν ειδικό τομέα εργασίας»*. Η Κ.Ε.Κ. για την ίδια αποτελεί τη μέθοδο εκείνη η οποία *εμπεριέχει την «κοινωνική μελέτη, την εκτίμηση των εσωτερικών δυνάμεων της κατάστασης, τη χρήση βοηθητικών μέσων, την τροποποίηση, αλλαγή και αξιολόγηση»*.

Σε αντίθεση με τις δύο προηγούμενες μεθόδους εφαρμογής η Κ.Ε.Κ., επικεντρώνεται στην αλλαγή των συνθηκών που επικρατούν στο εσωτερικό της Κοινότητας και μπορούν να προκαλέσουν πρόβλημα στη λειτουργική ικανότητα των ατόμων της. Στην περίπτωση της Κ.Ε.Κ. ο επαγγελματίας κοινωνικός λειτουργός χρησιμοποιεί ως μέσαεργασίας την σχέση που αναπτύσσει τόσο με τα άτομα, όσο και σύνολα. Κατά κύριο λόγο βέβαια χρησιμοποιεί τις ομάδες που λειτουργούν στη συγκεκριμένη Κοινότητα όπως είναι οι Αρχές του Τόπου, τα Συμβούλια και οι Επιτροπές, πρόσωπα ισχύος κ.ά.. Επιπλέον, ο Κοινωνικός Λειτουργός χρησιμοποιεί δημιουργικά και αποτελεσματικά όλες εκείνες τις τεχνικές δεξιότητας που έχει αναπτύξει από τις άλλες Μεθόδους, προκειμένου να μπορέσει να κατανοήσει τις ανάγκες, τα κίνητρα των ατόμων / ομάδων, να είναι σε θέση να ασκεί άμεση ή έμμεση παρέμβαση για να απομακρύνει τυχόν εμπόδια που προβάλλει η ατομική συμπεριφορά (η αυτοπροβολή, ο ανταγωνισμός, η πρόθεση υποβιβασμού του άλλου)

ή οι λειτουργικές αδυναμίες ενός συνόλου (Κατσορίδου-Παπαδοπούλου, 1993).

5.5.3.1. Στόχοι Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητα

Στην περίπτωση της Κ.Ε.Κ οι στόχοι εφαρμογής της χαρακτηρίζονται γενικοί ή ειδικοί. Κατά κύριο λόγο αποσκοπούν στην πληροφόρηση των μελών της κοινότητας για τις διαθέσιμες προς αυτούς κοινωνικές υπηρεσίες, τα δικαιώματά τους κατά την χρησιμοποίησή τους, τον τρόπο πρόσβασης σε αυτές και για τυχόν εναλλακτικές λύσεις σχετικά με το πρόβλημα που καλούνται να αντιμετωπίσουν. Σύμφωνα λοιπόν με την Καλλινικάκη (1998), η Κ.Ε.Κ. παρεμβαίνει σε κοινοτικό πλαίσιο μέσα από διάφορα προγράμματα ενημέρωσης των μελών της κοινότητας (καμπάνια). Πιο συγκεκριμένα, φροντίζει να αξιοποιεί τα διάφορα προγράμματα ενημέρωσης που έχει στη διάθεσή της για να πληροφορεί την κοινότητα για θέματα που αφορούν το άτομο σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο (προγεννητικός έλεγχος, οικογενειακός προγραμματισμός, αντιμετώπιση εκδήλωσης πρώιμων εσωτερικευμένων προβλημάτων συμπεριφοράς στην παιδική ηλικία).

5.6. Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στην Τρίτη Ηλικία

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η γνώση για την πληρέστερη εξυπηρέτηση στην Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα (Κ.Ε.Κ.), αποτελεί τη σημαντικότερη δεξιότητα για τον Κοινωνικό Λειτουργό (Κ.Λ.) (Naito-Chanetal., 2004, στο Rowanetal., 2011). Οι ηλικιωμένοι άνθρωποι αναζητούν την εξειδικευμένη γνώση των ειδικών στις κοινωνικές υπηρεσίες, η οποία φέρει ως χαρακτηριστικά τον σεβασμό και την αξιοπρέπεια προς την εκάστοτε ηλικιακή ομάδα και συγκεκριμένα την τρίτη ηλικία και αποτελεί έναν συνδυασμό που ταιριάζει καλά στο επάγγελμα του Κ.Λ. (Manthorpeetal., 2008 στο Rowanetal., 2011). Εξαιτίας των σημαντικών αλλαγών που συμβαίνουν στο περιβάλλον πρακτικής της Κ.Ε., η γνώση στις κοινωνικές υπηρεσίες αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο της απευθείας πρακτικής της Κ.Ε. με τους ηλικιωμένους (Buresetal., 2002 στο Rowanetal., 2011). Οι Κ.Λ. παρέχουν

βοήθεια στα άτομα της Τρίτης Ηλικίας και στις οικογένειές τους για να εξασφαλίσουν την κατάλληλη χρήση της υπηρεσίας και φροντίζουν να έχουν μια συνολική γνώση των κοινωνικών υπηρεσιών και διαθέσιμες πηγές στους ηλικιωμένους και στους φροντιστές τους. Η αυξημένη μοναξιά συχνά συνοδεύεται από σύμπλεγμα χρόνιων ψυχολογικών και ψυχικής υγείας προβλημάτων. Λόγω του αυξημένου αριθμού των ευπαθών ηλικιωμένων ανθρώπων που ζουν στην κοινότητα αυξάνεται η ανάγκη της ολοκληρωμένης γνώσης εκ μέρους των Κ.Λ. όσον αφορά στη φροντίδα και τις υπηρεσίες των κοινωνικών υπηρεσιών που χρειάζονται οι ίδιοι ως επαγγελματίες για την υποστήριξη την συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας. (Buresetal., 2002 και Shrestha, 2006 στο Rowanetal., 2011). Κάτω από αυτές τις συνθήκες υπάρχει η ανάγκη για την περαιτέρω ανάπτυξη των υπηρεσιών υγείας, ώστε να βοηθήσουν τους ηλικιωμένους να διαχειριστούν τα προβλήματα υγείας που αντιμετωπίζουν (Berkmanetal., 2000 στο Rowanetal., 2011).

Οι ηλικιωμένοι τυπικά προτιμούν τη φροντίδα που τους παρέχεται στο πλαίσιο μιας κοινότητας. Οι Κ.Λ. σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, επιβάλλεται να είναι καταρτισμένοι κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να παρέχουν πληροφορίες στους ηλικιωμένους πελάτες τους και στους φροντιστές τους οι οποίοι ενδέχεται να έχουν έλλειψη γνώσης των τακτικών της κοινωνικής εργασίας με την κοινότητα. (Berkman et al., 2000 και Lu et al., 2004 στο Rowan et al., 2011). Οι ηλικιωμένοι που έχουν ανάγκη τις υπηρεσίες της Κ.Ε.Κ. έρχονται συχνά αντιμέτωποι με τις αλληλεπιδράσεις των αλλαγών που τους συμβαίνουν σε σωματικό και ψυχικό επίπεδο, οι οποίες σχετίζονται με τη γήρανση και απαιτούν την επέμβαση της Κ.Ε. προκειμένου να παρθούν οι αποφάσεις σχετικά με τα ζητήματα που τους αφορούν. Από τον Κ.Λ. ζητείται επίσης να αξιοποιεί καταλλήλως και αποτελεσματικά τα κοινωνικά και ιατρικά συστήματα υγείας. Η γνώση των υπηρεσιών στην κοινότητα είναι σημαντική για: (α) τη διαχείριση των υποθέσεων σε επίπεδο της κοινότητας και (β) τη φροντίδα του συντονισμού των υπηρεσιών με βάση την κοινότητα. (Berkmanetal., 2000 στο Rowanetal., 2011).

Επιπροσθέτως, οι Κ.Λ. εργάζονται για να βελτιώσουν τις υπηρεσίες στην κοινότητα με το να ορίζουν τη διαθεσιμότητα των πηγών και να αναπτύσσουν στρατηγικές οι οποίες καλύπτουν τα κενά στην παροχή υπηρεσιών, τον

κατακερματισμό, τις διακρίσεις και τα εμπόδια που επηρεάζουν τους ηλικιωμένους. Στη βιβλιογραφία αναδεικνύεται η σημαντικότητα των αξιών και αρχών της κοινωνικής εργασίας, της γνώσης και των ικανοτήτων – δεξιοτήτων στο πλαίσιο της ανάπτυξης του τομέα της υγείας. Εκτός από το ρόλο τους στη διαχείριση των υποθέσεων και του συντονισμού, οι Κ.Λ. εργάζονται επίσης για τη βελτίωση των υπηρεσιών της κοινότητας, προσδιορίζοντας την διαθεσιμότητα των πόρων και αναπτύσσοντας στρατηγικές για την αντιμετώπιση των κενών των υπηρεσιών, τον κατακερματισμό, τις διακρίσεις και τα εμπόδια που έχουν αντίκτυπο ηλικιωμένα άτομα. (Damron-Rodriguez, 2006 στο Rowanetal., 2011).

Η έρευνα επισημαίνει τη σημασία των αξιών της Κ.Ε., της γνώσης και των δεξιοτήτων της στο πλαίσιο των ραγδαίων αλλαγών στον κλάδο της υγειονομικής περίθαλψης και την έμφαση στην παροχή υπηρεσιών με βάση την κοινότητα (Hardiker&Barker, 1999, Damron-Rodriguez, 2006 στο Rowanetal., 2011).

Οι κοινοτικές υπηρεσίες και πόροι για τους ενήλικες μεγαλύτερης ηλικίας περιλαμβάνουν την ημερήσια φροντίδα των ηλικιωμένων, την ημερήσια φροντίδα υγείας τους, την υποβοήθηση της στέγασης, τη σίτιση και τη φροντίδα στο σπίτι ή την οικιστική μονάδα, τη φροντίδα στο σπίτι / υπηρεσίες προσωπικής φροντίδας, οικιακής φροντίδας υγείας (Damron-Rodriguezetal., 1998 στο Rowanetal., 2011).

Οι Κ.Λ. είναι απαραίτητοι στα κοινοτικά κέντρα, όπου προσφέρουν ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών.(Pecukonisetal., 2003 στο Rowanetal., 2011). Ο Κ.Λ.είναι γνώστης των τοπικών προγραμμάτων που έχουν σχεδιαστεί για να βοηθήσουν τους ενήλικες μεγαλύτερης ηλικίας, ώστε να ζήσουν όσο γίνεται πιο ανεξάρτητα, συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων που παρέχονται για την οικονομική βοήθεια, διατροφή, την υγεία και τις ανάγκες στέγασης των ηλικιωμένων (Buresetal., 2002 στο Rowanetal., 2011).

5.7. Ο Ρόλος του κοινωνικού Λειτουργού στο ΚΑΠΗ

Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο σκοπός της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Κ.Α.Π.Η και συγκεκριμένα η πρόληψη, η θεραπεία και η αποκατάσταση των προβλημάτων της κοινωνικής και ψυχικής σφαίρας. Ο κύριος συντονιστής της εύρυθμης λειτουργίας όλων των υπηρεσιών του Κ.Α.Π.Η. είναι ο *Κοινωνικός Λειτουργός* και ενημερώνει σε κάθε περίπτωση για τις υπηρεσίες που προσφέρει το κέντρο. Οι μέθοδοι της Κ.Ε. τις οποίες εφαρμόζει είναι και οι τρεις που αναφέρθηκαν ήδη στα προηγούμενα υποκεφάλαια. Πιο αναλυτικά η Κοινωνική Εργασία με άτομα μέσα από την οποία προσφέρει ψυχολογική και συναισθηματική υποστήριξη στα ηλικιωμένα άτομα - μέλη του Κ.Α.Π.Η. προκειμένου να καταστούν ικανά να αντιμετωπίσουν τα ποικίλα ψυχολογικά προβλήματα που τους ταλαιπωρούν και να ξεπεράσουν τυχόν δυσκολίες. Επίσης, παρέχουν την συμβουλευτική κοινωνική εργασία προς τους ίδιους, τις οικογένειές τους αλλά και στον κοινωνικό τους περίγυρο. Έμφαση δίνεται στα μέλη που χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας και στήριξης και είναι άτομα τα οποία πρόσφατα χήρεψαν, ζουν μοναχικά και παρουσιάζουν συναισθηματικές στερήσεις και τέλος στους υπερήλικες οι οποίοι λόγω ηλικίας διακατέχονται από το φόβο του θανάτου, και νιώθουν ανασφάλεια. Ακόμα, συμβουλευτική στήριξη παρέχεται στα μέλη του Κ.Α.Π.Η. όταν καλούνται να αντιμετωπίσουν ζητήματα και δυσκολίες που αφορούν στην επικοινωνία τους με νοσοκομεία, ασφαλιστικούς οργανισμούς, πρόνοια και άλλους φορείς.

Στα Κ.Α.Π.Η. αξιοποιείται και η Κοινωνική Εργασία με ομάδες μέσω της οποίας οργανώνονται, εμψυχώνονται, συντονίζονται, υποβοηθούνται οι ομάδες και οι επιτροπές αυτενέργειας των μελών που λειτουργούν στο Κ.Α.Π.Η. όπως για παράδειγμα, ομάδες χορωδίας, αλληλοβοήθειας, καλής λειτουργία, ψυχαγωγίας, εκδρομών.

Μέσα από αυτές τις ομάδες επιδιώκεται η δραστηριοποίηση εκ νέου και η κοινωνική ένταξη των ατόμων της Τρίτης Ηλικίας, η καλλιέργεια των ειδικών ενδιαφερόντων, καθώς *«μέσα από τη δημιουργική απασχόληση δημιουργείται το αίσθημα της ικανοποίησης και προσφοράς, η ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων, η δημιουργία*

συντροφικότητας και συνεργασίας». Το μέσο πραγματοποίησης των παραπάνω είναι η παρουσίαση δημοτικών και πανελλαδικών εκδηλώσεων από άλλα Κ.Α.Π.Η.

Τέλος, μέσω της Κοινωνικής Εργασίας με την Κοινότητα αναπτύσσεται ένα δίκτυο επικοινωνίας και συνεργασίας με τους τοπικούς παράγοντες της περιοχής και τις υπηρεσίες του Δήμου με σκοπό την ενημέρωση και συμμετοχή σε διάφορα πράγματα. Ακόμα, και με άλλους κρατικούς και ιδιωτικούς φορείς όπως με πολιτιστικούς συλλόγους για προγράμματα λαϊκής παράδοσης, με την Κοινωνική Πρόνοια για προγράμματα κατασκηνώσεων και λουτρών, με την Πυροσβεστική Υπηρεσία για προγράμματα Πυρασφάλειας με τον Ερυθρό Σταυρό για πρόγραμμα Πρώτων Βοηθειών και τηλεσυναγερμού με την Τροχαία για Προγράμματα κυκλοφοριακής αγωγής με σχολεία, για προγράμματα Σύνδεσης ηλικιών. (Ανακτήθηκε από [http://www.thessaloniki.gr/portal/page/portal/DioikitikesYpiresies/DimotikesEpixeiriseis-NPDD/Kapi/ KoinwnikYpiresiesKAPH](http://www.thessaloniki.gr/portal/page/portal/DioikitikesYpiresies/DimotikesEpixeiriseis-NPDD/Kapi/KoinwnikYpiresiesKAPH), τελευταία προσπέλαση 10/06/2015).

ΜΕΡΟΣ Β

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

6.1 Αντικείμενο και κριτήρια επιλογής του θέματος

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει στο πρώτο μέρος της εργασίας αυτής, η σημερινή κοινωνία της γνώσης, η κοινωνία της πληροφόρησης, θέτει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος την συνεχή εκπαίδευση και επιμόρφωση των μελών αυτής. Στο πλαίσιο αυτό, η ταχύτατη εξέλιξη των νέων τεχνολογιών, των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ), καθιστά ακόμα πιο επιτακτική την επιμόρφωση όλων των πληθυσμιακών ομάδων, ώστε να είναι σε θέση να κάνουν χρήση αυτών τόσο στην καθημερινότητά τους όσο και στην εργασία τους.

Άλλωστε, αποτελεί κοινό τόπο, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, ότι τα άτομα της τρίτης ηλικίας είναι αποκλεισμένα από την ψηφιακή τεχνολογία, είτε γιατί δεν μπορούν, είτε γιατί απλά δεν την χρησιμοποιούν (Olson, *etal.*, 2011). Παρόλα αυτά, είναι σαφές ότι οι Νέες Τεχνολογίες αποτελούν εργαλείο για την εξέλιξή τους, καθώς έχουν τη δυναμική προκειμένου να τους βοηθήσουν να ανανεώσουν ή να αναπτύξουν τις κοινωνικές τους επαφές (Pereira&Neves, 2011, όπ. αναφ. στο Doutoretal., 2012). Για το λόγο αυτό, άλλωστε, παρατηρείται ενδιαφέρον από την Επιστημονική Ένωση για την Εκπαίδευση Ενηλίκων (Ε.Ε.Ε.Ε.) σχετικά με την εκπαίδευση της Τρίτης Ηλικίας μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων στις Νέες Τεχνολογίες. Εκτός, όμως, από τα κέντρα αυτά και τους επίσημους εκπαιδευτικούς φορείς της Πολιτείας, στην επαφή και εξοικείωση των ατόμων της τρίτης ηλικίας με τις νέες τεχνολογίες, μπορούν να συνεισφέρουν και τα Κ.Α.Π.Η η προσφορά των οποίων, μεταξύ άλλων, έγκειται στην κοινωνικοποίηση των ηλικιωμένων, στην προληπτική ιατρική, στην ενεργοποίησή τους ως αποτέλεσμα της κοινωνικοποίησης και τέλος στην ευαισθητοποίηση της κοινότητας στην οποία ανήκουν τα άτομα αυτά.

Οι σπουδές μας, λοιπόν, στο χώρο των κοινωνικών επιστημών και συγκεκριμένα στον τομέα του κοινωνικού λειτουργού, παράλληλα με τους προσωπικούς μας προβληματισμούς, σχετικά με τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας αναφορικά με τις νέες τεχνολογίες, αλλά και το ρόλο που μπορεί να επιτελέσει σε αυτήν την κατεύθυνση ο κοινωνικός λειτουργός σε

συνεργασία με το Κ.Α.Π.Η., μας ώθησαν να εξετάσουμε τις απόψεις τόσο των ατόμων της τρίτης ηλικίας όσο και των επαγγελματιών (κοινωνικών λειτουργών) που εργάζονται σε Κ.Α.Π.Η.

6.2 Σκοπός της έρευνας

Στην εργασία αυτή, λοιπόν, θα επιχειρήσουμε να διερευνήσουμε το θέμα της αξιοποίησης των Νέων Τεχνολογιών από τα άτομα της τρίτης ηλικίας. Συγκεκριμένα, **σκοπός** της έρευνας είναι η διερεύνηση των απόψεων των ατόμων της τρίτης ηλικίας αναφορικά με τις νέες τεχνολογίες, ειδικά του ηλεκτρονικού υπολογιστή, και τα οφέλη που αυτές μπορεί να επιφέρουν στην καθημερινότητά τους.

Ειδικότεροι στόχοι αποτελούν η διερεύνηση του βαθμού στον οποίο τα άτομα της τρίτης ηλικίας είναι εξοικειωμένα με τη χρήση της τεχνολογίας και ειδικά του ηλεκτρονικού υπολογιστή, αλλά και η καταγραφή των απόψεών τους αναφορικά με τα οφέλη που έχει η χρήση του διαδικτύου στη ζωή τους. Ταυτόχρονα, στόχος μας είναι να διερευνήσουμε τις απόψεις των ατόμων της τρίτης ηλικίας αναφορικά με την αναγκαιότητα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες, αλλά και ο βαθμός στον οποίο τα Κ.Α.Π.Η σε συνεργασία με τους επαγγελματίες- κοινωνικούς λειτουργούς δύνανται να καλύψουν τις επιμορφωτικές αυτές ανάγκες. με ρόλου που διαδραματίζουν τα Κ.Α.Π.Η στην επιμόρφωση και εξοικειώσή τους αυτή με τις νέες τεχνολογίες, αλλά και ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στη διερεύνηση και στην ικανοποίηση των επιμορφωτικών αυτών αναγκών.

6.3 Ερευνητικά Ερωτήματα

Η μελέτη της βιβλιογραφίας, όπως αυτή παρουσιάστηκε στο πρώτο μέρος της εργασίας(βλ. Μέρος Πρώτο), η προσωπική προβληματική αλλά και η παρατήρηση της πραγματικότητας οδήγησαν στη διατύπωση των εξής ερευνητικών ερωτημάτων:

- 1) *Πόσο εξοικειωμένα είναι τα άτομα της τρίτης ηλικίας με τη χρήση των νέων τεχνολογιών και κυρίως του διαδικτύου;*
- 2) *Ποια είναι τα οφέλη που μπορεί να επιφέρει η χρήση των νέων τεχνολογιών και, κυρίως, του διαδικτύου στην καθημερινότητα των ατόμων της τρίτης ηλικίας;*
- 3) *Ποιοι είναι οι φορείς εκείνοι (οικογένεια ή επίσημοι φορείς), οι οποίοι βοηθούν τα άτομα της τρίτης ηλικίας να αποκτήσουν ευχέρεια στη χρήση των νέων τεχνολογιών;*
- 4) *Σε ποιο βαθμό το ΚΑΠΗ καλύπτει τις εκπαιδευτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας, ιδιαίτερα αυτές που αφορούν τις νέες τεχνολογίες;*
- 5) *Ποιες είναι οι απόψεις των κοινωνικών λειτουργών αναφορικά με τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας ως προς τις νέες τεχνολογίες;*

6.4 Ο πληθυσμός και το δείγμα της έρευνας

Για να απαντήσουμε στα ερευνητικά ερωτήματα, όπως αυτά παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο (κεφάλαιο 6.3), θελήσαμε να καταγράψουμε τις απόψεις των ίδιων των ατόμων της τρίτης ηλικίας αναφορικά με την εξοικείωση που έχουν λάβει σε θέματα χρήσης των νέων τεχνολογιών, αλλά και αναφορικά με το ρόλο των Κ.Α.Π.Η και των κοινωνικών λειτουργών ως προς την κατεύθυνση αυτή. Ταυτόχρονα, θελήσαμε να διερευνήσουμε και τις απόψεις των επαγγελματιών (κοινωνικών λειτουργών) αναφορικά με τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας, αλλά και τη δυνατότητα κάλυψης αυτών από τα Κ.Α.Π.Η.

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να σημειώσουμε πως σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, ίσως το σημαντικότερο βήμα κατά τον σχεδιασμό μιας έρευνας, και

ειδικά μια ποιοτικής, όπως είναι η δική μας, είναι ο καθορισμός του πληθυσμού στον οποίο θα απευθυνθεί ο ερευνητής. Έτσι, ο πληθυσμός είναι το σύνολο των μονάδων μιας ομάδας (Κυριαζή, 2005) ή το σύνολο των ατόμων τα οποία φέρουν εκείνα τα χαρακτηριστικά που επιθυμεί να μελετήσει ο ερευνητής (Χλουβεράκης, 2009, σελ. 20).

Παρόλα αυτά, φαίνεται πως το να ερευνήσει ο ερευνητής όλα αυτά τα άτομα που αποτελούν τον υπό εξέταση πληθυσμό αποτελεί μια διαδικασία ιδιαίτερα απαιτητική και χρονοβόρα. Για το λόγο αυτό, τις περισσότερες φορές οι ερευνητές αρκούνται στο να ερευνήσουν ένα μόνο μέρος του συνόλου αυτού του πληθυσμού (Χλουβεράκης, 2009, σελ. 20). Πρόκειται για το *δείγμα* της έρευνας, το οποίο δεν αποτελεί παρά ένα υποσύνολο του ευρύτερου συνόλου το οποίο επιθυμεί να μελετήσει ο εκάστοτε ερευνητής.

Φυσικά, η επιλογή του δείγματος θα πρέπει να γίνει με τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλιστεί η καταλληλότητά του. Με άλλα λόγια, το δείγμα της έρευνας θα πρέπει να είναι τέτοιο ώστε οι πληροφορίες και τα δεδομένα που θα συλλεχθούν από αυτό να είναι κατάλληλα. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να παρέχουν επαρκείς και κατάλληλες πληροφορίες που θα βοηθήσουν τον ερευνητή να εξετάσει και να μελετήσει σε βάθος το θέμα, το ζήτημα, το οποίο ερευνά (Morse&Field, 1996). Έτσι, αντιλαμβανόμαστε ότι η επιλογή του δείγματος θα πρέπει να γίνεται με βάση την ποιότητα των πληροφοριών τις οποίες μπορεί να προσφέρει, όχι με βάση την ποσότητα αυτών.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, λοιπόν, στόχος της δικής μας έρευνας είναι να διερευνήσουμε τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας αναφορικά με τις νέες τεχνολογίες, αλλά και το βαθμό στον οποίο τα Κ.Α.Π.Η και οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται σε αυτά δύνανται να καλύψουν τις ανάγκες αυτές. Για το σκοπό αυτό τον πληθυσμό μας αποτέλεσαν άτομα της τρίτης ηλικίας, ηλικία από 65-75 ετών, καθώς και επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς που συνεργάζονται με τα άτομα αυτά στα Κ.Α.Π.Η της περιοχής των Πατρών. Συγκεκριμένα, το δείγμα μας θα αποτελέσουν δέκα (10) ηλικιωμένα άτομα ηλικίας 65- 75 ετών, καθώς και τέσσερις (4) κοινωνικοί λειτουργοί που συνεργάζονται με τα άτομα αυτά σε ένα συγκεκριμένο Κ.Α.Π.Η της περιοχής των Πατρών.

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να τονίσουμε πως ο λόγος για τον οποίο επιλέξαμε να συλλέξουμε συνεντεύξεις από το συγκεκριμένο Κ.Α.Π.Η είναι γιατί εκεί προσφέρεται πρόγραμμα εκμάθησης βασικών δεξιοτήτων στις νέες τεχνολογίες, το οποίο έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν τα άτομα της τρίτης ηλικίας. Έτσι, η επιλογή του δείματός μας πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της σκόπιμης και βολικής δειγματοληψίας. Πρόκειται για εκείνο το είδος της δειγματοληψίας στο οποίο επιλέγονται τα άτομα τα οποία θεωρούνται καταλληλότερα και πλησιέστερα για να χρησιμεύσουν ως απαντώντες (CohenandManion, 2008). Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να σημειώσουμε πως τα βασικά κριτήρια επιλογής του δείματος ήταν η ηλικία των ατόμων (δηλαδή, άτομα πάνω από 60 ετών έως και 75 ετών), αλλά και το επάγγελμα (δηλαδή, να ασχολούνται με το πρόγραμμα για τις νέες τεχνολογίες που προσφέρεται από τα Κ.Α.Π.Η. Για τη έρευνά μας, λοιπόν, αποφασίσαμε να χρησιμοποιήσουμε ως ενδεικτικό και αντιπροσωπευτικό δείγμα 10 ηλικιωμένα άτομα και 4 επαγγελματίες-κοινωνικούς λειτουργούς. Πρόκειται για ένα δείγμα ικανοποιητικό, αλλά ταυτόχρονα μικρό ώστε σε συνδυασμό με τον περιορισμένο χρόνο να συμβάλει στην ολοκλήρωση της έρευνάς μας.

6.5 Μέθοδος συλλογής και ανάλυσης δεδομένων

6.5.1 Η ποιοτική έρευνα

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, για την συλλογή και την ανάλυση των δεδομένων μας ακολουθήσαμε την ποιοτική μέθοδο. Ο λόγος για τον οποίο επιλέξαμε την συγκεκριμένη μέθοδο είναι διότι, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η ποιοτική μέθοδος θεωρείται μια φυσική μέθοδος (Lincoln&Guba, 1985), η οποία δίνει τη δυνατότητα στον ερευνητή να κατανοήσει τις κοινωνικές επιρροές που δέχονται οι συμμετέχοντες στην έρευνα διεισδύοντας στην προσωπικότητά τους (Παπαγεωργίου, 1998, σελ. 9-10).

Με άλλα λόγια, στο πλαίσιο της ποιοτικής μεθόδου ο εκάστοτε ερευνητής έχει τη δυνατότητα να παίρνει συνεντεύξεις από το δείγμα του, να σημειώνει, να

παρατηρεί, αλλά και να ερμηνεύει τα γεγονότα ως έχουν. Αυτό σημαίνει πως ο ερευνητής δεν κρατά μια παθητική στάση απέναντι στην ερευνητική διαδικασία. Αντίθετα, είναι σε κάθε σημείο της έρευνας ενεργός, καθώς οφείλει να είναι σε εγρήγορση και να αξιοποιεί όλα τα στοιχεία που συναντά, όπως τα σχόλια, οι παρατηρήσεις του, ακόμα και οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των ομιλούντων προσώπων (Eisner, 1991, σελ. 217).

Βέβαια, ο κίνδυνος που μπορεί να συναντήσει ο ερευνητής σχετίζεται με τον ίδιο του τον εαυτό. Και τούτο διότι καλείται να συνδυάσει και να ερμηνεύσει δεδομένα και στοιχεία τα οποία παρατηρεί, οπότε καλείται να αντιληφθεί την παρουσία πραγμάτων και την σπουδαιότητά τους (Eisner, 1991, σελ. 36). Αυτό σημαίνει πως το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα ερμηνεύσει τα δεδομένα του σχετίζεται με τις ικανότητες του ίδιου, γεγονός που, όπως είναι φυσικό, ενέχει και ένα σημαντικό βαθμό υποκειμενικότητας. Για το λόγο αυτό, στις περισσότερες ποιοτικές έρευνες, ο ερευνητής επιχειρεί να ερμηνεύσει τα δεδομένα του με τη βοήθεια της βιβλιογραφίας ή άλλων ερευνητών. Ως εκ τούτου, σε μια ποιοτική έρευνα, αυτό που έχει σημασία είναι τόσο η κρίση του ερευνητή όσο και η κρίση όσων θα διαβάσουν την έρευνα. Σε κάθε περίπτωση, όπως και σε κάθε έρευνα, έτσι και στην περίπτωση της ποιοτικής, τα αποτελέσματα θέτουν πάντοτε προβληματισμούς προς μελλοντική μελέτη και έρευνα.

Στην εργασία αυτή, λοιπόν, όπως έχει ήδη αναφερθεί, επιλέξαμε την ποιοτική μέθοδο συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων μας. Συγκεκριμένα, για την συλλογή των δεδομένων μας επιλέξαμε την ημιδομημένη συνέντευξη με ηλικιωμένα άτομα και επαγγελματίες, ενώ για την ανάλυση των δεδομένων μας επιλέξαμε την ανάλυση περιεχομένου. Τα δύο αυτά εργαλεία αναλύονται στα κεφάλαια που ακολουθούν.

6.5.1.1 Ημιδομημένες συνεντεύξεις

Η συνέντευξη αποτελεί εκείνο το μεθοδολογικό εργαλείο συλλογής των ερευνητικών δεδομένων, το οποίο δίνει τη δυνατότητα στον ερευνητή να εμβαθύνει και να επεκτείνει τις ερωτήσεις του. Σύμφωνα με την τρέχουσα βιβλιογραφία, η συνέντευξη μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία ή τον έλεγχο των

ερευνητικών υποθέσεων, ενώ παρέχει τη δυνατότητα συνδυασμού με άλλες τεχνικές και μεθόδους έρευνας (Cohen, Manion&Morrison 2012).

Το στοιχείο εκείνο, όμως, το οποίο ξεχωρίζει τις συνεντεύξεις από τα υπόλοιπα μεθοδολογικά εργαλεία, είναι η δυνατότητα συλλογής και παραγωγής ποιοτικών δεδομένων σε βάθος (Verma&Mallik, 2004). Στη δυνατότητα αυτή θα πρέπει να προσθέσουμε και τη δυνατότητα, το μεγάλο βαθμό προσαρμοστικότητας που παρουσιάζει. Με άλλα λόγια, επιτρέπει στον ερευνητή να ανιχνεύσει στάσεις, κίνητρα και συμπεριφορές, τα οποία πιθανότατα δε θα μπορούσε να ανιχνεύσει μέσω άλλων εργαλείων, όπως είναι το ερωτηματολόγιο. Μάλιστα, η επαφή του ερευνητή με τον συνεντευξιαζόμενο ίσως δώσει τη δυνατότητα στον πρώτο να ανιχνεύσει περισσότερα χρήσιμα στοιχεία μέσα από τις εκφράσεις ή τις κινήσεις του σώματος και του προσώπου (Bell, 1997). Βέβαια, στο σημείο αυτό θα ήταν παράλειψή μας να μην αναφερθούμε και στα αρνητικά που παρουσιάζει το μεθοδολογικό αυτό εργαλείο, όπως είναι ο αυξημένος χρόνος που απαιτείται τόσο για τη συλλογή όσο και για την κωδικοποίηση των ερωτήσεων ανοιχτού τύπου (Orpenheim, 2005).

Σε κάθε περίπτωση, η συνέντευξη αποτελεί ένα από τα πιο έγκυρα ερευνητικά εργαλεία. Μάλιστα, θα πρέπει να σημειώσουμε πως η βιβλιογραφία καταγράφει τρία είδη συνεντεύξεων ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται και διεξάγεται η διαδικασία της συνέντευξης. Έτσι, μπορούμε να κάνουμε λόγο για δομημένες, ημιδομημένες και ελεύθερες συνεντεύξεις. Στην εργασία αυτή έχουμε επιλέξει την ημιδομημένη συνέντευξη. Και τούτο διότι το είδος αυτός της συνέντευξης αφήνει μια σχετική ελευθερία στον ερευνητή να τροποποιήσει κάποια σημεία, κάποιες ερωτήσεις κατά τη διαδικασία της συνέντευξης (Verma&Mallik, 2004). Μάλιστα, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η ελευθερία του ερωτώμενου δεν περιορίζεται μέσα από τις γενικές ερωτήσεις, με αποτέλεσμα να μειώνονται τα προβλήματα που μπορεί να εντοπίζονται σε άλλους είδους συνεντεύξεις (Bell, 1997).

Τέλος, θα πρέπει να τονίσουμε πως η ποιοτική αυτή έρευνα αποσκοπεί στο να δώσει την ευκαιρία στον ερωτώμενο να δώσει τη δική του ερμηνεία και τη δική του περιγραφή του υπό εξέταση θέματος- φαινομένου, χωρίς να υπόκειται σε περιορισμούς που επιβάλλει μια τυποποιημένη και αυστηρά καθορισμένη συνέντευξη. Με άλλα λόγια, μέσα από την ποιοτικού χαρακτήρα ημιδομημένη συνέντευξη

επιδιώκεται η ανάδειξη και η δημιουργία της θεωρίας (Κυριαζή, 2005). Βέβαια, η ελευθερία που παρέχεται στις ημιδομημένες συνεντεύξεις στον ερευνητή δεν είναι απόλυτη. Αυτό σημαίνει πως ακόμα και στην περίπτωση της ημιδομημένης συνέντευξης υπάρχουν κάποιες γενικές ανοιχτές ερωτήσεις στις οποίες στηρίζεται ο ερευνητής. Μέσω των γενικών αυτών ερωτήσεων επιχειρεί να κατευθύνει στη συζήτηση. Παρόλα αυτά, οι ερωτήσεις αυτές δεν είναι αυστηρά καθορισμένες και δεν διατυπώνονται με την ίδια σειρά σε όλους τους συμμετέχοντες, αλλά ούτε και με τον ίδιο τρόπο. Το μόνο που καθορίζεται εξ αρχής είναι το γενικό πλαίσιο της συνέντευξης και οι γενικοί άξονες στους οποίους πρέπει να κινηθεί, ώστε να δώσει απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα και στην συνέχεια παρέχεται η σχετική ελευθερία στον κάθε συμμετέχοντα να αναπτύξει τις εμπειρίες και τη δική του προσωπική άποψη (Κυριαζή, 2005). Έτσι, από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό πως η ημιδομημένη συνέντευξη την οποία έχουμε επιλέξει για την συγκεκριμένη έρευνα, βρίσκεται στο μεταξύ της αυστηρά δομημένης συνέντευξης και της απόλυτα ελεύθερης, καθώς υπάρχει μόνο ένα γενικό πλαίσιο, ένα γενικό σχέδιο το οποίο ακολουθείται κατά τη διάρκεια αυτής (Openheim, 2005).

6.5.2 Η ανάλυση περιεχομένου

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, στην εργασία αυτή ακολουθήσαμε την ποιοτική μέθοδο συλλογής δεδομένων. Πρόκειται για μια διαδικασία, η οποία καταλήγει σε ένα μεγάλο αριθμό δεδομένων, τα οποία απαιτούν μια πολύ καλή οργάνωση. Έτσι, το πρώτο βήμα το οποίο πρέπει να ακολουθείται κατά την προσπάθεια ανάλυσης των δεδομένων είναι η κατηγοριοποίησή τους (Patton, 2002).

Το επόμενο βήμα, μετά την κατηγοριοποίηση των δεδομένων, είναι η ταξινόμηση του περιεχομένου σε κατηγορίες. Πρόκειται για μια διαδικασία, η οποία είναι γνωστή ως «ανάλυση περιεχομένου» ή «κωδικογράφηση». Στο ίδιο επίπεδο, επιχειρείται και η ερμηνευτική ανάλυση των δεδομένων, δηλαδή επιχειρείται η δόμηση της άποψης του ερευνητή αναφορικά με τις απόψεις και αντιλήψεις των συμμετεχόντων σε συνδυασμό πάντα με την ερμηνεία του ερευνητή για το υπό εξέταση φαινόμενο (Mason, 2003).

Με άλλα λόγια, η ανάλυση περιεχομένου συνίσταται στην αναγνώριση, την κωδικοποίηση, την αποκωδικοποίηση και την οργάνωση των δεδομένων. Με άλλα λόγια, ο ερευνητής καλείται να αναλύσει τον πυρήνα του περιεχομένου των δεδομένων που συνέλεξε κατά την διεξαγωγή των συνεντεύξεων, ώστε να εντοπίσει τα ουσιώδη στοιχεία αυτών, αυτά, δηλαδή, που θα τον δώσουν απαντήσεις στα βασικά ερευνητικά ερωτήματα που έχει θέσει κατά τον σχεδιασμό της έρευνας. Φυσικά, αντιλαμβάνεται κανείς πως για να ολοκληρωθεί η διαδικασία της κωδικοποίησης και ταξινόμησης των δεδομένων απαιτούνται διαδοχικές αναγνώσεις των δεδομένων, ώστε να καταφέρει ο ερευνητής να εντοπίσει τα ουσιώδη σημεία αυτών (Patton, 2002).

6.5.3 Εγκυρότητα και αξιοπιστία της έρευνας

Όταν κάνουμε λόγο για εγκυρότητα και αξιοπιστία της έρευνας, αναφερόμαστε κατά κύριο λόγο στην ποσοτική έρευνα. Αλλά οι αρχές αυτές μπορούν να αξιοποιηθούν και κατά τη διεξαγωγή μιας ποιοτικής έρευνας. Έτσι, με την έννοια της εγκυρότητας αναφερόμαστε στον έλεγχο του βαθμού στον οποίο μετράμε αυτό που πραγματικά θέλουμε να μετρήσουμε. Αντίστοιχα, με την έννοια της αξιοπιστίας αναφερόμαστε στην ακρίβεια των μεθόδων και των τεχνικών που χρησιμοποιήσαμε. Με άλλα λόγια, μετράμε το βαθμό στον οποίο τα δεδομένα που μετράμε είναι αξιόπιστα και ακριβή. Για το λόγο αυτό, ο ερευνητής θα πρέπει να ελέγχει αν το κάθε ερευνητικό ερώτημα που έχει θέσει μπορεί να απαντηθεί μέσω μιας συγκεκριμένης ερευνητικής πηγής και ερευνητικής μεθόδου. Μάλιστα, δεδομένου ότι η ποιοτική έρευνα δεν είναι τυποποιημένη, άρα και τα ερευνητικά δεδομένα δεν είναι τυποποιημένα, είναι ανάγκη να διασφαλίζεται ένας βαθμός εγκυρότητας και αξιοπιστίας (Mason, 2003).

Έτσι, στα πλαίσια της εγκυρότητας, θελήσαμε να διασφαλίσουμε τόσο την εγκυρότητα της παραγωγής δεδομένων όσο και την εγκυρότητα της ερμηνείας αυτών. Για το λόγο αυτό, προσπαθήσαμε να διερευνήσουμε το βαθμό στον οποίο οι μέθοδοι που ακολουθήθηκαν για την συλλογή και την ερμηνεία των δεδομένων είναι κατάλληλες και εναρμονισμένες με τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία τέθηκαν στην

αρχή της έρευνας, αλλά και ο βαθμός στον οποίο επιτυγχάνεται η σύνδεση μεταξύ αυτών (Mason, 2003). Παράλληλα, θελήσαμε να εξασφαλίσουμε ότι η επιλογή του δείγματος θα μας δώσει τη δυνατότητα να προσεγγίσουμε σε βάθος τα δεδομένα (Openheim, 2005).

Αναφορικά, τώρα με τη δυνατότητα γενίκευσης των δεδομένων της έρευνας, όπως έχει ήδη αναφερθεί, λόγω του ποιοτικού της χαρακτήρα δε μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την εμπειρική γενίκευση και αναγωγή στο γενικό πληθυσμό, όπως μπορεί να συμβαίνει με τις ποσοτικές έρευνας (Cohen&Manion, 2012). Παρόλα αυτά, οι ερευνητές δέχονται ότι οι ημιδομημένες συνεντεύξεις, όπως αυτές που πραγματοποιήσαμε και εμείς στην παρούσα έρευνα, δύνανται να προσδώσουν στην έρευνα μια αυξημένη εγκυρότητα σε σχέση με άλλες μεθόδους ανάλυσης των δεδομένων. Έτσι, η εγκυρότητα αυτή διασφαλίστηκε μέσα από την ανάλυση περιεχομένου των συνεντεύξεων, αλλά και τη γενικότερη διαδικασία της αναλυτικής παρουσίασης του τρόπου με τον οποίο καταλήξαμε στη συγκεκριμένη ερμηνεία (Mason,2003). Στην συγκεκριμένη έρευνα, άλλωστε, επιλέξαμε ένα αρκετά ευέλικτο και ανοιχτό σχήμα μιας ημιδομημένης συνέντευξης και της συνέντευξης σε βάθος, ώστε να δοθούν οι απαραίτητες περιγραφές και οι εμπειρίες των συμμετεχόντων στους οποίους δόθηκε η δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τις δικές τους εννοιολογικές κατηγορίες.

6.5.4 Δεοντολογία

Προτού προβούμε στην παρουσίαση των δεδομένων που συλλέξαμε από τις συνεντεύξεις, θα πρέπει να σημειώσουμε πως προσπαθήσαμε ώστε να τηρηθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα διάφορα ζητήματα δεοντολογίας. Έτσι, ενημερώσαμε όλα τα άτομα που έλαβαν μέρος στην έρευνα, τόσο τους ηλικιωμένους, δηλαδή, όσο και τους επαγγελματίες- κοινωνικούς λειτουργούς για τους σκοπούς και τους στόχους της συγκεκριμένης ερευνητικής προσπάθειας. Στην συνέχεια, τους διαβεβαίωσαμε για τη διασφάλιση των προσωπικών τους στοιχείων, καθώς και ότι οι απαντήσεις τους θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο για τους σκοπούς της έρευνας αυτής. Φυσικά, τους εξηγήσαμε ότι έχουν το δικαίωμα να αρνηθούν την συμμετοχή τους στη

διαδικασία της συνέντευξης, καθώς ζητήματα δεοντολογίας μας απαγορεύουν να εξαναγκάσουμε τα άτομα να συμμετάσχουν στην ερευνητική αυτή διαδικασία.

6.5.5 Περιορισμοί της έρευνας

Εκτός, όμως, από ζητήματα δεοντολογίας, θα πρέπει να επισημάνουμε πως η έρευνα αυτή θέτει κάποιους περιορισμούς. Έτσι, ο βασικότερος περιορισμός αφορά στον αριθμό των συμμετεχόντων. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, στόχος της δικής μας έρευνας είναι να διερευνήσουμε τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας αναφορικά με τις νέες τεχνολογίες, αλλά και το βαθμό στον οποίο τα Κ.Α.Π.Η και οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται σε αυτά δύνανται να καλύψουν τις ανάγκες αυτές. Όμως, το δείγμα μας είναι αρκετά περιορισμένο (10 ηλικιωμένα άτομα και 4 επαγγελματίες, όλοι από την περιοχή των Πατρών). Ως εκ τούτου, τα αποτελέσματα της έρευνας δε μπορούν να γενικευθούν, αλλά απαιτείται η επέκταση της έρευνας και σε υπόλοιπα Κ.Α.Π.Η της χώρας, όπου διενεργούνται τέτοια προγράμματα, ώστε να αποκτήσουμε μια συνολική εικόνα του τρόπου και του βαθμού στον οποίο τα ιδρύματα αυτά μπορούν να καλύψουν τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας αναφορικά με τις νέες τεχνολογίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

7.1 Παρουσίαση των απαντήσεων των ηλικιωμένων

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στο προηγούμενο κεφάλαιο της εργασίας μας, για να διαπιστώσουμε το βαθμό στον οποίο τα άτομα της τρίτης ηλικίας είναι εξοικειωμένα με τις νέες τεχνολογίες, πήραμε συνεντεύξεις από τα ίδια τα άτομα αυτά.

Προτού, όμως, παρουσιάσουμε πιο αναλυτικά τους άξονες της συνέντευξης και τις απαντήσεις που δόθηκαν σε αυτές, θα πρέπει να δώσουμε ορισμένα στοιχεία σχετικά με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων. Έτσι, από τους δέκα (10) ηλικιωμένους που συμμετείχαν στην έρευνα αυτή, οι 6 ήταν γυναίκες και οι υπόλοιποι 4 ήταν άνδρες. Όλοι τους βρίσκονται σε αυτοεξυπηρετούμενη κατάσταση υγείας. Το μορφωτικό τους επίπεδο περιορίζεται στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς κανείς από τους συμμετέχοντες δεν είναι κάτοχος κάποιου τίτλου σπουδών ενός ανώτερου ή ανώτατου πανεπιστημιακού ιδρύματος. Πιο συγκεκριμένα, οι 6 από τους συμμετέχοντες είναι απόφοιτοι Λυκείου, οι 3 απόφοιτοι Γυμνασίου και μόλις ένας (1) είναι απόφοιτος Δημοτικού.

Ας δούμε, όμως, κάθε άξονα της συνέντευξης, καθώς και τις απαντήσεις που δόθηκαν πιο αναλυτικά.

7.1.1. Επιθυμία περαιτέρω εκπαίδευσης/ επιμόρφωσης (γενικά)

Αναφορικά με την επιθυμία και δυνατότητα περαιτέρω εκπαίδευσης, αρχικά θελήσαμε να διαπιστώσουμε το βαθμό στον οποίο οι συμμετέχοντες θα επιθυμούσαν να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους («*Θα συνεχίζατε την εκπαίδευσή σας, αν σας δινόταν η ευκαιρία;*»). Στην ερώτηση αυτή, λοιπόν, οι 6 από τους 10 συμμετέχοντες απάντησαν θετικά, ενώ οι υπόλοιποι 4 έδωσαν αρνητική απάντηση. Οι τελευταίοι, μάλιστα, αιτιολόγησαν την αρνητική τους απάντηση λέγοντας πως το παρόν μορφωτικό τους επίπεδο τους ικανοποιεί («*Όχι, δε νομίζω, είμαι ευχαριστημένος μέχρι εκεί που κατάφερα να φτάσω*», Σ2), αλλά και λόγω της προχωρημένης τους ηλικίας και της έλλειψης αντοχών

(«Όχι τώρα σε αυτή την ηλικία δεν θα ήθελα να συνεχίσω», Σ5, «Σε αυτή την ηλικία, δε νομίζω. Αν μου δινόταν η ευκαιρία τότε, όμως, σε μικρή ηλικία, ναι θα ήθελα να συνεχίσω την εκπαίδευσή μου», Σ6, «Όχι, όχι. Δε νομίζω ότι θα ήθελα να συνεχίσω την εκπαίδευσή μου, τουλάχιστον όχι σε αυτή την ηλικία», Σ8).

Αντίθετα, όσοι απάντησαν θετικά στο ερώτημα αν θα επιθυμούσαν να συνεχίσουν περαιτέρω τις σπουδές τους, ισχυρίστηκαν ότι θα προχωρούσαν την εκπαίδευσή τους στην επόμενη βαθμίδα. Σχετικά με την αιτιολόγηση της απόφασής τους να εκπαιδευτούν περαιτέρω, δόθηκαν 6 απαντήσεις σύμφωνα με τις οποίες θα συνέχιζαν για να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους (*«Για τον ίδιο λόγο που εκπαιδεύονται όλοι. Για να αποκτήσω γνώσεις και να έχω μια καλύτερη δουλειά», Σ1, «Για τι άλλο; Για γνώσεις, αυτό είναι το πιο σημαντικό, να μαθαίνεις συνεχώς νέα πράγματα», Σ6 και Σ9*). Ακόμα, δόθηκαν 2 απαντήσεις σύμφωνα με τις οποίες η περαιτέρω εκπαίδευσή τους συνδέεται με το επάγγελμα – εργασία (*«Ναι, θα ήθελα να συνεχίσω. Πιστεύω πως θα είχα βρει καλύτερη δουλειά», Σ4,)*. Επίσης υπήρξαν απαντήσεις που αφορούν στην ψυχαγωγία (*«Μάλλον μόνο για ψυχαγωγία, δεν ήμουν του διαβάσματος», Σ2*), ενώ κάποιοι ηλικιωμένοι έκαναν λόγο για την προσφορά της γνώσης και της επιμόρφωσης στην αυτοεκπλήρωση και την πνευματική πληρότητα (*«Για το πνεύμα μου. Η γνώση, κοπέλα μου, κάνει καλό στο πνεύμα μας, στην ψυχή μας, προσφέρει σε όποιον την έχει πνευματική ικανοποίηση. Γι' αυτό θα ήθελα να έχω μορφωθεί περισσότερο», Σ10*).

7.1.2. Γνώση και εξοικείωση με νέες τεχνολογίες

Στην συνέχεια των συνεντεύξεων, τέθηκαν ερωτήσεις στους ηλικιωμένους αναφορικά με την εξοικείωσή τους με τις νέες τεχνολογίες και κυρίως τους υπολογιστές και με την αξία και τη χρησιμότητα που θεωρούν οι ίδιοι πως έχουν οι νέες τεχνολογίες.

Έτσι, στο ερώτημα αν χρησιμοποιούν ηλεκτρονικούς υπολογιστές (*«Έχετε χρησιμοποιήσει ποτέ Η/ Υ;»*) το σύνολο των συμμετεχόντων απάντησε πως χρησιμοποιεί μέσα τεχνολογίας, όπως είναι οι υπολογιστές, ενώ πολλοί απάντησαν πως γνωρίζουν να χειρίζονται και κινητά τελευταίας τεχνολογίας (*«Ναι, ναι. Ξέρω να χρησιμοποιώ»*).

υπολογιστή και όταν βρω ευκαιρία των χρησιμοποιώ», Σ1, «Ναι, ξέρω να χειρίζομαι και Η/Υ και κινητό από αυτά που βγήκαν τελευταία », Σ2, «Ναι, ξέρω να χειρίζομαι και Η/Υ, τάμπλετ», Σ4, «Ευτυχώς έχω καλή σχέση με την τεχνολογία. Ξέρω να χειρίζομαι με ευκολία το κινητό μου, ξέρω να χρησιμοποιώ τάμπλετ, ενώ τώρα τελευταία έμαθα να μπαίνω και στο facebook», Σ6).

Φυσικά, δεν έλειψαν και οι αρνητικές απαντήσεις, ενώ μία από τις συμμετέχουσες δήλωσε πως ενώ είναι εξοικειωμένη με τα κινητά νέας τεχνολογίας, τώρα βρίσκεται σε ένα αρχικό στάδιο εκμάθησης υπολογιστή (*«Κοίτα, έχω κινητό τηλέφωνο, το χρησιμοποιώ με ευκολία. Υπολογιστές τώρα μαθαίνω», Σ5*). Συγκεκριμένα, από το σύνολο των 10 συμμετεχόντων, οι 6 απάντησαν θετικά, μόλις ένας (1) έδωσε αρνητική απάντηση, ένας (1) δήλωσε ότι βρίσκεται ακόμα σε στάδιο εκμάθησης, ενώ δύο (2) από τους συμμετέχοντες δήλωσαν πως εκτός από τη γνώση ηλεκτρονικού υπολογιστή είναι εξοικειωμένοι και με τη χρήση tablet.

Στο επόμενο ερώτημα (*«Αν ναι, ποιος σας βοήθησε να μάθετε να χειρίζεστε Η/ Υ; Υπάρχουν μέλη στην οικογένειά σας που χειρίζονται με ευχέρεια τον Η/Υ και σας βοήθησαν;»*)στην πλειοψηφία τους οι συμμετέχοντες απάντησαν πως τους βοήθησαν νεότερα μέλη της οικογένειάς τους, όπως τα παιδιά ή τα εγγόνια τους (*«Ναι υπάρχει, ο γιος μου. Από αυτόν έμαθα τα βασικά πράγματα. Και μετά ρωτούσα και έμαθα ακόμα πιο πολλά πράγματα», Σ3, «Τα ανίψια μου. Αυτά είχαν υπολογιστή και ήξεραν να τον χρησιμοποιούν. Έτσι, μου έμαθαν και εμένα κάποια βασικά βήματα», Σ7*) σε συνδυασμό με όσα μαθαίνουν στα επιμορφωτικά προγράμματα που οργανώνονται και υλοποιούνται στο συγκεκριμένο Κ.Α.Π.Η (*«Εδώ στα ΚΑΠΗ έχω παρακολουθήσει πρόγραμμα, είναι απόλυτα οργανωμένο το πρόγραμμα Η/Υ στα ΚΑΠΗ. Εννοείται πως η Πολιτεία είναι υπεύθυνη, θα πρέπει να μας φροντίζει περισσότερο», Σ5, «Να σου πω την αλήθεια, έχω συμμετάσχει στα ΚΑΠΗ και στο Δήμο. Για να μην τα ξεχνάω πηγαίνω. Εννοείται πως η Πολιτεία είναι υπεύθυνη. Αν δεν μας φροντίζει αυτή, ποιος θα το κάνει;», Σ1*). Χαρακτηριστικό είναι πως μόλις ένας συμμετέχων απάντησε πως έμαθε μόνος τους να χειρίζεται ηλεκτρονικούς υπολογιστές, χωρίς τη βοήθεια κάποιου συγγενικού προσώπου ή κάποιου επίσημου φορέα (*«Μόνη μου έμαθα. Αρχισα να ψάχνω σιγά σιγά και έτσι έμαθα τα βασικά για τους υπολογιστές και το διαδίκτυο»,Σ6*).

Αντίστοιχες με τα παραπάνω δεδομένα ήταν και οι απαντήσεις που δόθηκαν αναφορικά με την ευκολία ή όχι με την οποία τα άτομα της τρίτης ηλικίας χειρίζονται τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Έτσι, για την πλειοψηφία των συμμετεχόντων, η χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή είναι από αρκετά έως πολύ δύσκολη, ανάλογα με το βαθμό εξοικείωσης τον οποίο έχουν αποκτήσει («*Ακόμα δεν το έχω συνηθίσει, οπότε μου φαίνεται δύσκολη*», Σ5, «*Δύσκολη είναι στην αρχή, όπως όλα τα πράγματα. Μετά συνηθίζεις*», Σ3, «*Για μας τους μεγάλους είναι πιο δύσκολη από εσάς τα νέα παιδιά*», Σ2, «*Ε, εντάξει. Για μας τους μεγάλους είναι δύσκολη. Στις αρχές μου είχε φανεί πολύ δύσκολη, τώρα νομίζω ότι σιγά σιγά συνηθίζω*», Σ1). Συνακόλουθα, για δύομόνο από τους συμμετέχοντες η χρήση υπολογιστή θεωρείται εύκολη («*Δεν ξέρω γενικά. Εμένα πάντως μου φάνηκε εύκολο να μου μάθω. Μπορώ να τον χειριστώ άνετα νομίζω*», Σ4, «*Αν σκεφτείς ότι έμαθα μόνη μου, νομίζω πως είναι εύκολος ο υπολογιστής. Αρκεί να θες να μάθεις και να ψάξεις, να ασχοληθείς μόνος σου*», Σ6).

Εκτός, όμως, από το βαθμό στον οποίο οι ίδιοι οι συμμετέχοντες είναι εξοικειωμένοι και χρησιμοποιούν συχνά ηλεκτρονικούς υπολογιστές, ρωτήσαμε τη γνώμη τους σχετικά με το βαθμό εξοικείωσης που νομίζουν πως έχουν γενικά οι Έλληνες ηλικιωμένοι με τις νέες τεχνολογίες και ειδικά τους υπολογιστές (*Τα άτομα της ηλικίας σας με τα οποία συναναστρέφεστε δείχνουν ενδιαφέρον να μάθουν και να χρησιμοποιούν Η/Υ; Οι Έλληνες ηλικιωμένοι νομίζετε πως κάνουν χρήση της τεχνολογίας και ειδικά του Η/Υ;*). Από τις απαντήσεις τους, παρά τη δυσκολία τους να δώσουν γενικευτικές απαντήσεις, φάνηκε πως οι Έλληνες ηλικιωμένοι δεν ήταν εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες και μόλις κατά τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει να έχουν έναν αρκετά καλό βαθμό εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες λόγω και των επιμορφωτικών προγραμμάτων στα οποία έχουν πρόσβαση, όπως αυτό που οργανώνεται από το συγκεκριμένο Κ.Α.Π.Η («*Νομίζω πως ναι, τουλάχιστον όσοι είναι κοντά στη δική μου ηλικία*», Σ5, «*Νομίζω πως ναι, τουλάχιστον όσοι είναι κοντά στη δική μου ηλικία. Οι μεγαλύτεροι δε νομίζω*», Σ4, «*Ε, ναι. Όσοι είναι στην ηλικία μου περίπου, αρχίζουν να δείχνουν ενδιαφέρον για τους υπολογιστές, το διαδίκτυο, γενικά τις τεχνολογίες. Δεν ξέρω τι συμβαίνει με όλους τους Έλληνες, αλλά με όσους συναναστρέφομαι εγώ, νομίζω πως έχουν αρχίσει να δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον από παλιά*», Σ6, «*Δεν ξέρω, δε μπορώ να σου απαντήσω. Νομίζω πως υπάρχει ενδιαφέρον, αλλά έχουμε ακόμα πολύ δρόμο*», Σ7).

Τέλος, αναφορικά με την αξία και τη χρησιμότητα που έχουν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές σε διάφορες πτυχές της καθημερινής ζωής των ατόμων της τρίτης ηλικίας, θα λέγαμε πως συνολικά οι περισσότερες απαντήσεις σχετίζονται με τις δυνατότητες ενημέρωσης, πληροφόρησης και διευκόλυνσης της επικοινωνίας («Κοίτα, εγώ έχω μάθει να ζω με μέτρο. Η τεχνολογία είναι απαραίτητη, αλλά με όρια και όχι εθισμός. Τι προσφέρει; Πολλά. Ενημέρωση, επικοινωνία και άλλα. Όλα είναι πιο εύκολα με την τεχνολογία σήμερα», Σ1, «Είναι απαραίτητη η τεχνολογία, λόγω ανάγκης επικοινωνίας. Νομίζω ότι σε αυτό βοηθούν περισσότερο οι υπολογιστές, στην επικοινωνία», Σ8, «Είναι απαραίτητη η τεχνολογία, φυσικά. Είναι απαραίτητη για την επικοινωνία, όποτε θέλει ο καθένας, αλλά και να μαθαίνουμε συνεχώς νέα πράγματα», Σ9). Πολλές από τις απαντήσεις που δόθηκαν αφορούσαν, φυσικά, στις δυνατότητες ψυχαγωγίας που προσφέρουν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και το διαδίκτυο («Στο διαδίκτυο βρίσκω πληροφορίες για ό,τι χρειαστώ, ακούω μουσική κτλ», Σ2, «Είναι απαραίτητη η τεχνολογία και το τηλέφωνο. Το διαδίκτυο κυρίως για ψυχαγωγία και ενημέρωση», Σ3, «Βοηθά και στην ψυχαγωγία, μπορείς να ακούσεις μουσική, να δεις ταινίες, να δεις ντοκιμαντέρ», Σ5). Τέλος, αρκετοί από τους συμμετέχοντες έκαναν λόγο για τη χρήση του διαδικτύου ως εργαλείου αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου («Είναι απαραίτητη η τεχνολογία για να μπαίνεις στο internet και για να περνάει η ώρα.», Σ4).

7.1.3. Ανάγκη επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες. Ο ρόλος των Κ.Α.Π.Η

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της συνέντευξης, οι ερευνήτριες έθεσαν στους συμμετέχοντες ερωτήσεις αναφορικά με την ανάγκη και την επιθυμία τους να λάβουν περαιτέρω επιμόρφωση στις νέες τεχνολογίες, καθώς και το ρόλο τον οποίο δύνανται να επιτελέσουν τα Κ.Α.Π.Η ως προς την κατεύθυνση αυτή.

Έτσι, στο ερώτημα αναφορικά με την επιθυμία τους να επιμορφωθούν σε ζητήματα που σχετίζονται με τις νέες τεχνολογίες, αλλά και το ρόλο που μπορεί και πρέπει να επιτελέσει η πολιτεία (*Θα θέλατε να συμμετέχετε σε κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες; Γιατί; Νομίζετε πως η πολιτεία θα έπρεπε να διοργανώνει σεμινάρια για να διευκολύνει τη χρήση της τεχνολογίας από τα ηλικιωμένα άτομα;*) το σύνολο των συμμετεχόντων απάντησε θετικά. Με άλλα λόγια, όλοι σχεδόν οι συμμετέχοντες απάντησαν πως θα ήθελαν να συμμετέχουν, να παρακολουθήσουν κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες γενικότερα και τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή ειδικότερα. Ο λόγος είναι ότι η παρακολούθηση τέτοιου είδους σεμιναρίων θα συμβάλει ώστε να διατηρήσουν στη μνήμη τους τις γνώσεις και τις δεξιότητες που έχουν ήδη αποκτήσει (*«Ναι, θα ήθελα. Όχι τόσο για να μάθω, αλλά για να μην ξεχνάω αυτά που έχω μάθει»*, Σ3, *«Ναι, ναι θα ήθελα να συμμετέχω σε πρόγραμμα επιμόρφωσης σε νέες τεχνολογίες»*, Σ7). Ο βασικότερος λόγος, όμως, για τον οποίο θα ήθελαν να παρακολουθήσουν κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης είναι γιατί μέσω αυτού θα καταφέρουν να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις, να ενημερωθούν περισσότερο και αρτιότερα σε ζητήματα νέων τεχνολογιών και χρήσης αυτών, να αποκτήσουν, με άλλα λόγια, επιπλέον δεξιότητες (*«Ναι, ναι θα ήθελα να συμμετέχω σε πρόγραμμα επιμόρφωσης σε νέες τεχνολογίες για να ενημερωθώ καλύτερα για περισσότερα πράγματα»*, Σ10, *«Ναι, θα ήθελα, θέλω να μάθω περισσότερα. Θα πήγαινα σε επιμορφωτικό σεμινάριο για να μάθω τη σωστή χρήση»*, Σ5). Εξαίρεση αποτελεί ένας μόνο από τους συμμετέχοντες, ο οποίος δήλωσε πως είναι απόλυτα ικανοποιημένος από την επιμόρφωση και τις γνώσεις που έχει λάβει μέχρι τώρα και για το λόγο αυτό δεν επιθυμεί περαιτέρω επιμόρφωση στις νέες τεχνολογίες (*«Όχι, δεν νομίζω. Εγώ δεν αισθάνομαι αυτή την ανάγκη, τώρα για τους υπόλοιπους δεν μπορώ να ξέρω»*, Σ6)

Αναφορικά, μάλιστα, με το ρόλο της πολιτείας, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δηλώνει πως η πολιτεία είναι υπεύθυνη για την οργάνωση τέτοιων επιμορφωτικών σεμιναρίων, τα οποία θα υλοποιούνται σε κέντρα, όπως το Κ.Α.Π.Η, όπου έχουν ελεύθερη πρόσβαση τα ηλικιωμένα άτομα (*«Εννοείται πως η Πολιτεία είναι υπεύθυνη. Αν δεν μας φροντίσει αυτή, ποιος θα το κάνει;»*,Σ1, *«Εννοείται πως η Πολιτεία είναι υπεύθυνη, θα πρέπει να μας φροντίσει περισσότερο»*, Σ2).

Στην συνέχεια, θελήσαμε να εξετάσουμε το βαθμό στον οποίο το συγκεκριμένο Κ.Α.Π.Η στο οποίο διεξήχθη η έρευνα καλύπτει τις επιμορφωτικές ανάγκες των ηλικιωμένων αναφορικά με τις νέες τεχνολογίες. Από τις απαντήσεις που συλλέξαμε, προέκυψε πως για την πλειοψηφία των ερωτώμενων το Κ.Α.Π.Η ανταποκρίνεται στις προσδοκίες τους και καλύπτει τις εκπαιδευτικές τους ανάγκες σχετικά με τις νέες τεχνολογίες (*«Ναι, είμαι πολύ ικανοποιημένη, μας βοηθάνε πολύ εδώ»*, Σ4, *«Ναι, είμαι απόλυτα ικανοποιημένη από την προσφορά του ΚΑΠΗ»*, Σ6, *«Ναι, είμαι απόλυτα ικανοποιημένη από την προσφορά του ΚΑΠΗ, τουλάχιστον με τα διάφορα προγράμματα που διοργανώνει»*, Σ9).

Τέλος, σε σχετική ερώτηση για το αν θα επιθυμούσαν επιπλέον δραστηριότητες στο Κ.Α.Π.Η. (*«Θα θέλατε να αλλάξει κάτι ως προς τη λειτουργία του ΚΑΠΗ; Τι είναι αυτό;»*), το σύνολο σχεδόν των συμμετεχόντων απάντησε πως παρά την σχετικά μεγάλη ικανοποίηση από την προσφορά του τελευταίου, θα ήθελαν να διοργανώνει περισσότερες δραστηριότητες. Τέτοιου είδους δραστηριότητες είναι οι εκδρομές (5 απαντήσεις), η παρακολούθηση θεατρικών και άλλων παραστάσεων (2 απαντήσεις) και οι επισκέψεις σε μουσεία (2 απαντήσεις) (*«Νομίζω πως θα ήταν καλό να υπάρχουν περισσότερες εκδρομές και να υπάρχουν και περισσότερες δραστηριότητες»*, Σ10, *«Να κάνει περισσότερες εκδρομές, να μας πηγαίνει θέατρο, σε αρχαιολογικούς χώρους. Τέτοια πράγματα λείπουν»*, Σ3, *«Να κάνει περισσότερες εκδρομές, αλλά ξέρω ότι υπάρχει οικονομική κρίση και όλα αυτά είναι δύσκολα»*, Σ2, *«Να κάνει περισσότερες εκδηλώσεις, να μας πηγαίνει εκδρομές, να μας πηγαίνει θέατρο, σε μουσεία, να βλέπουμε και να μαθαίνουμε νέα πράγματα.»*, Σ1). Κάποιοι άλλοι από τους συμμετέχοντες θα επιθυμούσαν επιπλέον γυμναστικές δραστηριότητες και χορό και γενικά την ύπαρξη περισσότερου και μεγαλύτερου χώρου για περισσότερες δραστηριότητες εντός του Κ.Α.Π.Η (*«θα ήθελα να έχει λίγο μεγαλύτερο χώρο για γυμναστική και χώρο γιατί είναι στριμωγμένα»*,Σ4).

Φυσικά, δε λείπουν και όσοι θεωρούν πως ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί το συγκεκριμένο Κ.Α.Π.Η καλύπτει απόλυτα τις ανάγκες τους, ακόμα και αυτές για την συμμετοχή σε πολλές και ποικίλες δραστηριότητες και για το λόγο αυτό θεωρούν πως δε χρειάζεται να αλλάξει τίποτα στη λειτουργία του (*«Νομίζω πως δε χρειάζεται να αλλάξει τίποτα»*, Σ8, *«Νομίζω πως δε χρειάζεται να αλλάξει τίποτα, όλα λειτουργούν ακριβώς όπως θα ήθελα»*, Σ6).

7.2 Παρουσίαση των απαντήσεων των επαγγελματιών

Στην συνέχεια της έρευνάς μας, θελήσαμε να διερευνήσουμε τις απόψεις των επαγγελματιών και συγκεκριμένα των κοινωνικών λειτουργών αναφορικά με τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας, αλλά και το ρόλο τον οποίο καλούνται τόσο οι ίδιοι όσο και το Κ.Α.Π.Η να επιτελέσουν ως προς την κατεύθυνση αυτή. Έτσι, απευθυνθήκαμε σε κοινωνικούς λειτουργούς, οι οποίοι εργάζονται στο συγκεκριμένο Κ.Α.Π.Η και συναναστρέφονται καθημερινά με τα άτομα της τρίτης ηλικίας. Για την ακρίβεια, πήραμε συνεντεύξεις από τέσσερις (4) κοινωνικούς λειτουργούς εκ των οποίων οι δύο (2) ήταν άνδρες και οι άλλες δύο (2) γυναίκες. Όλοι είχαν ηλικίας μεταξύ των 39 και των 45 ετών, ενώ όλοι φαίνεται ότι είχαν προϋπηρεσία στην ενασχόληση με τα άτομα της τρίτης ηλικίας και της εργασίας σε Κ.Α.Π.Η, μια προϋπηρεσία, μάλιστα, η οποία φτάνει μέχρι και τα 15-20 έτη.

Έτσι, θελήσαμε αρχικά να διαπιστώσουμε τις απόψεις και τις εντυπώσεις που έχουν αποκομίσει οι κοινωνικοί λειτουργοί από την μέχρι τώρα επαφή και συνεργασία με τα άτομα της τρίτης ηλικίας (*Ποια είναι η μέχρι τώρα εμπειρία σας από την συνεργασία σας με τα άτομα της τρίτης ηλικίας;*). Από τις απαντήσεις που συλλέξαμε, λοιπόν, φάνηκε ότι για τους κοινωνικούς λειτουργούς η επαφή και εργασία με τα άτομα της τρίτης ηλικίας αποτελεί μια διδακτική, προσοδοφόρα και αμφίδρομη σχέση. Οι ίδιοι αντιλαμβάνονται κι εκφράζουν την κατανόησή τους στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα συγκεκριμένα άτομα, όπως είναι τα προβλήματα υγείας ή η δυσχερής οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι περισσότεροι, θεωρώντας τους ως μια ευπαθή κοινωνική ομάδα που βιώνει τη μοναξιά (*«Εξαιρετική και διδακτική. Αρχικά δεν ήθελα να έρθω να εργασθώ εδώ, όμως όταν τελικά ήρθα συνειδητοποίησα πως ο ΚΑ έχει να δώσει και να πάρει πολλά πράγματα. Πραγματοποιούμε πολλές δράσεις και δημιουργούμε ομάδες. Είναι αξιοθαύμαστη η δύναμη των ηλικιωμένων για τη ζωή τους», Σ11, «Θετική, ιδιαίτερη, προσοδοφόρα, υπάρχουν πολλές ιδιαιτερότητες. Είναι άνθρωποι με σοφία ζωής. Δεν αλλάζουν απόψεις, τους δέχεσαι όπως είναι. Όσο μεγαλύτεροι είναι ηλικιακά τους χειρίζεσαι με περισσότερη στοργή και σε αυτό διαφέρουν από άλλες πληθυσμιακές ομάδες», Σ12, «Είναι δύσκολη πληθυσμιακή ομάδα. Οι δυσκολίες προκύπτουν κυρίως από θέματα υγείας ή οικονομικά. Είναι ενδιαφέρουσες προσωπικότητες και λαμβάνω συνεχώς πράγματα από*

εκείνους», Σ13, «Είναι ευπαθής κοινωνική ομάδα, αν σκεφτείς τη μοναξιά που βιώνουν και την ψυχολογική τους κατάσταση. Έχω μάθει από εκείνους και εκείνοι από εμένα. Η σχέση μας είναι αμφίδρομη», Σ14).

Χαρακτηριστικό είναι πως αναφορικά με την ευκολία ή μη με την οποία οι ηλικιωμένοι χειρίζονται τις νέες τεχνολογίες (και ειδικά τον ηλεκτρονικό υπολογιστή), οι απόψεις των κοινωνικών λειτουργών φαίνεται να συμπίπτουν με αυτές των ατόμων της τρίτης ηλικίας, όπως παρουσιάστηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο. Έτσι, στο ερώτημα αν τα άτομα της τρίτης ηλικίας είναι δεκτικά στις νέες τεχνολογίες και αν είναι σε θέση να κατακτήσουν εύκολα τις αντίστοιχες δεξιότητες (*Πόσο εύκολο είναι για τα άτομα αυτά, τα οποία δεν ήταν εξοικειωμένα με τους Η/ Υ, να μάθουν να χρησιμοποιούν Η/Υ; Πόσο δεκτικά είναι στη νέα γνώση;*) οι κοινωνικοί λειτουργοί απάντησαν ότι οι ηλικιωμένοι είναι δεκτικοί παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, ενώ είναι σπάνιες εκείνες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες οι ηλικιωμένοι δε χρειάζονται βοήθεια και καθοδήγηση (*«Είναι πολύ δύσκολο να μάθουν γενικά τις νέες τεχνολογίες. Τους εξοικειώνουμε με τον φόβο τους για τα τεχνολογικά μηχανήματα. Είναι πολύ δεκτικοί στο να μάθουν. Συμμετέχουν ενεργά στην ομάδα Η / Υ του ΚΑΠΗ»*, Σ11 και Σ12, *«Από 60 ετών και άνω θέλουν να ξέρουν τα πάντα για Η/Υ. Διασυνδέονται με ιντερνετ και ενημερώνονται για τη επικαιρότητα.»*, Σ13, *«Είναι πολύ δεκτικοί και θέλουν να έχουν σχέση με τους Η/Υ. Πολλοί από αυτούς δικτυώνονται χωρίς βοήθεια»*,Σ14). Χαρακτηριστικό είναι πως από τις παραπάνω απαντήσεις διαφαίνεται πως ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού συνίσταται στο τους εξοικειώσει με το φόβο τους για τις νέες τεχνολογίες στην περίπτωση που οι ηλικιωμένοι αισθάνονται δυσκολία.

Στην συνέχεια, ρωτήσαμε τους κοινωνικούς λειτουργούς για τα οφέλη τα οποία θεωρούν πως οι νέες τεχνολογίες, και ειδικά οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές, δύνανται να επιφέρουν στα άτομα της τρίτης ηλικίας (*Γιατί πιστεύετε ότι τα άτομα της τρίτης ηλικίας πρέπει να συμμετέχουν σε προγράμματα εκμάθησης και εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες; Τι νομίζετε ότι μπορούν οι νέες τεχνολογίες να τους προσφέρουν στην καθημερινότητά τους;*). Από τις απαντήσεις των τεσσάρων κοινωνικών λειτουργών φάνηκε πως η συμμετοχή των ατόμων της τρίτης ηλικίας στα προγράμματα εκμάθησης κι εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες, τους κοινωνικοποιεί, αποτρέπει τον αποκλεισμό τους λόγω ηλικίας από το κοινωνικό σύνολο και βοηθά στην επικοινωνία

με το κοινωνικό σύνολο, περιορίζοντας, έτσι, το αίσθημα της μοναξιάς που τυχόν αισθάνονται («Το βασικό είναι ότι βοηθάμε στην εξάλειψη του κοινωνικού τους αποκλεισμού», Σ11, «Οι υπολογιστές τους προσφέρουν την επαφή με τον κόσμο, που οι ίδιοι πολλές φορές στερούνται καθημερινά», Σ13, «Όταν συμμετέχουν, κοινωνικοποιούνται και συμβαδίζουν με την εποχή μας», Σ14). Παράλληλα, η συμμετοχή των ηλικιωμένων σε κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες καθίσταται αναγκαία, καθώς τους μορφώνει («Ανοίγουν την σκέψη τους, μορφώνονται», Σ14), ενώ μέσω των νέων τεχνολογιών μπορούν να ενημερώνονται για την επικαιρότητα μέσω διαδικτύου και να βρίσκουν ανέξοδους τρόπους επικοινωνίας («Ανω των 60 διψούν για γνώσεις, ψάχνονται συνεχώς για ανέξοδους τρόπους επικοινωνίας», Σ12). Τέλος η επιμόρφωση σε ζητήματα χρήσης των νέων τεχνολογιών, βοηθά, σύμφωνα με τους κοινωνικούς λειτουργούς, την καθημερινότητα των ατόμων της τρίτης ηλικίας σε λειτουργικό επίπεδο («Κάνουμε την καθημερινότητα τους πιο λειτουργική. π.χ. (σύνταξη ΑΤΜ, συνταγές μαγειρικής κ.τ.λ.)», Σ11).

Στο ερώτημα αναφορικά με τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας, οι οποίες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον σχεδιασμό κάποιου επιμορφωτικού προγράμματος, εν προκειμένω στις νέες τεχνολογίες (Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιμορφωτικές ανάγκες της ιδιαίτερης αυτής πληθυσμιακής ομάδας; Ποια νομίζετε ότι είναι τα ιδιαίτερα εκείνα χαρακτηριστικά που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την επιμόρφωσή τους (συγκεκριμένα στις νέες τεχνολογίες;), οι κοινωνικοί λειτουργοί απάντησαν πως στα πλαίσια του ΚΑΠΗ είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη τα προβλήματα όρασης, αφής, κλπ, καθώς επίσης και οι σωματικές δυσκολίες και τα διαφορετικά γνωστικά επίπεδα των εκπαιδευομένων κατά την επιμόρφωσή τους στις νέες τεχνολογίες («Κοινά χαρακτηριστικά → καλή σωματική υγεία όχι άνοια, μερικές παθήσεις ναι. 60-75 είναι κατάλληλη ηλικία εκμάθησης τεχνολογίας . 75 και άνω συνήθως χάνονται », Σ11, «Για μεγαλύτερες ηλικίες προβλήματα όρασης, αφής, χρωμάτων οθόνης κ.τ.λ.. Απλοϊκή χρήση όχι ασκήσεις και λεπτομέρειες των Η/Υ», Σ12, «Θα πρέπει να γνωρίζουμε τις σωματικές τους δυσκολίες και τα γνωσιακά τους επίπεδα», Σ13).

Τέλος, από το σύνολο των απαντήσεων προκύπτει ότι το Κ.Α.Π.Η είναι σε θέση να καλύψει τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας αναφορικά με τις νέες τεχνολογίες, καθώς παρέχεται η κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή (*«Ναι, έχουμε καλές υποδομές, νέους υπολογιστές»*, Σ11, *«Η ομάδα Η/Υ λειτουργεί στο ΚΑΠΗ των Προσφυγικών. Υπάρχουν στο δικό μας ΚΑΠΗ Η/Υ γενικής χρήσης»*,Σ12). Από την πλευρά τους, οι ίδιοι οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί φροντίζουν να δημιουργούν συνθήκες δικτύωσης για τους ηλικιωμένους του Κ.Α.Π.Η με τους συγγενείς τους εκτός Ελλάδος μέσω skype (*«δημιουργούμε δικτύωση για εκείνους και τους συγγενείς τους που ζουν στο εξωτερικό.(skype)»*,Σ14).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο:ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ

8.1 Σύνδεση με τα ερευνητικά ερωτήματα

Σύμφωνα με όλα όσα έχουν αναφερθεί στο θεωρητικό μέρος της εργασίας αυτής, είναι αναμφισβήτητο το γεγονός ότι η σύγχρονη εποχή καθιστά αναγκαιότητα την εκμάθηση και εξοικείωση των πολιτών όλων των ηλικιακών ομάδων στη χρήση των νέων τεχνολογιών και της πληροφορικής, προκειμένου να αποφευχθεί η περιθωριοποίηση, ο αποκλεισμός, αλλά και η διευκόλυνση της καθημερινότητάς τους. Στην περίπτωση, μάλιστα, των ατόμων της τρίτης ηλικίας, η εξοικείωση αυτή με τις νέες τεχνολογίες καθίσταται ακόμα πιο επιτακτική, καθώς πρόκειται για μια ομάδα, η οποία με το πέρασμα των χρόνων τείνει να χάνει την ενεργητικότητά της, να απομονώνεται και να γεμίζει με συναισθήματα μοναξιάς και κατάθλιψης. Αντίθετα, η χρήση των νέων τεχνολογιών, όπως είναι οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές, φαίνεται πως δύνανται να ενδυναμώσουν τα άτομα αυτά, να τους βοηθήσουν να ανακτήσουν, στο μέγιστο δυνατό βαθμό, τη δυναμικότητα και την ανεξαρτησία τους.

Στην εργασία αυτή, λοιπόν, επιχειρήσαμε να διερευνήσουμε το θέμα της αξιοποίησης, της χρήσης και της εξοικείωσης των ατόμων της τρίτης ηλικίας με τις νέες τεχνολογίες και κυρίως με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Συγκεκριμένα, σκοπό της έρευνας αυτής αποτέλεσε είναι η διερεύνηση των απόψεων των ατόμων της τρίτης ηλικίας αναφορικά με τις νέες τεχνολογίες, ειδικά του ηλεκτρονικού υπολογιστή, και τα οφέλη που αυτές μπορεί να επιφέρουν στην καθημερινότητά τους. Ειδικότεροι στόχοι της έρευνας αποτέλεσαν η διερεύνηση του βαθμού στον οποίο τα άτομα της τρίτης ηλικίας είναι εξοικειωμένα με τη χρήση της τεχνολογίας και ειδικά του ηλεκτρονικού υπολογιστή, αλλά και η καταγραφή των απόψεών τους αναφορικά με τα οφέλη που έχει η χρήση του διαδικτύου στη ζωή τους. Ταυτόχρονα, στόχος μας ήταν να διερευνήσουμε τις απόψεις των ατόμων της τρίτης ηλικίας αναφορικά με την αναγκαιότητα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες, αλλά και ο βαθμός στον οποίο τα Κ.Α.Π.Η σε συνεργασία με τους επαγγελματίες- κοινωνικούς λειτουργούς δύνανται να καλύψουν τις επιμορφωτικές αυτές ανάγκες.

Για να καταφέρουμε να απαντήσουμε στα ερευνητικά ερωτήματα, όπως αυτά παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο 6.3, θελήσαμε να καταγράψουμε τις απόψεις των ίδιων των ατόμων της τρίτης ηλικίας αναφορικά με την εξοικείωση που έχουν λάβει σε θέματα χρήσης των νέων τεχνολογιών, αλλά και αναφορικά με το ρόλο των Κ.Α.Π.Η και των κοινωνικών λειτουργών ως προς την κατεύθυνση αυτή. Ταυτόχρονα, θελήσαμε να διερευνήσουμε και τις απόψεις των επαγγελματιών (κοινωνικών λειτουργών) αναφορικά με τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας, αλλά και τη δυνατότητα κάλυψης αυτών από τα Κ.Α.Π.Η.

Έτσι, ως προς το πρώτο ερευνητικό ερώτημα (*Πόσο εξοικειωμένα είναι τα άτομα της τρίτης ηλικίας με τη χρήση των νέων τεχνολογιών και κυρίως του διαδικτύου;*) από τα αποτελέσματα της έρευνας προέκυψε ότι το σύνολο των συμμετεχόντων χρησιμοποιεί μέσα τεχνολογίας, όπως είναι οι υπολογιστές και τα κινητά τελευταίας τεχνολογίας. Για την πλειοψηφία των συμμετεχόντων, η χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή είναι από αρκετά έως πολύ δύσκολη, ανάλογα με το βαθμό εξοικείωσης τον οποίο έχουν αποκτήσει. Από τις απαντήσεις των ηλικιωμένων, μάλιστα, φάνηκε πως οι Έλληνες ηλικιωμένοι δεν είναι εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες και μόλις κατά τα τελευταία χρόνια έχουν αρχίσει να έχουν έναν αρκετά καλό βαθμό εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες λόγω και των επιμορφωτικών προγραμμάτων στα οποία έχουν πρόσβαση, όπως αυτό που οργανώνεται από το συγκεκριμένο Κ.Α.Π.Η.

Αντίστοιχες είναι και οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους κοινωνικούς λειτουργούς αναφορικά με την ευκολία ή μη με την οποία τα ηλικιωμένα άτομα χειρίζονται τα τεχνολογικά μέσα και κυρίως τον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Συγκεκριμένα, οι κοινωνικοί λειτουργοί, που συμμετείχαν στην έρευνά μας, απάντησαν ότι οι ηλικιωμένοι, παρά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, είναι δεκτικοί στη νέα γνώση, ενώ είναι σπάνιες εκείνες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες οι ηλικιωμένοι δε χρειάζονται βοήθεια και καθοδήγηση. Χαρακτηριστικό είναι πως από τις παραπάνω απαντήσεις διαφαίνεται πως ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού συνίσταται στο τους εξοικειώσει με το φόβο τους για τις νέες τεχνολογίες στην περίπτωση που οι ηλικιωμένοι αισθάνονται δυσκολία.

Τα παραπάνω αποτελέσματα φαίνεται να συνάδουν με τα δεδομένα της τρέχουσας βιβλιογραφίας, σύμφωνα με την οποία οι βασικότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα άτομα της τρίτης ηλικίας έγκεινται οι αλλαγές των ηλικιωμένων στις βασικές γνωστικές τους δεξιότητες ως αποτέλεσμα της ηλικίας τους. Σε αυτές συγκαταλέγονται η μειωμένη ταχύτητα στην επεξεργασία των πληροφοριών, η κατάσταση της μνήμης τους στη διάρκεια του γήρατος και οι διαδικασίες αντίληψης και προσοχής (Sharit&Czaja, 1994). Επίσης, η βιβλιογραφία αναφέρεται στις αρνητικές στερεότυπες απόψεις σχετικά με την ικανότητα και την προθυμία των ενηλίκων μεγαλύτερης ηλικίας να μάθουν τις νέες τεχνολογίες πληροφορικής έχουν επίσης αναφερθεί στη βιβλιογραφία (Ryanetal. 1992 στο Marquieetal., 2002), αλλά και σε ένα πλήθος σωματικών και γνωστικών παραγόντων που ίσως να δυσχεραίνουν την εκμάθηση των νέων τεχνολογιών (Hilt&Lipschultz, 2004).

Αναφορικά με το δεύτερο ερευνητικό μας ερώτημα (*Ποια είναι τα οφέλη που μπορεί να επιφέρει η χρήση των νέων τεχνολογιών και, κυρίως, του διαδικτύου στην καθημερινότητα των ατόμων της τρίτης ηλικίας;*) από τις απαντήσεις των ίδιων των ηλικιωμένων ατόμων φάνηκε πως οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές παρουσιάζουν οφέλη σε διάφορες πτυχές της καθημερινής ζωής των ατόμων της τρίτης ηλικίας, οι οποίες σχετίζονται κυρίως με τις δυνατότητες ενημέρωσης, πληροφόρησης και διευκόλυνσης της επικοινωνίας, ενώ πολλές από τις απαντήσεις που δόθηκαν αφορούσαν, φυσικά, στις δυνατότητες ψυχαγωγίας που προσφέρουν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και το διαδίκτυο. Τέλος, αρκετοί από τους συμμετέχοντες έκαναν λόγο για τη χρήση του διαδικτύου ως εργαλείου αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου.

Αντίστοιχες ήταν και οι απαντήσεις των επαγγελματιών, των κοινωνικών λειτουργών, αναφορικά με τα οφέλη τα οποία θεωρούν πως οι νέες τεχνολογίες, και ειδικά οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές, δύνανται να επιφέρουν στα άτομα της τρίτης ηλικίας. Από τις απαντήσεις των τεσσάρων κοινωνικών λειτουργών, λοιπόν, φάνηκε πως η συμμετοχή των ατόμων της τρίτης ηλικίας στα προγράμματα εκμάθησης κι εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες, τους κοινωνικοποιεί, αποτρέπει τον αποκλεισμό τους λόγω ηλικίας από το κοινωνικό σύνολο και βοηθά στην επικοινωνία με το κοινωνικό σύνολο, περιορίζοντας, έτσι, το αίσθημα της μοναξιάς που τυχόν

αισθάνονται. Παράλληλα, η συμμετοχή των ηλικιωμένων σε κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες τους μορφώνει, καθώς μέσω των νέων τεχνολογιών μπορούν να ενημερώνονται για την επικαιρότητα μέσω διαδικτύου και να βρίσκουν ανέξοδους τρόπους επικοινωνίας, ενώ συμβάλλει και στην καθημερινότητα των ατόμων της τρίτης ηλικίας σε λειτουργικό επίπεδο.

Και τα αποτελέσματα αυτά συνάδουν απόλυτα με τα δεδομένα της τρέχουσας βιβλιογραφίας, καθώς, όπως έχει ήδη αναφερθεί στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, οι νέες τεχνολογίες, έχουν τη δυναμική προκειμένου να τους βοηθήσουν ώστε να ανανεώσουν ή να αναπτύξουν τις κοινωνικές τους επαφές (Pereira&Neves, 2011 στο Doutoretal., 2012), ενώ η μάθηση αποτελεί το κλειδί το οποίο διασφαλίζει ότι οι ηλικιωμένοι είναι σε θέση να χρησιμοποιούν και να αξιοποιούν δημιουργικά τα τεχνολογικά επιτεύγματα ως εργαλεία μέσω των οποίων θα εξυπηρετούν τις καθημερινές τους ανάγκες. Από την άλλη πλευρά, οι ηλικιωμένοι (όπως και οι νεότεροι σε ηλικία) είναι σε θέση να χρησιμοποιούν την τεχνολογία και για άλλους λόγους, όπως για παράδειγμα, τη μάθηση και απόκτηση περισσότερων δεξιοτήτων, την προώθηση της σκέψης του ενεργού πολίτη ο οποίος ενδιαφέρεται για τα πολιτικά και κοινωνικά θέματα και σε γενικές γραμμές η τεχνολογία βοηθά τους ενήλικες μεγαλύτερης ηλικίας να έχουν μια ανεξάρτητη ζωή και την ικανότητα να παραμένουν ενεργοί στην κοινότητα (Crossanetal., 2001).

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα (*Ποιοι είναι οι φορείς εκείνοι (οικογένεια ή επίσημοι φορείς), οι οποίοι βοηθούν τα άτομα της τρίτης ηλικίας να αποκτήσουν ευχέρεια στη χρήση των νέων τεχνολογιών;*) από τις απαντήσεις των ηλικιωμένων προέκυψε πως όλοι σχεδόν οι συμμετέχοντες θα ήθελαν να συμμετέχουν, να παρακολουθήσουν κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες γενικότερα και τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή ειδικότερα. Ο λόγος είναι ότι η παρακολούθηση τέτοιου είδους σεμιναρίων θα συμβάλει ώστε να διατηρήσουν στη μνήμη τους τις γνώσεις και τις δεξιότητες που έχουν ήδη αποκτήσει, για να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις, να ενημερωθούν περισσότερο και αρτιότερα σε ζητήματα νέων τεχνολογιών και χρήσης αυτών, να αποκτήσουν, με άλλα λόγια, επιπλέον δεξιότητες. Αναφορικά, μάλιστα, με το ρόλο της πολιτείας, η πλειοψηφία

των συμμετεχόντων δηλώνει πως η πολιτεία είναι υπεύθυνη για την οργάνωση τέτοιων επιμορφωτικών σεμιναρίων, τα οποία θα υλοποιούνται σε κέντρα, όπως το Κ.Α.Π.Η, όπου έχουν ελεύθερη πρόσβαση τα ηλικιωμένα άτομα. Η ευθύνη των επίσημων φορέων φαίνεται και μέσα από τις απαντήσεις των κοινωνικών λειτουργών, οι οποίοι τονίζουν πως ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού συνίσταται στο τους εξοικειώσει με το φόβο τους για τις νέες τεχνολογίες στην περίπτωση που οι ηλικιωμένοι αισθάνονται δυσκολία. Σύμφωνα με την τρέχουσα βιβλιογραφία, άλλωστε, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ενδιαφέρον και δράση από την Επιστημονική Ένωση για την Εκπαίδευση Ενηλίκων (Ε.Ε.Ε.Ε.) σχετικά με την εκπαίδευση της Τρίτης Ηλικίας μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων στις Νέες Τεχνολογίες, τα οποία έχουμε αναφέρει αναλυτικά στο θεωρητικό μέρος της εργασίας.

Όσον αφορά στο τέταρτο ερευνητικό μας ερώτημα (*Σε ποιο βαθμό το ΚΑΠΗ καλύπτει τις εκπαιδευτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας, ιδιαίτερα αυτές που αφορούν τις νέες τεχνολογίες;*) από τις απαντήσεις των ατόμων της τρίτης ηλικίας προέκυψε πως για την πλειοψηφία των ερωτώμενων το Κ.Α.Π.Η ανταποκρίνεται στις προσδοκίες τους και καλύπτει τις εκπαιδευτικές τους ανάγκες σχετικά με τις νέες τεχνολογίες. Αντίστοιχες ήταν και οι απαντήσεις των κοινωνικών λειτουργών, από τις απαντήσεις των οποίων προέκυψε πως το Κ.Α.Π.Η είναι σε θέση να καλύψει τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας αναφορικά με τις νέες τεχνολογίες, καθώς παρέχεται η κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή. Από την πλευρά τους, οι ίδιοι οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί φροντίζουν να δημιουργούν συνθήκες δικτύωσης για τους ηλικιωμένους του Κ.Α.Π.Η με τους συγγενείς τους εκτός Ελλάδος μέσω skype.

Δε θα πρέπει να ξεχνάμε, άλλωστε, πως σύμφωνα με την τρέχουσα βιβλιογραφία ένα από τα πλεονεκτήματα και τα θετικά στοιχεία των Κ.Α.Π.Η είναι πως παρέχουν τη δυνατότητα στον ηλικιωμένο πολίτη την ευκαιρία να συμμετέχει σε ομαδικές δραστηριότητες. Με την εξέλιξη του θεσμού και της λειτουργίας τους, μάλιστα, οι κοινωνικοί λειτουργοί κατάφεραν να δημιουργήσουν και να κινητοποιήσουν ομάδες με τους ηλικιωμένους ανθρώπους και να τους ενθαρρύνουν να εκφράσουν τη δημιουργικότητά τους και να αξιοποιήσουν κάθε δυνατότητά τους. Με

αυτόν τον τρόπο καλύφθηκαν οι συναισθηματικές ανάγκες των ηλικιωμένων ατόμων. Το αποτέλεσμα ήταν οι ηλικιωμένοι να αναθεωρήσουν τις απόψεις τους, να κινητοποιηθούν, να αναπτυχθούν κοινωνικά ως προς τη συμμετοχή τους στα κοινά πράγματα, άλλαξε η στάση τους σε διάφορα θέματα και υιοθέτησαν νέες ιδέες και στάσεις. Ακόμα, μέσα από τη δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους και την ενασχόληση με τις δραστηριότητες του θεσμού στη μορφή των ομάδων έμαθαν αυτό ακριβώς, το να ανήκουν στην ομάδα και ότι υπάρχουν συναισθήματα που τους προσφέρει αυτός ο τρόπος έκφρασης, όπως τα αίσθημα της ασφάλειας που οδηγεί στην ενθάρρυνση της ανεξαρτησίας και της αυτενέργειας.

Τέλος, αναφορικά με το πέμπτο και τελευταίο ερευνητικό μας ερώτημα (*Ποιες είναι οι απόψεις των κοινωνικών λειτουργών αναφορικά με τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας ως προς τις νέες τεχνολογίες;*) από τις απαντήσεις των κοινωνικών λειτουργών προέκυψε πως στα πλαίσια του Κ.Α.Π.Η και των επιμορφωτικών προγραμμάτων που αναλαμβάνει να υλοποιήσει είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη τα προβλήματα όρασης, αφής, κλπ, καθώς επίσης και οι σωματικές δυσκολίες και τα διαφορετικά γνωστικά επίπεδα των εκπαιδευομένων κατά την επιμόρφωσή τους στις νέες τεχνολογίες. Η τρέχουσα βιβλιογραφία, μάλιστα, επιβεβαιώνει τις απαντήσεις αυτές, καθώς φαίνεται πως εμπόδια στη μάθηση των ατόμων της τρίτης ηλικίας, άρα στοιχεία που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διερεύνηση των επιμορφωτικών τους αναγκών, αποτελούν τα σωματικά προβλήματα, οι γνωστικοί παράγοντες, τα διάφορα προσωπικά θέματα και οι κοινωνικοί παράγοντες. Τα περισσότερα από αυτά τα προβλήματα αποδίδονται στη γήρανση. Τα σωματικά σχετίζονται κυρίως με την ηλικία, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που μειώνουν την κινητικότητα, τις ασθένειες και τον εκφυλισμό της όρασης και της ακοής. Επίσης, οι ανησυχίες των ηλικιωμένων για την ασφάλεια και το συναίσθημα της ανασφάλειας που τους διακρίνει καθώς θεωρούν τους εαυτούς τους τρωτούς. Ακόμα νιώθουν ότι οι ευκαιρίες και οι δυνατότητές τους είναι περιορισμένες από τη στιγμή που λόγω ηλικίας και γήρατος έχουν την ανάγκη να εξαρτώνται από κάποιον τρίτο – φροντιστή, ο οποίος θα πρέπει να ρυθμίζει και να προγραμματίζει τις δραστηριότητες που τους απασχολούν, αλλά και τη μεταφορά τους.

8.2 Προτάσεις

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, τα άτομα της τρίτης ηλικίας έχουν ανάγκη από την εκμάθηση και την εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες, όπως είναι τα κινητά τηλέφωνα, ο υπολογιστής και το διαδίκτυο. Ο λόγος είναι ότι οι νέες τεχνολογίες μπορούν να τους δώσουν τη δυνατότητα να πληροφορούνται για τα ζητήματα της επικαιρότητας, να αποκτούν δεξιότητες, να ξεφεύγουν από τη μοναξιά και να επικοινωνούν με ταχύτητα και ευκολία με τα υπόλοιπα μέλη του κοινωνικού συνόλου. Για το λόγο αυτό, ήδη τα τελευταία χρόνια έχουν σημειωθεί και σημειώνονται σημαντικές προσπάθειες των επίσημων φορέων της πολιτείας, οι οποίες στοχεύουν στην επιμόρφωση των ηλικιωμένων ατόμων αναφορικά με τις νέες τεχνολογίες. Όμως, όπως φάνηκε από τις απαντήσεις των ίδιων των ηλικιωμένων, αν και υπάρχει μια σχετική ικανοποίηση από την προσφορά των Κ.Α.Π.Η ως προς την κατεύθυνση αυτή, εντούτοις οι ηλικιωμένοι έχουν επιμορφωτικές ανάγκες οι οποίες δεν έχουν καλυφθεί. Φαίνεται, μάλιστα, πως είναι χρέος της πολιτείας να καλύψει τις ανάγκες αυτές μέσω του σχεδιασμού, της οργάνωσης και τελικά της υλοποίησης επιμορφωτικών σεμιναρίων σχετικών με τις νέες τεχνολογίες μέσω ιδρυμάτων όπως τα Κ.Α.Π.Η.

Έτσι, βάσει όλων των παραπάνω, και κυρίως βάσει των αποτελεσμάτων και των συμπερασμάτων στα οποία κατέληξε η έρευνα αναφορικά με το ρόλο των Κ.Α.Π.Η. στην κάλυψη των τεχνολογικών επιμορφωτικών αναγκών της τρίτης ηλικίας, θα λέγαμε πως απαιτείται *καταρχάς στελέχωση των ήδη υπάρχουσών δομών*. Αυτό σημαίνει πως απαιτείται *η στελέχωση των Κ.Α.Π.Η με ηλεκτρονικές υπολογιστές στους οποίους θα είναι εγκατεστημένα βίντεο και οδηγοί βοήθειας*. Μάλιστα, τα τελευταία καλό θα είναι να είναι προσβάσιμα και μέσω του διαδικτύου ώστε να δίνουν τη δυνατότητα στα ηλικιωμένα άτομα να ανατρέχουν σε αυτά οποιαδήποτε στιγμή το θελήσουν.

Στο ίδιο πλαίσιο, *προτείνεται η στελέχωση των Κ.Α.Π.Η με ειδικούς σε θέματα τεχνολογίας*. Με άλλα λόγια, θα ήταν χρήσιμο να επισκέπτεται το εκάστοτε Κ.Α.Π.Η μια φορά την εβδομάδα ένας ειδικός σε θέματα τεχνολογίας, ώστε να απαντά σε ερωτήσεις και απορίες που θα έχουν οι ηλικιωμένοι και να συμβάλει στην εκπαίδευσή τους.

Δεδομένου, μάλιστα, ότι η τρίτη ηλικία αποτελεί μια «μαθητική» ομάδα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, για την πρόσβαση στον ψηφιακό κόσμο ολοένα και περισσότερων ηλικιωμένων προτείνεται οι διάφοροι διαδικτυακοί τόποι να χρησιμοποιούν μεγαλύτερες γραμματοσειρές, ώστε να είναι ευδιάκριτες, αλλά και η ύπαρξη περισσότερων εργαλείων πλοήγησης.

Παράλληλα, για την εξοικείωση των ηλικιωμένων ατόμων με τις νέες τεχνολογίες και κυρίως με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, προτείνεται η δημιουργία περισσότερων υπολογιστικών παιχνιδιών μέσω των οποίων θα έχουν τη δυνατότητα να μαθαίνουν οι ηλικιωμένοι. Για παράδειγμα, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν προσομοιώσεις μηχανημάτων ATM και χρωματιστά χαρτιά αντί για κανονικά χρήματα, ώστε οι ηλικιωμένοι να εξοικειωθούν με τη χρήση των μηχανημάτων αυτών.

Και επειδή στις νέες τεχνολογίες δεν συμπεριλαμβάνονται μόνο οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και το διαδίκτυο, αλλά και τα κινητά τηλέφωνα, τα οποία αποτελούν μέρος την καθημερινότητας όλων μας, ανεξάρτητα από την ηλικία, επιβάλλεται ο σχεδιασμός και η ύπαρξη κινητών τηλεφώνων ειδικά σχεδιασμένων για τα άτομα της τρίτης ηλικίας, με την ύπαρξη απλούστερου μενού, μεγαλύτερης και ευκρινούς γραμματοσειράς, μεγαλύτερων πλήκτρων κτλ.

Σε κάθε περίπτωση, οι νέες τεχνολογίες δίνουν τη δυνατότητα στους χρήστες τους -και ειδικότερα σε ανθρώπους της τρίτης ηλικίας- να βοηθηθούν σε κάποια πρακτικά καθημερινά ζητήματα που τους απασχολούν, ενώ ταυτόχρονα τους απομακρύνουν από το φάσμα του ιδιότυπου σύγχρονου κοινωνικού αποκλεισμού που επιφυλάσσεται στις μέρες μας για όσους δεν έχουν γνώση των νέων τεχνολογιών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Αγραφιώτης Δ. (1998). «*Τρίτη Ηλικία*»: Κοινωνικές και πολιτιστικές ιδιοτυπίες του παρόντος και του μέλλοντος. Στο: Ε.Ι.Ε. (Επιμ. Γραμματικοπούλου Ε.) *Τα Βιολογικά αίτια της γήρανσης και τα προβλήματα της «τρίτης ηλικίας», επιστημονικές επιμορφωτικές διαλέξεις*. Αθήνα: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών. Ανακτήθηκε από: <http://helios-eie.ekt.gr/EIE/bitstream/10442/8389/1/M01.008.0.pdf> , τελευταία προσπέλαση 07/05/15)

Αμηρά, Α., Γεωργιάδη, Ε., & Τεπέρογλου, Α. (1986). *Ο θεσμός της ανοικτής προστασίας ηλικιωμένων στην Ελλάδα: έρευνα για τα Κ.Α.Π.Η.*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Αμίτσης, Γ. (2001). *Αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας. Το ελληνικό μοντέλο των κοινωνικών υπηρεσιών και η ευρωπαϊκή εμπειρία*. Αθήνα: Παπαζήση.

Βεργίδης, Δ., Καραλής, Θ. (1999). *Εκπαίδευση Ενηλίκων, Σχεδιασμός Οργάνωση και Αξιολόγηση Προγραμμάτων*, εκδόσεις Ε.Α.Π., Τόμος Γ', Πάτρα.

Claparede E., (1953). *Λειτουργική Παιδαγωγική*, τ. Α, μτφ. Χ. Πάτσης, Αθήνα: Νέο Σχολείο.

Cohen, L., & Manion, L. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Cross – Durant, A. (2005). Ο John Dewey και η Δια Βίου Εκπαίδευση. Στο Jarvis, P. (Επιμ.) *Οι θεμελιωτές της εκπαίδευσης ενηλίκων*, σελ. 103-120. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Δαρδαβέσης Θ. (1988). *Ιατροκοινωνικά προβλήματα της Τρίτης Ηλικίας*. Αθήνα: Υγειονομική Σχολή Αθηνών.

Δαρδαβέσης Θ. (1999) Εισαγωγικά στοιχεία γηριατρικής και γεροντολογίας. Στο Κωσταρίδου – Ευκλείδη (Επιμ.) *Θέματα Γηροψυχολογίας και Γεροντολογίας* (σελ. 31-47). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Εμκέ - Πουλοπούλου, Η. (1999). *Έλληνες ηλικιωμένοι πολίτες: παρελθόν, παρόν και μέλλον*. Αθήνα: Έλλην.

Ευκλείδη Α. (1999). Γήρας και υγεία. Στο Κωσταρίδου – Ευκλείδη, Α. (επιμ.). *Θέματα γηροψυχολογίας και γεροντολογίας*, σελ. 71-105 Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ζωγράφου, Α. (1997). *Κοινωνική εργασία με κοινότητα. Θεωρία, Πράξη, προβληματισμοί*. Πάτρα: ιδίου.

Giddens A. (2002). *Κοινωνιολογία*. Επιμ. - Μεταφρ. Δ. Τσαούσης. Αθήνα: Gutenberg

Jarvis, P. (2005). *Οι θεμελιωτές της εκπαίδευσης ενηλίκων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Καλλινικάκη, Θ.(1998). *Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική της κοινωνικής εργασίας*. Αθήνα: Τόπος.

Κανδυλάκη, Α.(2008). *Η συμβουλευτική στην κοινωνική εργασία: δεξιότητες και τεχνικές*. Αθήνα: Τόπος.

Κατσορίδου – Παπαδοπούλου, Χ. (1993). *Κοινωνική εργασία με ομάδες. Μια μορφή προσέγγισης για συνεργασία και δράση*. Αθήνα: Έλλην.

Κυριαζή, Ν. (2005). *Η κοινωνιολογική έρευνα κριτική επισκόπηση μεθόδων και τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μπαλούρδος, Δ. (2002). Γήρανση του πληθυσμού. Στο ΕΚΚΕ - ΙΝΚΠΙΟ (επιμ.). *Το κοινωνικό πορτραίτο της Ελλάδας 2001*. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (1982). *Οι ηλικιωμένοι στην Ελλάδα*. Έκθεση της Ελληνικής Εθνικής Επιτροπής για την Παγκόσμια Συνέλευση Γήρατος, Βιέννη, 1982.

Παπαϊωάννου, Κ. (1998) *Κλινική κοινωνική εργασία. Κοινωνική εργασία με άτομα*. Αθήνα: Έλλην.

Πάρλαλης, Σ. (2011). *Οι πρακτικές εφαρμογές της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα και στην Κύπρο*. Αθήνα: Πεδίο. (Ανακτήθηκε από: http://stavrosparlalis.weebly.com/uploads/1/2/7/9/12799732/prwtes_selides.pdf - τελευταία προσπέλαση 26/05/15).

Ρούσσος Ν. (1987). *Γηροψυχιατρικήεργοθεραπεία*. Περιοδική έκδοση Σ.Κ.Λ.Ε., *Εκλογή*, 72:42-43.

Σταθόπουλος, Π. (1999) *Κοινωνική πρόνοια. Μια γενική θεώρηση*. Αθήνα: Έλλην.

ΥΠΕΠΘ-Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης (2013). *Εθνικό Πρόγραμμα ΔΒΜ (2013-2015): Στρατηγικό Πλαίσιο*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης (Ανακτήθηκε από http://www.gsae.edu.gr/images/publications/ETHNIKO_PROGRAMMA_2013-2015.pdf)

Χλουβεράκης Γ. (2009). *Εισαγωγή στη στατιστική : Περιγραφικές μέθοδοι και εφαρμογές στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα*. Ελληνικά Γράμματα

Ξενόγλωσση

Boulton-Lewis ,G., Buys,L. &Lovie-Kitchin, J. (2006).Learning and Active Aging,*Educational Gerontology*, 32(4):271-282.

Boulton-Lewis, G. M. (2010). Education and Learningfor the Elderly: Why, How,What. *Educational Gerontology*, 36(3):213-228.

Bromley D.B. (1974). *The Psychology of Human Ageing*.2nd Edition. England: Penguin.

Chaffin, A. J. & Harlow, S. (2005). Cognitive learning applied to older adult learners and technology, *Educational Gerontology*,31(4):301-329.

Crossan, B., Martin, I. & Whittaker, S. (2001). Learning, Identity and Citizenship: Researching older people's use of ICT in Scotland. Paper presented at ESREA, Wider Benefits of Learning: Understanding and Monitoring the Consequences of adult learning. (pp. 106-111). ESREA: Xàtiva, Spain.

Doutor, C., Marrocos, L., Quintas, H., Ribeiro, C.M. &Fragoso, A. (2012). Learning ICT later in life: Looking for relationships with active ageing. Πρακτικά 3^{ου} Συνεδρίουτης ESREA, Λουμπλιάνα, 19-21 Σεπ. 2012. (Ανακτήθηκεαπόhttp://eloa2012.pedagogika.andragogika.com/uploads/2/4/0/1/2401961/doutor_et_al.pdf, τελευταίαπροσπέλαση 07/05/2015).

Facilitating Learning, San Francisco: Jossey-Bass.

Gatto, S. L. &Tak, S. L. (2008). Computer, Internet, andE-mail Use Among Older Adults: Benefits and Barriers, *Educational Gerontology*, 34(9):800-811.

Gatto, S. L., &Tak, S. H., (2008) Computer, Internet, and E-mail Use Among Older Adults:Benefits and Barriers, *Educational Gerontology*, 2008, 34(9):800-811.

Grimes G.A., M.G. Hough, E. Mazur & M.L. Signorella (2010). Older Adults' Knowledge of Internet Hazards. *Educational Gerontology*, 36(3):173-192.

Jarvis, P. (2003). *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση. Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Kelley, C.L. & Charness, N. (1999). Issues in training older adults to use computers. *Behaviour & Information Technology*, 14(2):107-120.

Kim, A. & Merriam, S. (2004). Motivations for learning among older adults in a learning in retirement institute. *Educational Gerontology*, 30(6):441-455.

Marek van de Watering. The Impact of Computer Technology on the Elderly (ανακτήθηκε από <http://www.marekvandewatering.com> /texts/HCI_Essay_Marek_van_de_Watering.pdf, τελευταία προσπέλαση 30/05/2015).

Marquie, J. C., Jourdan-Boddaert, L. & Huet, N. (2002). Do older adults underestimate their actual computer knowledge? *Behaviour & Information Technology*, 21(4):273-280.

Morse, J. M. & Field, P. A. (1996). *Nursing research. The application of qualitative approaches* (2nd Ed.). Cheltenham: Stanley Thornes (Publishers) Ltd.

Olson, K. E., O'Brien, M. A., Rogers, W. A., & Charness, N. (2011). Diffusion of technology: Frequency of use for younger and older adults. *Ageing International*, 36(1):123-145.

Purdie, N. & Boulton-Lewis, G. (2003). The learning needs of older adults. *Educational Gerontology*, 29(2):129-149.

Rogers, A. (1999). *Η Εκπαίδευση Ενηλίκων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Rowan, N.L., Faul, A.C., Birkenmaier, J. & Damron – Rodriguez, J. (2011). Social Work knowledge of community – based services for older adults: an Educational Model for Social Work students. *Journal of Gerontological Social Work*, 54(2):189-202.

Shapira, N., Barak, A. & Gal, I. (2007). Promoting older adults' well-being through Internet training and use. *Aging & Mental Health*, 11(5):477-484.

van de Watering, M. (2008). The Impact of Computer Technology on the Elderly. Ανακτήθηκε από http://www.marekvandewatering.com/texts/HCI_Essay_Marek_van_de_Watering.pdf, τελευταία πρόσπε-λαση 20/05/2015.

Withnall, A. (2006). Exploring influences on later life learning, *International Journal of Lifelong Education*, 25(1):29-49.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΑΞΟΝΕΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

1. Φύλο
2. Ποια είναι η ηλικία σας;
3. Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;
4. Ποιο ήταν το επάγγελμά σας πριν τη συνταξιοδότησή σας;
5. Πώς θα αξιολογούσατε την κατάσταση της υγείας σας (*αυτοεξυπηρετούμενος, μερικώς εξυπηρετούμενος ή μη εξυπηρετούμενος*);
6. Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσής σας;
7. Ποιος είναι ο φορέας συνταξιοδότησής σας; (*ΟΓΑ, ΙΚΑ, ΤΕΒΕ, Δημοσίου, Άλλος*)
8. Θα συνεχίζατε την εκπαίδευσή σας, αν σας δινόταν η ευκαιρία;
9. Σε ποιο επίπεδο θα συνεχίζατε τις εκπαίδευσή σας; (*Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, επιμορφωτικά σεμινάρια, επιμόρφωση στις νέες τεχνολογίες, άλλο..*)
10. Για ποιο λόγο θα θέλατε να εκπαιδευτείτε; (*απόκτηση γνώσεων, πνευματική ικανοποίηση, ψυχαγωγία, άλλο..*)
11. Έχετε χρησιμοποιήσει ποτέ Η/ Υ;
12. Αν ναι, ποιος σας βοήθησε να μάθετε να χειρίζεστε Η/ Υ; Υπάρχουν μέλη στην οικογένειά σας που χειρίζονται με ευχέρεια τον Η/Υ και σας βοήθησαν;
13. Πόσο δύσκολη ή εύκολη σας φαίνεται η χρήση του Η/Υ;
14. Τα άτομα της ηλικίας σας με τα οποία συναναστρέφεστε δείχνουν ενδιαφέρον να μάθουν και να χρησιμοποιούν Η/Υ; Οι Έλληνες ηλικιωμένοι νομίζετε πως κάνουν χρήση της τεχνολογίας και ειδικά του Η/Υ;
15. Θεωρείτε πως η χρήση των νέων τεχνολογιών (π.χ. κινητό τηλέφωνο νέας τεχνολογίας, Η/ Υ, διαδίκτυο) είναι απαραίτητη, καθώς διευκολύνει (ή θα μπορούσε να διευκολύνει) ορισμένους τομείς της ζωής σας; Αν ναι, ποιοι είναι αυτοί οι τομείς;
16. Θα θέλατε να συμμετέχετε σε κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες; Γιατί; Νομίζετε πως η πολιτεία θα έπρεπε να διοργανώνει σεμινάρια για να διευκολύνει τη χρήση της τεχνολογίας από τα ηλικιωμένα άτομα
17. Θεωρείτε πως το ΚΑΠΗ καλύπτει τις εκπαιδευτικές σας ανάγκες, ιδιαίτερα αυτές που αφορούν τις νέες τεχνολογίες;
18. Θα θέλατε να αλλάξει κάτι ως προς τη λειτουργία του ΚΑΠΗ; Τι είναι αυτό;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

ΑΞΟΝΕΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

19. Φύλο
20. Ηλικία
21. Σπουδές
22. Προϋπηρεσία
23. Είναι η πρώτη φορά που εργάζεστε σε ΚΑΠΗ;
24. Ποια είναι η μέχρι τώρα εμπειρία σας από την συνεργασία σας με τα άτομα της τρίτης ηλικίας;
25. Πόσο εύκολο είναι για τα άτομα αυτά, τα οποία δεν ήταν εξοικειωμένα με τους Η/Υ, να μάθουν να χρησιμοποιούν Η/Υ; Πόσο δεκτικά είναι στη νέα γνώση;
26. Γιατί πιστεύετε ότι τα άτομα της τρίτης ηλικίας πρέπει να συμμετέχουν σε προγράμματα εκμάθησης και εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες; Τι νομίζετε ότι μπορούν οι νέες τεχνολογίες να τους προσφέρουν στην καθημερινότητά τους;
27. Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιμορφωτικές ανάγκες της ιδιαίτερης αυτής πληθυσμιακής ομάδας; Ποια νομίζετε ότι είναι τα ιδιαίτερα εκείνα χαρακτηριστικά που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την επιμόρφωσή τους (συγκεκριμένα στις νέες τεχνολογίες);
28. Θεωρείτε πως το ΚΑΠΗ μπορεί να καλύψει τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας, ειδικά όσον αφορά τις νέες τεχνολογίες;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

Απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ (άτομα τρίτης ηλικίας)

Συνέντευξη 1

Γυναίκα

Ερώτηση: Ποια είναι η ηλικία σας;

Απάντηση: Είμαι 69 ετών

Ερώτηση: Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Απάντηση: Είμαι χήρα εδώ και 30 χρόνια

Ερώτηση: Ποιο ήταν το επάγγελμά σας πριν τη συνταξιοδότησή σας;

Απάντηση: Εργαζόμουν ως πωλήτρια σε κατάστημα με γυναικεία ρούχα

Ερώτηση: Πώς θα αξιολογούσατε την κατάσταση της υγείας σας (αυτοεξυπηρετούμενος, μερικώς εξυπηρετούμενος ή μη εξυπηρετούμενος);

Απάντηση: Θα έλεγα πως είμαι αυτοεξυπηρετούμενη

Ερώτηση: Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσής σας;

Απάντηση: Δυστυχώς έχω τελειώσει μόνο το Δημοτικό Σχολείο. Στην εποχή μας, βλέπεις, ήταν δύσκολο για τα κορίτσια να συνεχίσουν τις σπουδές τους. Θα ήθελα όμως να έχω βγάλει τουλάχιστον το Γυμνάσιο. Ίσως η ζωή μου να ήταν πιο εύκολη

Ερώτηση: Ποιος είναι ο φορέας συνταξιοδότησής σας; (ΟΓΑ, ΙΚΑ, ΤΕΒΕ, Δημοσίου, Άλλος)

Απάντηση: Από το ΙΚΑ παίρνω σύνταξη. Μια μικρή συνταξούλα, αλλά μου φτάνει για να τα βγάλω πέρα

Ερώτηση: Θα συνεχίζατε την εκπαίδευσή σας, αν σας δινόταν η ευκαιρία;

Απάντηση: Σου είπα και πάλι. Στην εποχή μου, δεν ήταν εύκολο να συνεχίσει ένα κορίτσι το σχολείο. Υπήρχαν πολλά προβλήματα. Αλλά αν μου δινόταν η ευκαιρία, φυσικά και θα συνέχιζα. Ποιος δε θα ήθελε; Εξάλλου, ήμουν μια καλή μαθήτρια, διάβαζε, μ' άρεσε να μαθαίνω πράγματα

Ερώτηση: Σε ποιο επίπεδο θα συνεχίζατε τις εκπαίδευσή σας; (Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, επιμορφωτικά σεμινάρια, επιμόρφωση στις νέες τεχνολογίες, άλλο..)

Απάντηση: Μέχρι πού θα έφτανα; Όσο μπορούσα περισσότερο! Αν μπορούσα να φτάσω και στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, θα το έκανα. Θα ήθελα να έχω σπουδάσει και εγώ κάτι.

Ερώτηση: Για ποιο λόγο θα θέλατε να εκπαιδευτείτε; (απόκτηση γνώσεων, πνευματική ικανοποίηση, ψυχαγωγία, άλλο..)

Απάντηση: Για τον ίδιο λόγο που εκπαιδεύονται όλοι. Για να αποκτήσω γνώσεις και να έχω μια καλύτερη δουλειά.

Ερώτηση: Έχετε χρησιμοποιήσει ποτέ Η/Υ;

Απάντηση: Ναι, ναι. Ξέρω να χρησιμοποιώ υπολογιστή και όταν βρω ευκαιρία των χρησιμοποιώ

Ερώτηση: *Αν ναι, ποιος σας βοήθησε να μάθετε να χειρίζεστε Η/Υ; Υπάρχουν μέλη στην οικογένειά σας που χειρίζονται με ευχέρεια τον Η/Υ και σας βοήθησαν;*

Απάντηση: Βασικά, δεν ήξερα παλιά να χρησιμοποιώ υπολογιστή. Εδώ στα ΚΑΠΗ μου το έμαθαν. Όχι, στην οικογένειά μου δε χρησιμοποιούν πολύ υπολογιστή. Γι' αυτό και εγώ δεν ήξερα πριν μου δείξουν εδώ στα ΚΑΠΗ.

Ερώτηση: *Πόσο δύσκολη ή εύκολη σας φαίνεται η χρήση του Η/Υ;*

Απάντηση: Ε, εντάξει. Για μας τους μεγάλους είναι δύσκολη. Στις αρχές μου είχε φανεί πολύ δύσκολη, τώρα νομίζω ότι σιγά σιγά συνηθίζω

Ερώτηση: *Τα άτομα της ηλικίας σας με τα οποία συναναστρέφεστε δείχνουν ενδιαφέρον να μάθουν και να χρησιμοποιούν Η/Υ; Οι Έλληνες ηλικιωμένοι νομίζετε πως κάνουν χρήση της τεχνολογίας και ειδικά του Η/Υ;*

Απάντηση: Τι να σου πω. Δεν ξέρω. Αν με ρωτούσες παλιότερα, θα σου έλεγα πως δεν ενδιαφέρονται. Σήμερα, όμως, νομίζω πως οι Έλληνες ηλικιωμένοι, όπως εγώ, αρχίζουν να ενδιαφέρονται. Θέλουν να μάθουν να χρησιμοποιούν υπολογιστές.

Ερώτηση: *Θεωρείτε πως η χρήση των νέων τεχνολογιών (π.χ. κινητό τηλέφωνο νέας τεχνολογίας, Η/Υ, διαδίκτυο) είναι απαραίτητη, καθώς διευκολύνει (ή θα μπορούσε να διευκολύνει) ορισμένους τομείς της ζωής σας; Αν ναι, ποιοι είναι αυτοί οι τομείς;*

Απάντηση: Κοίτα, εγώ έχω μάθει να ζω με μέτρο. Η τεχνολογία είναι απαραίτητη, αλλά με όρια και όχι εθισμός. Τι προσφέρει; Πολλά. Ενημέρωση, ψυχαγωγία, επικοινωνία και άλλα. Όλα είναι πιο εύκολα με την τεχνολογία σήμερα.

Ερώτηση: *Θα θέλατε να συμμετέχετε σε κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες; Γιατί; Νομίζετε πως η πολιτεία θα έπρεπε να διοργανώνει σεμινάρια για να διευκολύνει τη χρήση της τεχνολογίας από τα ηλικιωμένα άτομα*

Απάντηση: Να σου πω την αλήθεια, έχω συμμετάσχει στα ΚΑΠΗ και στο Δήμο. Για να μην τα ξεχνάω πηγαίνω. Εννοείται πως η Πολιτεία είναι υπεύθυνη. Αν δεν μας φροντίσει αυτή, ποιος θα το κάνει;

Ερώτηση: *Θεωρείτε πως το ΚΑΠΗ καλύπτει τις εκπαιδευτικές σας ανάγκες, ιδιαίτερα αυτές που αφορούν τις νέες τεχνολογίες;*

Απάντηση: Ναι, θα έλεγα πως είμαι ευχαριστημένη για την ενημέρωση με τους Η/Υ.

Ερώτηση: *Θα θέλατε να αλλάξει κάτι ως προς τη λειτουργία του ΚΑΠΗ; Τι είναι αυτό;*

Απάντηση: Να κάνει περισσότερες εκδηλώσεις, να μας πηγαίνει εκδρομές, να μας πηγαίνει θέατρο, σε μουσεία, να βλέπουμε και να μαθαίνουμε νέα πράγματα.

Συνέντευξη 2

Άνδρας

Ερώτηση: Ποια είναι η ηλικία σας;

Απάντηση: Είμαι 74 ετών

Ερώτηση: Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Απάντηση: Είμαι παντρεμένος

Ερώτηση: Ποιο ήταν το επάγγελμά σας πριν τη συνταξιοδότησή σας;

Απάντηση: Ήμουν ξυλουργός

Ερώτηση: Πώς θα αξιολογούσατε την κατάσταση της υγείας σας (αυτοεξυπηρετούμενος, μερικώς εξυπηρετούμενος ή μη εξυπηρετούμενος);

Απάντηση: Θα έλεγα πως είμαι αυτοεξυπηρετούμενος

Ερώτηση: Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσής σας;

Απάντηση: Δεν έχω τελειώσει το σχολείο, μέχρι τη Δευτέρα Γυμνασίου πήγα

Ερώτηση: Ποιος είναι ο φορέας συνταξιοδότησής σας; (ΟΓΑ, ΙΚΑ, ΤΕΒΕ, Δημοσίου, Άλλος)

Απάντηση: Από το ΙΚΑ παίρνω σύνταξη.

Ερώτηση: Θα συνεχίζατε την εκπαίδευσή σας, αν σας δινόταν η ευκαιρία;

Απάντηση: Ναι, φυσικά. Ξέρεις τι θα ήθελα να κάνω; θα ήθελα να πάω σε ζωγραφική, σε σχολή να μάθω ζωγραφική

Ερώτηση: Σε ποιο επίπεδο θα συνεχίζατε τις εκπαίδευσή σας; (Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, επιμορφωτικά σεμινάρια, επιμόρφωση στις νέες τεχνολογίες, άλλο..)

Απάντηση: Δεν ξέρω, μάλλον θα τελείωνα απλώς το σχολείο, θα τελείωνα τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Ερώτηση: Για ποιο λόγο θα θέλατε να εκπαιδευτείτε; (απόκτηση γνώσεων, πνευματική ικανοποίηση, ψυχαγωγία, άλλο..)

Απάντηση: Μάλλον μόνο για ψυχαγωγία, δεν ήμουν του διαβάσματος!

Ερώτηση: Έχετε χρησιμοποιήσει ποτέ Η/Υ;

Απάντηση: Ναι, ξέρω να χειρίζομαι και Η/Υ και κινητό από αυτά που βγήκαν τελευταία

Ερώτηση: Αν ναι, ποιος σας βοήθησε να μάθετε να χειρίζεστε Η/Υ; Υπάρχουν μέλη στην οικογένειά σας που χειρίζονται με ευχέρεια τον Η/Υ και σας βοήθησαν;

Απάντηση: Βασικά, δεν ήξερα παλιά να χρησιμοποιώ υπολογιστή. Εδώ στα ΚΑΠΗ μου το έμαθαν. Όχι, στην οικογένειά μου δε χρησιμοποιούν υπολογιστή, ούτε η γυναίκα μου ήξερε

Ερώτηση: Πόσο δύσκολη ή εύκολη σας φαίνεται η χρήση του Η/Υ;

Απάντηση: Για μας τους μεγάλους είναι πιο δύσκολη από εσάς τα νέα παιδιά

Ερώτηση: Τα άτομα της ηλικίας σας με τα οποία συναναστρέφεστε δείχνουν ενδιαφέρον να μάθουν και να χρησιμοποιούν Η/Υ; Οι Έλληνες ηλικιωμένοι νομίζετε πως κάνουν χρήση της τεχνολογίας και ειδικά του Η/Υ;

Απάντηση: Τι να σου πω. Δεν ξέρω, δε νομίζω όμως

Ερώτηση: Θεωρείτε πως η χρήση των νέων τεχνολογιών (π.χ. κινητό τηλέφωνο νέας τεχνολογίας, Η/Υ, διαδίκτυο) είναι απαραίτητη, καθώς διευκολύνει (ή θα μπορούσε να διευκολύνει) ορισμένους τομείς της ζωής σας; Αν ναι, ποιοι είναι αυτοί οι τομείς;

Απάντηση: Είναι απαραίτητη η τεχνολογία και το τηλέφωνο και η φωτογραφική μηχανή ως εργαλείο. Στο διαδίκτυο βρίσκω πληροφορίες για ό,τι χρειαστώ, ακούω μουσική κτλ

Ερώτηση: Θα θέλατε να συμμετέχετε σε κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες; Γιατί; Νομίζετε πως η πολιτεία θα έπρεπε να διοργανώνει σεμινάρια για να διευκολύνει τη χρήση της τεχνολογίας από τα ηλικιωμένα άτομα

Απάντηση: Εδώ στα ΚΑΠΗ έχω παρακολουθήσει πρόγραμμα, είναι απόλυτα οργανωμένο το πρόγραμμα Η/Υ στα ΚΑΠΗ. Εννοείται πως η Πολιτεία είναι υπεύθυνη, θα πρέπει να μας φροντίσει περισσότερο

Ερώτηση: Θεωρείτε πως το ΚΑΠΗ καλύπτει τις εκπαιδευτικές σας ανάγκες, ιδιαίτερα αυτές που αφορούν τις νέες τεχνολογίες;

Απάντηση: Ναι, είμαι πολύ ικανοποιημένος

Ερώτηση: Θα θέλατε να αλλάξει κάτι ως προς τη λειτουργία του ΚΑΠΗ; Τι είναι αυτό;

Απάντηση: Να κάνει περισσότερες εκδρομές, αλλά ξέρω ότι υπάρχει οικονομική κρίση και όλα αυτά είναι δύσκολα

Συνέντευξη 3

Ανδρας

Ερώτηση: Ποια είναι η ηλικία σας;

Απάντηση: Είμαι 65 ετών

Ερώτηση: Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Απάντηση: Είμαι παντρεμένος

Ερώτηση: Ποιο ήταν το επάγγελμά σας πριν τη συνταξιοδότησή σας;

Απάντηση: Ήμουν υπάλληλος του ΟΤΕ

Ερώτηση: Πώς θα αξιολογούσατε την κατάσταση της υγείας σας (αυτοεξυπηρετούμενος, μερικώς εξυπηρετούμενος ή μη εξυπηρετούμενος);

Απάντηση: Θα έλεγα πως είμαι αυτοεξυπηρετούμενος

Ερώτηση: Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσής σας;

Απάντηση: Έχω τελειώσει και το Λύκειο, παρά τα δύσκολα χρόνια

Ερώτηση: Ποιος είναι ο φορέας συνταξιοδότησής σας; (ΟΓΑ, ΙΚΑ, ΤΕΒΕ, Δημοσίου, Άλλος)

Απάντηση: Από το ΙΚΑ παίρνω σύνταξη.

Ερώτηση: Θα συνεχίζατε την εκπαίδευσή σας, αν σας δινόταν η ευκαιρία;

Απάντηση: Όχι, δε νομίζω, είμαι ευχαριστημένος μέχρι εκεί που κατάφερα να φτάσω

Ερώτηση: Για ποιο λόγο θα θέλατε να εκπαιδευτείτε; (απόκτηση γνώσεων, πνευματική ικανοποίηση, ψυχαγωγία, άλλο..)

Απάντηση: Μάλλον μόνο για ψυχαγωγία, δεν ήμουν του διαβάσματος!

Ερώτηση: Έχετε χρησιμοποιήσει ποτέ Η/Υ;

Απάντηση: Ναι, ξέρω να χειρίζομαι και Η/Υ και κινητό από αυτά που βγήκαν τελευταία

Ερώτηση: Αν ναι, ποιος σας βοήθησε να μάθετε να χειρίζεστε Η/Υ; Υπάρχουν μέλη στην οικογένειά σας που χειρίζονται με ευχέρεια τον Η/Υ και σας βοήθησαν;

Απάντηση: Ναι υπάρχει, ο γιος μου. Από αυτόν έμαθα τα βασικά πράγματα. Και μετά ρωτούσα και μόνος και έμαθα ακόμα πιο πολλά πράγματα

Ερώτηση: Πόσο δύσκολη ή εύκολη σας φαίνεται η χρήση του Η/Υ;

Απάντηση: Δύσκολη είναι στην αρχή, όπως όλα τα πράγματα. Μετά συνηθίζεις

Ερώτηση: Τα άτομα της ηλικίας σας με τα οποία συναναστρέφεστε δείχνουν ενδιαφέρον να μάθουν και να χρησιμοποιούν Η/Υ; Οι Έλληνες ηλικιωμένοι νομίζετε πως κάνουν χρήση της τεχνολογίας και ειδικά του Η/Υ;

Απάντηση: Νομίζω πως ναι, τουλάχιστον όσοι είναι κοντά στη δική μου ηλικία. Οι μεγαλύτεροι δε νομίζω

Ερώτηση: Θεωρείτε πως η χρήση των νέων τεχνολογιών (π.χ. κινητό τηλέφωνο νέας τεχνολογίας, Η/Υ, διαδίκτυο) είναι απαραίτητη, καθώς διευκολύνει (ή θα μπορούσε να διευκολύνει) ορισμένους τομείς της ζωής σας; Αν ναι, ποιοι είναι αυτοί οι τομείς;

Απάντηση: Είναι απαραίτητη η τεχνολογία και το τηλέφωνο. Εγώ χρησιμοποιώ κινητό για επικοινωνία και για ασφάλεια όταν είμαι έξω. Το διαδίκτυο κυρίως για ψυχαγωγία και ενημέρωση

Ερώτηση: *Θα θέλατε να συμμετέχετε σε κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες; Γιατί; Νομίζετε πως η πολιτεία θα έπρεπε να διοργανώνει σεμινάρια για να διευκολύνει τη χρήση της τεχνολογίας από τα ηλικιωμένα άτομα*

Απάντηση: Ναι, θα ήθελα. Όχι τόσο για να μάθω, αλλά για να μην ξεχνάω αυτά που έχω μάθει

Ερώτηση: *Θεωρείτε πως το ΚΑΠΗ καλύπτει τις εκπαιδευτικές σας ανάγκες, ιδιαίτερα αυτές που αφορούν τις νέες τεχνολογίες;*

Απάντηση: Ναι, είμαι πολύ ικανοποιημένος

Ερώτηση: *Θα θέλατε να αλλάξει κάτι ως προς τη λειτουργία του ΚΑΠΗ; Τι είναι αυτό;*

Απάντηση: Να κάνει περισσότερες εκδρομές, να μας πηγαίνει θέατρο, σε αρχαιολογικούς χώρους. Τέτοια πράγματα λείπουν.

Συνέντευξη 4

Γυναίκα

Ερώτηση: Ποια είναι η ηλικία σας;

Απάντηση: Είμαι 65 ετών

Ερώτηση: Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Απάντηση: Είμαι χωρισμένη

Ερώτηση: Ποιο ήταν το επάγγελμά σας πριν τη συνταξιοδότησή σας;

Απάντηση: Δούλευα στο εργοστάσιο της Πειραϊκής Πατραϊκής

Ερώτηση: Πώς θα αξιολογούσατε την κατάσταση της υγείας σας (αυτοεξυπηρετούμενος, μερικώς εξυπηρετούμενος ή μη εξυπηρετούμενος);

Απάντηση: Θα έλεγα πως είμαι αυτοεξυπηρετούμενος

Ερώτηση: Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσής σας;

Απάντηση: Μεγάλωσα με δυσκολίες, μέχρι το Γυμνάσιο έφτασα

Ερώτηση: Ποιος είναι ο φορέας συνταξιοδότησής σας; (ΟΓΑ, ΙΚΑ, ΤΕΒΕ, Δημοσίου, Άλλος)

Απάντηση: Από το ΙΚΑ παίρνω σύνταξη.

Ερώτηση: Θα συνεχίζατε την εκπαίδευσή σας, αν σας δινόταν η ευκαιρία;

Απάντηση: Ναι, θα ήθελα να συνεχίσω. Πιστεύω πως θα είχα βρει καλύτερη δουλειά

Ερώτηση: Για ποιο λόγο θα θέλατε να εκπαιδευτείτε; (απόκτηση γνώσεων, πνευματική ικανοποίηση, ψυχαγωγία, άλλο..)

Απάντηση: Για να βρω καλύτερη δουλειά και να αποκτήσω γνώσεις

Ερώτηση: Σε ποιο επίπεδο θα συνεχίζατε τις εκπαίδευσής σας; (Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, επιμορφωτικά σεμινάρια, επιμόρφωση στις νέες τεχνολογίες, άλλο..)

Απάντηση: Θα ήθελα να σπουδάσω και να γίνω νοσοκόμα

Ερώτηση: Έχετε χρησιμοποιήσει ποτέ Η/Υ;

Απάντηση: Ναι, ξέρω να χειρίζομαι και Η/Υ, τάμπλετ

Ερώτηση: Αν ναι, ποιος σας βοήθησε να μάθετε να χειρίζεστε Η/Υ; Υπάρχουν μέλη στην οικογένειά σας που χειρίζονται με ευχέρεια τον Η/Υ και σας βοήθησαν;

Απάντηση: Ναι υπάρχει, ο γιος μου. Από αυτόν έμαθα τα βασικά πράγματα. Και μετά ρωτούσα και έμαθα ακόμα πιο πολλά πράγματα

Ερώτηση: Πόσο δύσκολη ή εύκολη σας φαίνεται η χρήση του Η/Υ;

Απάντηση: Δεν ξέρω γενικά. Εμένα πάντως μου φάνηκε εύκολο να μου μάθω. Μπορώ να τον χειριστώ άνετα νομίζω

Ερώτηση: Τα άτομα της ηλικίας σας με τα οποία συναναστρέφεστε δείχνουν ενδιαφέρον να μάθουν και να χρησιμοποιούν Η/Υ; Οι Έλληνες ηλικιωμένοι νομίζετε πως κάνουν χρήση της τεχνολογίας και ειδικά του Η/Υ;

Απάντηση: Νομίζω πως ναι, τουλάχιστον όσοι είναι κοντά στη δική μου ηλικία. Οι μεγαλύτεροι δε νομίζω

Ερώτηση: Θεωρείτε πως η χρήση των νέων τεχνολογιών (π.χ. κινητό τηλέφωνο νέας τεχνολογίας, Η/Υ, διαδίκτυο) είναι απαραίτητη, καθώς διευκολύνει (ή θα

μπορούσε να διευκολύνει) ορισμένους τομείς της ζωής σας; Αν ναι, ποιοι είναι αυτοί οι τομείς;

Απάντηση: Είναι απαραίτητη η τεχνολογία για να μπαίνεις στο internet και για να περνάει η ώρα.

Ερώτηση: Θα θέλατε να συμμετέχετε σε κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες; Γιατί; Νομίζετε πως η πολιτεία θα έπρεπε να διοργανώνει σεμινάρια για να διευκολύνει τη χρήση της τεχνολογίας από τα ηλικιωμένα άτομα

Απάντηση: Ναι, θα ήθελα, θέλω να μάθω περισσότερα

Ερώτηση: Θεωρείτε πως το ΚΑΠΗ καλύπτει τις εκπαιδευτικές σας ανάγκες, ιδιαίτερα αυτές που αφορούν τις νέες τεχνολογίες;

Απάντηση: Ναι, είμαι πολύ ικανοποιημένη, μας βοηθάνε πολύ εδώ

Ερώτηση: Θα θέλατε να αλλάξει κάτι ως προς τη λειτουργία του ΚΑΠΗ; Τι είναι αυτό;

Απάντηση: Θα ήθελα να έχει λίγο μεγαλύτερο χώρο για γυμναστική και χώρο γιατί είναι στριμωγμένα

Συνέντευξη 5

Ανδρας

Ερώτηση: Ποια είναι η ηλικία σας;

Απάντηση: Είμαι 65 ετών

Ερώτηση: Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Απάντηση: Είμαι παντρεμένος και έχω ένα παιδί

Ερώτηση: Ποιο ήταν το επάγγελμά σας πριν τη συνταξιοδότησή σας;

Απάντηση: Ήμουν σιδεράς σε ένα εμπορικό κατάστημα

Ερώτηση: Πώς θα αξιολογούσατε την κατάσταση της υγείας σας (αυτοεξυπηρετούμενος, μερικώς εξυπηρετούμενος ή μη εξυπηρετούμενος);

Απάντηση: Θα έλεγα πως είμαι αυτοεξυπηρετούμενος. Έχω βέβαια κάποια προβλήματα, έχω σάκχαρο και κάποια αναπνευστικά προβλήματα

Ερώτηση: Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσής σας;

Απάντηση: Τότε δεν είχα τη δυνατότητα και δεν πήγα σχολείο

Ερώτηση: Ποιος είναι ο φορέας συνταξιοδότησής σας; (ΟΓΑ, ΙΚΑ, ΤΕΒΕ, Δημοσίου, Άλλος)

Απάντηση: Από το ΙΚΑ παίρνω σύνταξη.

Ερώτηση: Θα συνεχίζατε την εκπαίδευσή σας, αν σας δινόταν η ευκαιρία;

Απάντηση: Όχι τώρα σε αυτή την ηλικία δεν θα ήθελα να συνεχίσω

Ερώτηση: Για ποιο λόγο θα θέλατε να εκπαιδευτείτε; (απόκτηση γνώσεων, πνευματική ικανοποίηση, ψυχαγωγία, άλλο..)

Απάντηση: Για την πνευματική ικανοποίηση και την απόκτηση γνώσεων

Ερώτηση: Έχετε χρησιμοποιήσει ποτέ Η/Υ;

Απάντηση: Κοίτα, έχω κινητό τηλέφωνο, το χρησιμοποιώ με ευκολία. Υπολογιστές τώρα μαθαίνω

Ερώτηση: Αν ναι, ποιος σας βοήθησε να μάθετε να χειρίζεστε Η/Υ; Υπάρχουν μέλη στην οικογένειά σας που χειρίζονται με ευχέρεια τον Η/Υ και σας βοήθησαν;

Απάντηση: Εδώ στα ΚΑΠΗ έχω παρακολουθήσει πρόγραμμα, είναι απόλυτα οργανωμένο το πρόγραμμα Η/Υ στα ΚΑΠΗ. Εννοείται πως η Πολιτεία είναι υπεύθυνη, θα πρέπει να μας φροντίζει περισσότερο

Ερώτηση: Πόσο δύσκολη ή εύκολη σας φαίνεται η χρήση του Η/Υ;

Απάντηση: Ακόμα δεν το έχω συνηθίσει, οπότε μου φαίνεται δύσκολη

Ερώτηση: Τα άτομα της ηλικίας σας με τα οποία συναναστρέφεστε δείχνουν ενδιαφέρον να μάθουν και να χρησιμοποιούν Η/Υ; Οι Έλληνες ηλικιωμένοι νομίζετε πως κάνουν χρήση της τεχνολογίας και ειδικά του Η/Υ;

Απάντηση: Νομίζω πως ναι, τουλάχιστον όσοι είναι κοντά στη δική μου ηλικία.

Ερώτηση: Θεωρείτε πως η χρήση των νέων τεχνολογιών (π.χ. κινητό τηλέφωνο νέας τεχνολογίας, Η/Υ, διαδίκτυο) είναι απαραίτητη, καθώς διευκολύνει (ή θα μπορούσε να διευκολύνει) ορισμένους τομείς της ζωής σας; Αν ναι, ποιοι είναι αυτοί οι τομείς;

Απάντηση: Είναι απαραίτητη η τεχνολογία. Βοηθάει, διευκολύνει την ζωή, βοηθά στην επικοινωνία. Βοηθά και στην ψυχαγωγία, μπορείς να ακούσεις μουσική, να δεις ταινίες, να δεις ντοκιμαντέρ.

Ερώτηση: Θα θέλατε να συμμετέχετε σε κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες; Γιατί; Νομίζετε πως η πολιτεία θα έπρεπε να διοργανώνει σεμινάρια για να διευκολύνει τη χρήση της τεχνολογίας από τα ηλικιωμένα άτομα

Απάντηση: Ναι, θα ήθελα, θέλω να μάθω περισσότερα. Θα πήγαινα σε επιμορφωτικό σεμινάριο για να μάθω τη σωστή χρήση

Ερώτηση: Θεωρείτε πως το ΚΑΠΗ καλύπτει τις εκπαιδευτικές σας ανάγκες, ιδιαίτερα αυτές που αφορούν τις νέες τεχνολογίες;

Απάντηση: Ναι, είμαι πολύ ικανοποιημένος, μας βοηθάνε πολύ εδώ

Ερώτηση: Θα θέλατε να αλλάξει κάτι ως προς τη λειτουργία του ΚΑΠΗ; Τι είναι αυτό;

Απάντηση: Όχι, όλα είναι μια χαρά εδώ, δε χρειάζεται να αλλάξει κάτι

Συνέντευξη 6

Γυναίκα

Ερώτηση: Ποια είναι η ηλικία σας;

Απάντηση: Είμαι 63 ετών

Ερώτηση: Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Απάντηση: Είμαι παντρεμένη και έχω τρία παιδιά

Ερώτηση: Ποιο ήταν το επάγγελμά σας πριν τη συνταξιοδότησή σας;

Απάντηση: Δούλευα σε ένα εργοστάσιο με ενδύματα

Ερώτηση: Πώς θα αξιολογούσατε την κατάσταση της υγείας σας (αυτοεξυπηρετούμενος, μερικώς εξυπηρετούμενος ή μη εξυπηρετούμενος);

Απάντηση: Η κατάσταση της υγείας μου, ευτυχώς, είναι πολύ καλή. Δεν αντιμετωπίζω κάποιο πρόβλημα, μπορώ να εξυπηρετώ μόνη μου τις ανάγκες μου

Ερώτηση: Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσής σας;

Απάντηση: Έχω τελειώσει μέχρι και το Γυμνάσιο. Μετά λόγω των καταστάσεων, δεν κατάφερα να συνεχίσω

Ερώτηση: Ποιος είναι ο φορέας συνταξιοδότησής σας; (ΟΓΑ, ΙΚΑ, ΤΕΒΕ, Δημοσίου, Άλλος)

Απάντηση: Από το ΙΚΑ παίρνω σύνταξη.

Ερώτηση: Θα συνεχίζατε την εκπαίδευσή σας, αν σας δινόταν η ευκαιρία;

Απάντηση: Σε αυτή την ηλικία, δε νομίζω. Αν μου δινόταν η ευκαιρία τότε, όμως, σε μικρή ηλικία, ναι θα ήθελα να συνεχίσω την εκπαίδευσή μου

Ερώτηση: Για ποιο λόγο θα θέλατε να εκπαιδευτείτε; (απόκτηση γνώσεων, πνευματική ικανοποίηση, ψυχαγωγία, άλλο..)

Απάντηση: Για τι άλλο; Για γνώσεις, αυτό είναι το πιο σημαντικό, να μαθαίνεις συνεχώς νέα πράγματα

Ερώτηση: Έχετε χρησιμοποιήσει ποτέ Η/Υ;

Απάντηση: Ευτυχώς έχω καλή σχέση με την τεχνολογία. Ξέρω να χειρίζομαι με ευκολία το κινητό μου, ξέρω να χρησιμοποιώ τάμπλετ, ενώ τώρα τελευταία έμαθα να μπαίνω και στο facebook

Ερώτηση: Αν ναι, ποιος σας βοήθησε να μάθετε να χειρίζεστε Η/Υ; Υπάρχουν μέλη στην οικογένειά σας που χειρίζονται με ευχέρεια τον Η/Υ και σας βοήθησαν;

Απάντηση: Μόνη μου έμαθα. Αρχισα να ψάχνω σιγά σιγά και έτσι έμαθα τα βασικά για τους υπολογιστές και το διαδίκτυο

Ερώτηση: Πόσο δύσκολη ή εύκολη σας φαίνεται η χρήση του Η/Υ;

Απάντηση: Αν σκεφτείς ότι έμαθα μόνη μου, νομίζω πως είναι εύκολος ο υπολογιστής. Αρκεί να θες να μάθεις και να ψάξεις, να ασχοληθείς μόνος σου

Ερώτηση: Τα άτομα της ηλικίας σας με τα οποία συναναστρέφεστε δείχνουν ενδιαφέρον να μάθουν και να χρησιμοποιούν Η/Υ; Οι Έλληνες ηλικιωμένοι νομίζετε πως κάνουν χρήση της τεχνολογίας και ειδικά του Η/Υ;

Απάντηση: Ε, ναι. Όσοι είναι στην ηλικία μου περίπου, αρχίζουν να δείχνουν ενδιαφέρον για τους υπολογιστές, το διαδίκτυο, γενικά τις τεχνολογίες. Δεν ξέρω τι συμβαίνει με όλους τους Έλληνες, αλλά με όσους συναναστρέφομαι εγώ, νομίζω πως έχουν αρχίσει να δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον από παλιά

Ερώτηση: Θεωρείτε πως η χρήση των νέων τεχνολογιών (π.χ. κινητό τηλέφωνο νέας τεχνολογίας, Η/ Υ, διαδίκτυο) είναι απαραίτητη, καθώς διευκολύνει (ή θα μπορούσε να διευκολύνει) ορισμένους τομείς της ζωής σας; Αν ναι, ποιοι είναι αυτοί οι τομείς;

Απάντηση: Είναι απαραίτητη η τεχνολογία, αλλά με μέτρο. Βοηθάει, κάνει πιο εύκολη τη ζωή και την καθημερινότητά μας και φυσικά βοηθά στην ψυχαγωγία μας

Ερώτηση: Θα θέλατε να συμμετέχετε σε κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες; Γιατί; Νομίζετε πως η πολιτεία θα έπρεπε να διοργανώνει σεμινάρια για να διευκολύνει τη χρήση της τεχνολογίας από τα ηλικιωμένα άτομα

Απάντηση: Όχι, δεν νομίζω. Εγώ δεν αισθάνομαι αυτή την ανάγκη, τώρα για τους υπόλοιπους δεν μπορώ να ξέρω

Ερώτηση: Θεωρείτε πως το ΚΑΠΗ καλύπτει τις εκπαιδευτικές σας ανάγκες, ιδιαίτερα αυτές που αφορούν τις νέες τεχνολογίες;

Απάντηση: Ναι, είμαι απόλυτα ικανοποιημένη από την προσφορά του ΚΑΠΗ

Ερώτηση: Θα θέλατε να αλλάξει κάτι ως προς τη λειτουργία του ΚΑΠΗ; Τι είναι αυτό;

Απάντηση: Νομίζω πως δε χρειάζεται να αλλάξει τίποτα, όλα λειτουργούν ακριβώς όπως θα ήθελα.

Συνέντευξη 7

Γυναίκα

Ερώτηση: Ποια είναι η ηλικία σας;

Απάντηση: Είμαι 64 ετών

Ερώτηση: Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Απάντηση: Είμαι παντρεμένη, αλλά δυστυχώς δεν κατάφερα να αποκτήσω παιδιά

Ερώτηση: Ποιο ήταν το επάγγελμά σας πριν τη συνταξιοδότησή σας;

Απάντηση: Δούλευα σε ένα εργοστάσιο

Ερώτηση: Πώς θα αξιολογούσατε την κατάσταση της υγείας σας (αυτοεξυπηρετούμενος, μερικώς εξυπηρετούμενος ή μη εξυπηρετούμενος);

Απάντηση: Η κατάσταση της υγείας μου, ευτυχώς, είναι πολύ καλή. Δεν αντιμετωπίζω κάποιο πρόβλημα, μπορώ να εξυπηρετώ μόνη μου τις ανάγκες μου

Ερώτηση: Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσής σας;

Απάντηση: Έχω τελειώσει μέχρι και το Λύκειο

Ερώτηση: Ποιος είναι ο φορέας συνταξιοδότησής σας; (ΟΓΑ, ΙΚΑ, ΤΕΒΕ, Δημοσίου, Άλλος)

Απάντηση: Από το ΙΚΑ παίρνω σύνταξη.

Ερώτηση: Θα συνεχίζατε την εκπαίδευσή σας, αν σας δινόταν η ευκαιρία;

Απάντηση: Σε αυτή την ηλικία, δε νομίζω. Γενικά, δε νομίζω, δε θα ήθελα να συνεχίσω τις σπουδές μου, δε θα ήθελα να εκπαιδευτώ σε κάτι ή να συνεχίσω τις σπουδές μου σε κάποιο αντικείμενο

Ερώτηση: Για ποιο λόγο θα θέλατε να εκπαιδευτείτε; (απόκτηση γνώσεων, πνευματική ικανοποίηση, ψυχαγωγία, άλλο..)

Απάντηση: Όπως σου είπα και πριν, δε θα ήθελα να εκπαιδευτώ σε κάτι

Ερώτηση: Έχετε χρησιμοποιήσει ποτέ Η/Υ;

Απάντηση: Έχω κινητό, το χρησιμοποιώ σχετικά εύκολα, καθώς πιστεύω ότι είναι απαραίτητο πια, έχω και υπολογιστή τον οποίο ξέρω και μπορώ να χρησιμοποιήσω

Ερώτηση: Αν ναι, ποιος σας βοήθησε να μάθετε να χειρίζεστε Η/Υ; Υπάρχουν μέλη στην οικογένειά σας που χειρίζονται με ευχέρεια τον Η/Υ και σας βοήθησαν;

Απάντηση: Τα ανίψια μου. Αυτά είχαν υπολογιστή και ήξεραν να τον χρησιμοποιούν. Έτσι, μου έμαθαν και εμένα κάποια βασικά βήματα

Ερώτηση: Πόσο δύσκολη ή εύκολη σας φαίνεται η χρήση του Η/Υ;

Απάντηση: Για μένα είναι ακόμα αρκετά δύσκολη. Δεν έχω εξοικειωθεί αρκετά και δυσκολεύομαι αλλά σιγά σιγά θα συνηθίσω πιστεύω

Ερώτηση: Τα άτομα της ηλικίας σας με τα οποία συναναστρέφεστε δείχνουν ενδιαφέρον να μάθουν και να χρησιμοποιούν Η/Υ; Οι Έλληνες ηλικιωμένοι νομίζετε πως κάνουν χρήση της τεχνολογίας και ειδικά του Η/Υ;

Απάντηση: Δεν ξέρω, δε μπορώ να σου απαντήσω. Νομίζω πως υπάρχει ενδιαφέρον, αλλά έχουμε ακόμα πολύ δρόμο

Ερώτηση: Θεωρείτε πως η χρήση των νέων τεχνολογιών (π.χ. κινητό τηλέφωνο νέας τεχνολογίας, Η/Υ, διαδίκτυο) είναι απαραίτητη, καθώς διευκολύνει (ή θα

μπορούσε να διευκολύνει) ορισμένους τομείς της ζωής σας; Αν ναι, ποιοι είναι αυτοί οι τομείς;

Απάντηση: Είναι απαραίτητη η τεχνολογία, λόγω ανάγκης/επικοινωνίας. Το διαδίκτυο και ο υπολογιστής βοηθούν στην ψυχαγωγία, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει κανείς για να γράφει, να φτιάχνει φακέλους, είναι χρήσιμο για την εξάσκηση της μνήμης, να βρίσκουν όσοι θέλουν πληροφορίες

Ερώτηση: Θα θέλατε να συμμετέχετε σε κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες; Γιατί; Νομίζετε πως η πολιτεία θα έπρεπε να διοργανώνει σεμινάρια για να διευκολύνει τη χρήση της τεχνολογίας από τα ηλικιωμένα άτομα

Απάντηση: Ναι, ναι θα ήθελα να συμμετέχω σε πρόγραμμα επιμόρφωσης σε νέες τεχνολογίες

Ερώτηση: Θεωρείτε πως το ΚΑΠΗ καλύπτει τις εκπαιδευτικές σας ανάγκες, ιδιαίτερα αυτές που αφορούν τις νέες τεχνολογίες;

Απάντηση: Ναι, είμαι απόλυτα ικανοποιημένη από την προσφορά του ΚΑΠΗ

Ερώτηση: Θα θέλατε να αλλάξει κάτι ως προς τη λειτουργία του ΚΑΠΗ; Τι είναι αυτό;

Απάντηση: Νομίζω πως δε χρειάζεται να αλλάξει τίποτα, όλα λειτουργούν ακριβώς όπως θα ήθελα.

Συνέντευξη 8

Γυναίκα

Ερώτηση: Ποια είναι η ηλικία σας;

Απάντηση: Είμαι 75 ετών

Ερώτηση: Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Απάντηση: Είμαι παντρεμένη και έχω 3 παιδιά

Ερώτηση: Ποιο ήταν το επάγγελμά σας πριν τη συνταξιοδότησή σας;

Απάντηση: Ήμουν δημόσιος υπάλληλος, δούλευα στο ΙΚΑ

Ερώτηση: Πώς θα αξιολογούσατε την κατάσταση της υγείας σας (αυτοεξυπηρετούμενος, μερικώς εξυπηρετούμενος ή μη εξυπηρετούμενος);

Απάντηση: Η κατάσταση της υγείας μου, ευτυχώς, είναι πολύ καλή. Δεν αντιμετωπίζω κάποιο πρόβλημα, μπορώ να εξυπηρετώ μόνη μου τις ανάγκες μου

Ερώτηση: Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσής σας;

Απάντηση: Έχω τελειώσει μέχρι και το Λύκειο

Ερώτηση: Ποιος είναι ο φορέας συνταξιοδότησής σας; (ΟΓΑ, ΙΚΑ, ΤΕΒΕ, Δημοσίου, Άλλος)

Απάντηση: Από το ΙΚΑ παίρνω σύνταξη.

Ερώτηση: Θα συνεχίζατε την εκπαίδευσή σας, αν σας δινόταν η ευκαιρία;

Απάντηση: Όχι, όχι. Δε νομίζω ότι θα ήθελα να συνεχίσω την εκπαίδευσή μου, τουλάχιστον όχι σε αυτή την ηλικία

Ερώτηση: Για ποιο λόγο θα θέλατε να εκπαιδευτείτε; (απόκτηση γνώσεων, πνευματική ικανοποίηση, ψυχαγωγία, άλλο..)

Απάντηση: Όπως σου είπα και πριν, δε θα ήθελα να εκπαιδευτώ σε κάτι. Αν εκπαιδευόμουν, όμως, θα ήταν για να αποκτήσω και άλλες γνώσεις.

Ερώτηση: Έχετε χρησιμοποιήσει ποτέ Η/Υ;

Απάντηση: Όχι υπολογιστή δεν έχω, μόνο κινητό τηλέφωνο έχω και ξέρω να το χρησιμοποιώ

Ερώτηση: Πόσο δύσκολη ή εύκολη σας φαίνεται η χρήση του Η/Υ;

Απάντηση: Για μένα είναι που δεν ξέρω να χρησιμοποιώ φαίνεται πολύ δύσκολη. Δεν έχω εξοικειωθεί αρκετά και δυσκολεύομαι αλλά σιγά σιγά θα συνηθίσω πιστεύω

Ερώτηση: Τα άτομα της ηλικίας σας με τα οποία συναναστρέφεστε δείχνουν ενδιαφέρον να μάθουν και να χρησιμοποιούν Η/Υ; Οι Έλληνες ηλικιωμένοι νομίζετε πως κάνουν χρήση της τεχνολογίας και ειδικά του Η/Υ;

Απάντηση: Δεν ξέρω, δε μπορώ να σου απαντήσω

Ερώτηση: Θεωρείτε πως η χρήση των νέων τεχνολογιών (π.χ. κινητό τηλέφωνο νέας τεχνολογίας, Η/Υ, διαδίκτυο) είναι απαραίτητη, καθώς διευκολύνει (ή θα μπορούσε να διευκολύνει) ορισμένους τομείς της ζωής σας; Αν ναι, ποιοι είναι αυτοί οι τομείς;

Απάντηση: Είναι απαραίτητη η τεχνολογία, λόγω ανάγκης επικοινωνίας. Νομίζω ότι σε αυτό βοηθούν περισσότερο οι υπολογιστές, στην επικοινωνία

Ερώτηση: Θα θέλατε να συμμετέχετε σε κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες; Γιατί; Νομίζετε πως η πολιτεία θα έπρεπε να διοργανώνει σεμινάρια για να διευκολύνει τη χρήση της τεχνολογίας από τα ηλικιωμένα άτομα

Απάντηση: Ναι, ναι θα ήθελα να συμμετέχω σε πρόγραμμα επιμόρφωσης σε νέες τεχνολογίες για να ενημερωθώ καλύτερα για περισσότερα πράγματα

Ερώτηση: Θεωρείτε πως το ΚΑΠΗ καλύπτει τις εκπαιδευτικές σας ανάγκες, ιδιαίτερα αυτές που αφορούν τις νέες τεχνολογίες;

Απάντηση: Ναι, είμαι απόλυτα ικανοποιημένη από την προσφορά του ΚΑΠΗ

Ερώτηση: Θα θέλατε να αλλάξει κάτι ως προς τη λειτουργία του ΚΑΠΗ; Τι είναι αυτό;

Απάντηση: Νομίζω πως δε χρειάζεται να αλλάξει τίποτα

Συνέντευξη 9

Γυναίκα

Ερώτηση: Ποια είναι η ηλικία σας;

Απάντηση: Είμαι 68 ετών

Ερώτηση: Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Απάντηση: Είμαι παντρεμένη, αλλά δεν έχω παιδιά

Ερώτηση: Ποιο ήταν το επάγγελμά σας πριν τη συνταξιοδότησή σας;

Απάντηση: Δούλευα στην Αυστραλία σε εργοστάσιο

Ερώτηση: Πώς θα αξιολογούσατε την κατάσταση της υγείας σας (αυτοεξυπηρετούμενος, μερικώς εξυπηρετούμενος ή μη εξυπηρετούμενος);

Απάντηση: Η κατάσταση της υγείας μου, ευτυχώς, είναι πολύ καλή. Δεν αντιμετωπίζω κάποιο πρόβλημα, μπορώ να εξυπηρετώ μόνη μου τις ανάγκες μου

Ερώτηση: Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσής σας;

Απάντηση: Έχω τελειώσει μέχρι και το Γυμνάσιο

Ερώτηση: Ποιος είναι ο φορέας συνταξιοδότησής σας; (ΟΓΑ, ΙΚΑ, ΤΕΒΕ, Δημοσίου, Άλλος)

Απάντηση: Από το ΙΚΑ παίρνω σύνταξη.

Ερώτηση: Θα συνεχίζατε την εκπαίδευσή σας, αν σας δινόταν η ευκαιρία;

Απάντηση: Ναι, θα ήθελα, Μακάρι να είχα τη δυνατότητα να φτάσω μέχρι και το Δημοτικό.

Ερώτηση: Για ποιο λόγο θα θέλατε να εκπαιδευτείτε; (απόκτηση γνώσεων, πνευματική ικανοποίηση, ψυχαγωγία, άλλο..)

Απάντηση: Για τι άλλο? Για να αποκτήσω περισσότερες γνώσεις, να μάθω περισσότερα πράγματα.

Ερώτηση: Έχετε χρησιμοποιήσει ποτέ Η/Υ;

Απάντηση: Ναι, χρησιμοποιώ υπολογιστή σχεδόν καθημερινά

Ερώτηση: Πόσο δύσκολη ή εύκολη σας φαίνεται η χρήση του Η/Υ;

Απάντηση: Για μένα είναι πολύ εύκολο να χρησιμοποιώ υπολογιστή.

Ερώτηση: Τα άτομα της ηλικίας σας με τα οποία συναναστρέφεστε δείχνουν ενδιαφέρον να μάθουν και να χρησιμοποιούν Η/Υ; Οι Έλληνες ηλικιωμένοι νομίζετε πως κάνουν χρήση της τεχνολογίας και ειδικά του Η/Υ;

Απάντηση: Δεν ξέρω, δε μπορώ να σου απαντήσω με σιγουριά. Σίγουρα πάντως βλέπω όλο και περισσότερα άτομα της ηλικίας μου να ασχολούνται με τον υπολογιστή

Ερώτηση: Θεωρείτε πως η χρήση των νέων τεχνολογιών (π.χ. κινητό τηλέφωνο νέας τεχνολογίας, Η/Υ, διαδίκτυο) είναι απαραίτητη, καθώς διευκολύνει (ή θα μπορούσε να διευκολύνει) ορισμένους τομείς της ζωής σας; Αν ναι, ποιοι είναι αυτοί οι τομείς;

Απάντηση: Είναι απαραίτητη η τεχνολογία, φυσικά. Είναι απαραίτητη για την επικοινωνία, όποτε θέλει ο καθένας, αλλά και να μαθαίνουμε συνεχώς νέα πράγματα.

Ερώτηση: Θα θέλατε να συμμετέχετε σε κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες; Γιατί; Νομίζετε πως η πολιτεία θα έπρεπε να διοργανώνει σεμινάρια για να διευκολύνει τη χρήση της τεχνολογίας από τα ηλικιωμένα άτομα

Απάντηση: Ναι, ναι θα ήθελα να συμμετέχω σε πρόγραμμα επιμόρφωσης σε νέες τεχνολογίες για να ενημερωθώ καλύτερα για περισσότερα πράγματα

Ερώτηση: *Θεωρείτε πως το ΚΑΠΗ καλύπτει τις εκπαιδευτικές σας ανάγκες, ιδιαίτερα αυτές που αφορούν τις νέες τεχνολογίες;*

Απάντηση: Ναι, είμαι απόλυτα ικανοποιημένη από την προσφορά του ΚΑΠΗ, τουλάχιστον με τα διάφορα προγράμματα που διοργανώνει

Ερώτηση: *Θα θέλατε να αλλάξει κάτι ως προς τη λειτουργία του ΚΑΠΗ; Τι είναι αυτό;*

Απάντηση: Νομίζω πως θα ήταν καλό να υπάρξουν περισσότερες εκδρομές και να υπάρχουν και περισσότερες ώρες για χορό

Συνέντευξη 10

Ανδρας

Ερώτηση: Ποια είναι η ηλικία σας;

Απάντηση: Είμαι 72 ετών

Ερώτηση: Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Απάντηση: Είμαι παντρεμένος και έχω μία κόρη

Ερώτηση: Ποιο ήταν το επάγγελμά σας πριν τη συνταξιοδότησή σας;

Απάντηση: Ήμουν φύλακες στις φυλακές

Ερώτηση: Πώς θα αξιολογούσατε την κατάσταση της υγείας σας (αυτοεξυπηρετούμενος, μερικώς εξυπηρετούμενος ή μη εξυπηρετούμενος);

Απάντηση: Η κατάσταση της υγείας μου, ευτυχώς, είναι πολύ καλή, είμαι αυτοεξυπηρετούμενος

Ερώτηση: Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσής σας;

Απάντηση: Έχω τελειώσει μέχρι και το Λύκειο

Ερώτηση: Ποιος είναι ο φορέας συνταξιοδότησής σας; (ΟΓΑ, ΙΚΑ, ΤΕΒΕ, Δημοσίου, Άλλος)

Απάντηση: Το Δημόσιο

Ερώτηση: Θα συνεχίζατε την εκπαίδευσή σας, αν σας δινόταν η ευκαιρία;

Απάντηση: Ναι, θα ήθελα, Μακάρι να είχα τη δυνατότητα τελειώσω κάποια σχολή και να συμμετέχω σε σεμινάρια

Ερώτηση: Για ποιο λόγο θα θέλατε να εκπαιδευτείτε; (απόκτηση γνώσεων, πνευματική ικανοποίηση, ψυχαγωγία, άλλο..)

Απάντηση: Για το πνεύμα μου. Η γνώση, κοπέλα μου, κάνει καλό στο πνεύμα μας, στην ψυχή μας, προσφέρει σε όποιον την έχει πνευματική ικανοποίηση. Γι' αυτό θα ήθελα να έχω μορφωθεί περισσότερο

Ερώτηση: Έχετε χρησιμοποιήσει ποτέ Η/Υ;

Απάντηση: Ναι, χρησιμοποιώ υπολογιστή σχεδόν καθημερινά

Ερώτηση: Πόσο δύσκολη ή εύκολη σας φαίνεται η χρήση του Η/Υ;

Απάντηση: Για μένα είναι πολύ εύκολο να χρησιμοποιώ υπολογιστή. Μου φαίνεται εύκολο και χρήσιμο στην καθημερινότητά μου

Ερώτηση: Τα άτομα της ηλικίας σας με τα οποία συναναστρέφεστε δείχνουν ενδιαφέρον να μάθουν και να χρησιμοποιούν Η/Υ; Οι Έλληνες ηλικιωμένοι νομίζετε πως κάνουν χρήση της τεχνολογίας και ειδικά του Η/Υ;

Απάντηση: Δεν ξέρω, δε μπορώ να σου απαντήσω με σιγουριά. Σίγουρα πάντως βλέπω όλο και περισσότερα άτομα της ηλικίας μου να ασχολούνται με τον υπολογιστή

Ερώτηση: Θεωρείτε πως η χρήση των νέων τεχνολογιών (π.χ. κινητό τηλέφωνο νέας τεχνολογίας, Η/Υ, διαδίκτυο) είναι απαραίτητη, καθώς διευκολύνει (ή θα μπορούσε να διευκολύνει) ορισμένους τομείς της ζωής σας; Αν ναι, ποιοι είναι αυτοί οι τομείς;

Απάντηση: Είναι απαραίτητη η τεχνολογία, φυσικά. Προσφέρει ενημέρωση, ψυχαγωγία, επιμόρφωση .

Ερώτηση: Θα θέλατε να συμμετέχετε σε κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης στις νέες τεχνολογίες; Γιατί; Νομίζετε πως η πολιτεία θα έπρεπε να διοργανώνει σεμινάρια για να διευκολύνει τη χρήση της τεχνολογίας από τα ηλικιωμένα άτομα

Απάντηση: Ναι, ναι θα ήθελα να συμμετέχω σε πρόγραμμα επιμόρφωσης σε νέες τεχνολογίες για να ενημερωθώ καλύτερα για περισσότερα πράγματα

Ερώτηση: Θεωρείτε πως το ΚΑΠΗ καλύπτει τις εκπαιδευτικές σας ανάγκες, ιδιαίτερα αυτές που αφορούν τις νέες τεχνολογίες;

Απάντηση: Ναι, είμαι απόλυτα ικανοποιημένη από την προσφορά του ΚΑΠΗ, τουλάχιστον με τα διάφορα προγράμματα που διοργανώνει

Ερώτηση: Θα θέλατε να αλλάξει κάτι ως προς τη λειτουργία του ΚΑΠΗ; Τι είναι αυτό;

Απάντηση: Νομίζω πως θα ήταν καλό να υπάρξουν περισσότερες εκδρομές και να υπάρχουν και περισσότερες δραστηριότητες

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ (επαγγελματίες)

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 11

Φύλο: Άνδρας

Ηλικία: 45

Σπουδές: Κοινωνικός λειτουργός

Προϋπηρεσία: 20 χρόνια στον δήμο Πατρέων, ΚΑΠΗ Προσφυγικά (Βοσπόρου 7)

- **Είναι η πρώτη φορά που εργάζεστε σε ΚΑΠΗ;**

Ναι η πρώτη, εργάζομαι εδώ τα τελευταία 3 χρόνια.

- **Ποια είναι η μέχρι τώρα εμπειρία σας από την συνεργασία σας με τα άτομα της τρίτης ηλικίας;**

Εξαιρετική και διδακτική. Αρχικά δεν ήθελα να έρθω να εργασθώ εδώ, όμως όταν τελικά ήρθα συνειδητοποίησα πως ο ΚΛ έχει να δώσει και να πάρει πολλά πράγματα. Πραγματοποιούμε πολλές δράσεις και δημιουργούμε ομάδες. Είναι αξιοθαύμαστη η δύναμη των ηλικιωμένων για τη ζωή τους.

- **Πόσο εύκολο είναι για τα άτομα αυτά, τα οποία δεν ήταν εξοικειωμένα με τους Η/ Υ, να μάθουν να χρησιμοποιούν Η/Υ; Πόσο δεκτικά είναι στη νέα γνώση;**

Είναι πολύ δύσκολο να μάθουν γενικά τις νέες τεχνολογίες. Τους εξοικειώνουμε με τον φόβο τους για τα τεχνολογικά μηχανήματα. Είναι πολύ δεκτικοί στο να μάθουν. Συμμετέχουν ενεργά στην ομάδα Υ/Η του ΚΑΠΗ

- **Γιατί πιστεύετε ότι τα άτομα της τρίτης ηλικίας πρέπει να συμμετέχουν σε προγράμματα εκμάθησης και εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες; Τι νομίζετε ότι μπορούν οι νέες τεχνολογίες να τους προσφέρουν στην καθημερινότητά τους;**

Το βασικό είναι ότι βοηθάμε στην εξάλειψη του κοινωνικού τους αποκλεισμού. Κάνουμε την καθημερινότητά τους πιο λειτουργική. π.χ. (σύνταξη ΑΤΜ, συνταγές μαγειρικής κ.τ.λ.)

- **Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιμορφωτικές ανάγκες της ιδιαίτερης αυτής πληθυσμιακής ομάδας; Ποια νομίζετε ότι είναι τα ιδιαίτερα εκείνα χαρακτηριστικά που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την επιμόρφωσή τους (συγκεκριμένα στις νέες τεχνολογίες);**

Κοινά χαρακτηριστικά → καλή σωματική υγεία όχι άνοια , μερικές παθήσεις ναί . 60-75 είναι κατάλληλη ηλικία εκμάθησης τεχνολογίας. 75 και άνω συνήθως " χάνονται".

- **Θεωρείτε πως το ΚΑΠΗ μπορεί να καλύψει τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας, ειδικά όσον αφορά τις νέες τεχνολογίες;**

Ναι, έχουμε καλές υποδομές, νέους υπολογιστές, δημιουργούμε δικτύωση για εκείνους και τους συγγενείς τους που ζουν στο εξωτερικό.(skype)

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 12

Φύλο: Άνδρας

Σπουδές: Κοινωνικός λειτουργός / μεταπτυχιακό: μετανάστες

Προϋπηρεσία: Προϊστάμενος των ΚΑΠΗ (Ζαρουχλείκων), βοήθεια στο σπίτι

- **Είναι η πρώτη φορά που εργάζεστε σε ΚΑΠΗ;**

Όχι

- **Ποια είναι η μέχρι τώρα εμπειρία σας από την συνεργασία σας με τα άτομα της τρίτης ηλικίας;**

Θετική, ιδιαίτερη, προσοδοφόρα, υπάρχουν πολλές ιδιαιτερότητες. Είναι άνθρωποι με σοφία ζωής. Δεν αλλάζουν απόψεις, τους δέχεσαι όπως είναι. Όσο μεγαλύτεροι είναι ηλικιακά τους χειρίζεσαι με περισσότερη στοργή και σε αυτό διαφέρουν από άλλες πληθυσμιακές ομάδες.

- **Πόσο εύκολο είναι για τα άτομα αυτά, τα οποία δεν ήταν εξοικειωμένα με τους Η/ Υ, να μάθουν να χρησιμοποιούν Η/Υ; Πόσο δεκτικά είναι στη νέα γνώση;**

Είναι πολύ δύσκολο να μάθουν γενικά τις νέες τεχνολογίες. Τους εξοικειώνουμε με τον φόβο τους για τα τεχνολογικά μηχανήματα. Είναι πολύ δεκτικοί στο να μάθουν. Συμμετέχουν ενεργά στην ομάδα Υ/Η του ΚΑΠΗ

- **Γιατί πιστεύετε ότι τα άτομα της τρίτης ηλικίας πρέπει να συμμετέχουν σε προγράμματα εκμάθησης και εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες; Τι νομίζετε ότι μπορούν οι νέες τεχνολογίες να τους προσφέρουν στην καθημερινότητά τους;**

Στα 60 τους χρόνια δεν απέχουν πολύ από τη χρήση του Υ/Η. Άρα είναι πολύ δεκτικοί και έχουν γνώση. Ανω των 60 διψούν για γνώσεις, ψάχνονται συνεχώς για ανέξοδους τρόπους επικοινωνίας.

- **Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιμορφωτικές ανάγκες της ιδιαίτερης αυτής πληθυσμιακής ομάδας; Ποια νομίζετε ότι είναι τα ιδιαίτερα εκείνα χαρακτηριστικά που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την επιμόρφωσή τους (συγκεκριμένα στις νέες τεχνολογίες);**

Για μεγαλύτερες ηλικίες προβλήματα όρασης, αφής, χρωμάτων οθόνης κ.τ.λ.. Απλοϊκή χρήση όχι ασκήσεις και λεπτομέρειες των Η/Υ.

- **Θεωρείτε πως το ΚΑΠΗ μπορεί να καλύψει τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας, ειδικά όσον αφορά τις νέες τεχνολογίες;**

Η ομάδα Η/Υ λειτουργεί στο ΚΑΠΗ των Προσφυγικών. Υπάρχουν στο δικό μας ΚΑΠΗ Η/Υ γενικής χρήσης.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 13

Φύλο: γυναίκα

Ηλικία: 39 ετών

Σπουδές: Κοινωνική λειτουργός

Προϋπηρεσία:

- **Είναι η πρώτη φορά που εργάζεστε σε ΚΑΠΗ;**

Όχι. Έχω εργαστεί Στο "βοήθεια στο σπίτι" (12 χρόνια) και στο ΚΑΠΗ της Αγυιάς (2 χρόνια)

- **Ποια είναι η μέχρι τώρα εμπειρία σας από την συνεργασία σας με τα άτομα της τρίτης ηλικίας;**

Είναι δύσκολη πληθυσμιακή ομάδα. Οι δυσκολίες προκύπτουν κυρίως από θέματα υγείας ή οικονομικά. Είναι ενδιαφέρουσες προσωπικότητες και λαμβάνω συνεχώς πράγματα από εκείνους.

- **Πόσο εύκολο είναι για τα άτομα αυτά, τα οποία δεν ήταν εξοικειωμένα με τους Η/Υ, να μάθουν να χρησιμοποιούν Η/Υ; Πόσο δεκτικά είναι στη νέα γνώση;**

Από 60 ετών και άνω θέλουν να ξέρουν τα πάντα για Η/Υ. Διασυνδέονται με το ίντερνετ και ενημερώνονται για τη επικαιρότητα.

- **Γιατί πιστεύετε ότι τα άτομα της τρίτης ηλικίας πρέπει να συμμετέχουν σε προγράμματα εκμάθησης και εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες; Τι νομίζετε ότι μπορούν οι νέες τεχνολογίες να τους προσφέρουν στην καθημερινότητά τους;**

Οι Υ/Π τους προσφέρουν την "επαφή" με τον κόσμο, που οι ίδιοι πολλές φορές στερούνται καθημερινά.

- **Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιμορφωτικές ανάγκες της ιδιαίτερης αυτής πληθυσμιακής ομάδας; Ποια νομίζετε ότι είναι τα ιδιαίτερα εκείνα χαρακτηριστικά που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την επιμόρφωσή τους (συγκεκριμένα στις νέες τεχνολογίες);**

Θα πρέπει να γνωρίζουμε τις σωματικές τους δυσκολίες και τα γνωσιακά τους επίπεδα.

- **Θεωρείτε πως το ΚΑΠΗ μπορεί να καλύψει τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας, ειδικά όσον αφορά τις νέες τεχνολογίες;**

Πάνε ανά ομάδα στο ΚΑΠΗ Προσφυγικών και μαθαίνουν Η/Υ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 14

Φύλο: γυναίκα

Ηλικία: 45 ετών

Σπουδές: Κοινωνική λειτουργός

Προϋπηρεσία: Κ.ΟΔΙΠ και Α΄ ΚΑΠΗ και “βοήθεια στο σπίτι” (σύνολο 15 χρόνια)

- **Είναι η πρώτη φορά που εργάζεστε σε ΚΑΠΗ;**

Όχι, έχω αρκετή εμπειρία στην Τρίτη ηλικία

- **Ποια είναι η μέχρι τώρα εμπειρία σας από την συνεργασία σας με τα άτομα της τρίτης ηλικίας;**

Είναι ευπαθής κοινωνική ομάδα, αν σκεφτείς τη μοναξιά που βιώνουν και την ψυχολογική τους κατάσταση. Έχω μάθει από εκείνους και εκείνοι από εμένα. Η σχέση μας είναι αμφίδρομη

- **Πόσο εύκολο είναι για τα άτομα αυτά, τα οποία δεν ήταν εξοικειωμένα με τους Η/ Υ, να μάθουν να χρησιμοποιούν Η/Υ; Πόσο δεκτικά είναι στη νέα γνώση;**

Είναι πολύ δεκτικοί και θέλουν να έχουν σχέση με τους Η/Υ. Πολλοί από αυτούς δικτυώνονται χωρίς βοήθεια..

- **Γιατί πιστεύετε ότι τα άτομα της τρίτης ηλικίας πρέπει να συμμετέχουν σε προγράμματα εκμάθησης και εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες; Τι νομίζετε ότι μπορούν οι νέες τεχνολογίες να τους προσφέρουν στην καθημερινότητά τους;**

Όταν συμμετέχουν, κοινωνικοποιούνται και συμβαδίζουν με την εποχή μας. Ανοίγουν την σκέψη τους, μορφώνονται.

- **Θεωρείτε πως το ΚΑΠΗ μπορεί να καλύψει τις επιμορφωτικές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας, ειδικά όσον αφορά τις νέες τεχνολογίες;**

Πάνε ανά ομάδα στο ΚΑΠΗ Προσφυγικών και μαθαίνουν Η/Υ